

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Regionalne
Centrum
Polityki
Społecznej w Łodzi

Raport o stanie ekonomii społecznej w województwie łódzkim w 2024 roku

**Lokalne Badania Społeczne dla Regionalnego Centrum
Polityki Społecznej w Łodzi**

Łódź, grudzień 2025 r.

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Badanie współfinansowane przez Unię Europejską ze środków Funduszy Europejskich dla Rozwoju Społecznego, Priorytet 04, Działanie 04.13 Wysokiej jakości system włączenia społecznego, w ramach projektu „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”

Spis treści

1. Wprowadzenie	4
2. Analiza danych zastanych.....	7
2.1. Uwarunkowania prawne	7
2.2. Rodzaje podmiotów ekonomii społecznej	16
2.3. Podmioty ekonomii społecznej w regionie	23
3. Analiza wyników badania ilościowego PES	42
4. Analiza wyników badania ilościowego JST	73
5. Analiza wyników badania jakościowego	85
5.1. Badanie jakościowe z przedstawicielami PES.....	85
5.2. Badanie jakościowe z przedstawicielami podmiotów reintegracyjnych	95
5.3. Badanie jakościowe z przedstawicielami instytucji regionalnych.....	104
5.4. Badanie jakościowe z przedstawicielami JST, OPS i PUP	114
6. Podsumowanie, wnioski i rekomendacje.....	127

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Wykaz skrótów:

CATI – Komputerowo Wspomagany Wywiad Telefoniczny

CIS – Centrum Integracji Społecznej

CUS – Centrum Usług Społecznych

ES – Ekonomia Społeczna

EFS+ – Europejski Fundusz Społeczny Plus

EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

FEŁ 2021-2027 – Fundusze Europejskie dla Łódzkiego

FGI – Zogniskowany Wywiad Grupowy

IDI – Indywidualny Wywiad Pogłębiony

IZ – Instytucja Zarządzająca FEŁ 2021-2021

IP – Instytucja Pośrednicząca FEŁ 2021-2021

JST – Jednostka Samorządu Terytorialnego

KGW – Koło Gospodyń Wiejskich

KIS – Klub Integracji Społecznej

KPRES - Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2030 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej

KRS – Krajowy Rejestr Sądowy

ŁUW – Łódzki Urząd Wojewódzki w Łodzi

MOPS – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej

MFIPR – Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej

MRPiPS – Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

OPS – Ośrodek Pomocy Społecznej

OWES – Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej

PCPR – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie

PES – Podmiot Ekonomii Społecznej

PS - Przedsiębiorstwo Społeczne

PUP – Powiatowy Urząd Pracy

RCPS w Łodzi – Regionalne Centrum Polityki Społecznej w Łodzi

RKRES – Regionalny Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Łódzkim na lata 2023-2026

RPDI - Regionalny Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji dla Województwa Łódzkiego na lata 2023-2025

RPRES - Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej Województwa Łódzkiego do roku 2027

UMWŁ – Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego

WUP – Wojewódzki Urząd Pracy w Łodzi

WTZ – Warsztat Terapii Zajęciowej

ZAZ – Zakład Aktywności Zawodowej

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

1. Wprowadzenie

Firma Lokalne Badania Społeczne przeprowadziła badanie ilościowe i jakościowe na zlecenie Regionalnego Centrum Polityki Społecznej w Łodzi (dalej: RCPS w Łodzi). **Głównym celem badania była** analiza stanu ekonomii społecznej w województwie łódzkim w 2024 roku, rozumiana jako **kompleksowe zdiagnozowanie kondycji sektora ekonomii społecznej w województwie łódzkim**, tj. weryfikacja ilości i jakości podmiotów ekonomii społecznej wraz z ustaleniem szans i obszarów rozwoju, w tym w kontekście procesu deinstytucjonalizacji usług społecznych, przy wykorzystaniu potencjału ekonomii społecznej. Wynikiem przeprowadzonego badania społecznego są rekomendacje (tj. propozycje konkretnych rozwiązań), służące poprawie funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej w województwie łódzkim oraz wskazaniu obszarów, w których należy dokonać zmian: funkcjonalnych, prawnych i instytucjonalnych.

Cel główny badania został zrealizowany poprzez następujące **cele szczegółowe**:

- Opis ram prawnych regulujących działalność podmiotów ekonomii społecznej,
- Uzyskanie wielowymiarowej diagnozy podmiotów ekonomii społecznej (PES) w województwie łódzkim:
 - ✓ Określenie liczby i rodzajów PES funkcjonujących na terenie województwa łódzkiego – w podziale na subregiony województwa łódzkiego,
 - ✓ Charakterystyka osób zatrudnionych, wolontariuszy i innych osób działających w ramach PES, w tym z wyróżnieniem sektora przedsiębiorczości społecznej,
 - ✓ Opis działań podejmowanych przez PES na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
 - ✓ Opis działań podejmowanych przez PES na rzecz społeczności lokalnej,
 - ✓ Opis działań w zakresie zrównoważonego rozwoju podejmowanych przez PES.
- Diagnoza możliwości rozwoju przedsiębiorczości społecznej w kontekście ekonomizacji PES:
 - ✓ Analiza zasobów PES,
 - ✓ Analiza potrzeb rozwojowych PES, w szczególności w obszarze zarządzania wewnętrznego oraz rozwoju działalności społecznej i ekonomicznej (działalność odpłatna i gospodarcza),
 - ✓ Rozpoznanie funkcjonujących partnerstw publiczno-prywatnych oraz publiczno-społecznych,
 - ✓ Rozpoznanie sieci/kooperacji/partnerstw/ pomiędzy PES a sektorem biznesu i nauki,
 - ✓ Określenie potencjału ekonomizacji PES.

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

- Diagnoza możliwości włączenia PES w rozwój usług społecznych:
 - ✓ Sporządzenie katalogu usług społecznych realizowanych przez PES,
 - ✓ Sporządzenie katalogu usług społecznych możliwych do realizacji przez PES,
 - ✓ Określenie barier i szans rozwoju PES w kontekście ich włączenia się w rozwój usług społecznych.

- Analiza współpracy JST z PES w województwie łódzkim:
 - ✓ Charakterystyka współpracy JST z PES – w tym m.in. analiza przedmiotu oraz wartości zadań zleconych przez JST w trybie zakupu usług oraz dotacji na realizację zadań publicznych,
 - ✓ Wskazanie barier i szans oraz dobrych praktyk w nawiązywaniu i utrzymaniu współpracy JST z PES – analiza potencjału i możliwych obszarów tworzenia przez JST przedsiębiorstw społecznych (wspólnie z PES lub innymi JST) oraz zakresu współpracy i wsparcia istniejących PES.

- Opracowanie rekomendacji w zakresie:
 - ✓ Rozwoju przedsiębiorczości/ekonomizacji PES,
 - ✓ Włączenia PES w rozwój usług społecznych,
 - ✓ Współpracy JST z PES.

Podejście metodologiczne

Usługa objęła realizację **cyklu badawczego**, polegającego na zastosowaniu **różnych, wzajemnie komplementarnych metod i technik badawczych** (ilościowych i jakościowych, z przewagą tych ostatnich), zgodnie z zasadą **triangulacji metodologicznej**. Co e, triangulacja dotyczyła nie tylko kwestii związanych z podejściem metodologicznym, ale również łączenia różnych źródeł danych oraz perspektyw (grup docelowych). Takie podejście pozwoliło na uzyskanie możliwie pełnej wiedzy, przyczyniając się do sformułowania trafnych wniosków i rekomendacji z badań. **Badania ilościowe** pozwoliły na uzyskanie „twardych” danych, które posłużyły do zdiagnozowania kondycji sektora ekonomii społecznej w województwie łódzkim. **Badania jakościowe** zostały przeprowadzone przy użyciu „miękkich”, „rozumiejących” metod. Zastosowane narzędzia i techniki badawcze pozwoliły na określenie sposobu myślenia respondentów, w tym dotarcie do ich – nierzadko ukrytych lub nieuświadomionych – opinii czy motywacji. Uzyskany obraz jest wielowątkowy, wielopłaszczyznowy, a także – ze względu na możliwość zestawienia i porównania opinii różnych grup respondentów – wieloperspektywiczny („zasada WWW”). Innymi słowy,

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

niniejszy projekt badawczy ma charakter **kompleksowego, wieloetapowego i rozłożonego w czasie przedsięwzięcia**.

Metody i etapy badawcze

Na podstawie badania sformułowana została kompleksowa ocena kondycji sektora ekonomii społecznej w województwie łódzkim, w tym pod kątem ilości i jakości podmiotów ekonomii społecznej wraz z ustaleniem szans i obszarów rozwoju podmiotów ekonomii społecznej, przy wykorzystaniu infrastruktury wsparcia ekonomii społecznej. Co niezmiernie istotne, prowadzone analizy uwzględniają podział terytorialny na 4 subregiony i zarazem 3 akredytowane OWES, w taki sposób, aby możliwe było zestawienie zebranych informacji i dokonanie wszechstronnych porównań. W ramach realizacji badania zebrane zostały m.in. opinie przedstawicieli podmiotów ekonomii społecznej na temat stanu ekonomii społecznej w województwie łódzkim, opinie przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego oraz wybranych jednostek organizacyjnych samorządu na temat stanu ekonomii społecznej w województwie łódzkim, jak również dane zastane – na podstawie dokumentacji dotyczącej stanu ekonomii społecznej w województwie łódzkim. Co za tym idzie, w badaniu została uwzględniona perspektywa podmiotów ekonomii społecznej (w tym także o charakterze reintegracyjnym – centrów integracji społecznej, klubów integracji społecznej, zakładów aktywności zawodowej, warsztatów terapii zajęciowej), przedsiębiorstw społecznych, a także jednostek samorządu terytorialnego (szczebla powiatowego i gminnego). Badanie dotyczyło działalności realizowanej przez podmioty ekonomii społecznej oraz jednostki samorządu terytorialnego w zakresie współpracy z PES w 2024 roku. W badaniu zostały uwzględnione najbardziej aktualne dane statystyczne, dostępne w statystyce publicznej lub w innych źródłach.

W ramach realizacji projektu przewiduje się realizację następujących etapów badawczych:

- Analiza danych zastanych (desk research),
- Badania ilościowe (Komputerowo Wspomagane Wywiady Telefoniczne, CATI) na próbach:
 - ✓ podmiotów ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstw społecznych, N=260,
 - ✓ jednostek samorządu terytorialnego, N=101,
- Badania jakościowe (Indywidualne Wywiady Pogłębione on-line, IDI on-line), N=40.

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

2. Analiza danych zastanych

2.1. Uwarunkowania prawne

Najważniejszym aktem prawnym w przedmiotowym obszarze jest ustawa o ekonomii społecznej, która została uchwalona 5 sierpnia 2022 roku¹. Warto zaznaczyć, że wcześniej obszar ekonomii społecznej nie był uregulowany ustawowo. Wspomniany akt prawny wprowadził istotne zmiany, regulując m.in.: organizację i zasady działania przedsiębiorstwa społecznego, zasady uzyskiwania i utraty statusu przedsiębiorstwa społecznego oraz nadzór nad przedsiębiorstwem społecznym, instrumenty wsparcia przedsiębiorstwa społecznego, jak również zasady i formy wspierania rozwoju ekonomii społecznej przez organy administracji publicznej. Oprócz nadania przedmiotowemu obszarowi rangi ustawowej, o co zabiegano od wielu lat, uporządkowane zostały kwestie definicyjne. Ekonomię społeczną zdefiniowano jako „...działalność podmiotów ekonomii społecznej na rzecz społeczności lokalnej w zakresie reintegracji społecznej i zawodowej, tworzenia miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz świadczenia usług społecznych, realizowaną w formie działalności gospodarczej, działalności pożytku publicznego i innej działalności o charakterze odpłatnym”². Jako podmioty ekonomii społecznej wymienione zostały:

- spółdzielnie socjalne,
- warsztaty terapii zajęciowej i zakłady aktywności zawodowej,
- centra integracji społecznej i kluby integracji społecznej,
- spółdzielnie pracy, w tym spółdzielnie inwalidów i spółdzielnie niewidomych oraz spółdzielnie produkcji rolnej,
- organizacje pozarządowe, o których mowa w art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2022 r. poz. 1327 i 1265), z wyjątkiem partii politycznych, europejskich partii politycznych, związków zawodowych i organizacji pracodawców, samorządów zawodowych, fundacji utworzonych przez partie polityczne i europejskich fundacji politycznych,
- podmiot, o którym mowa w art. 3 ust. 3 pkt 1, 2 lub 4 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie³.

Ustawa o ekonomii społecznej reguluje również status przedsiębiorstwa społecznego, który mogą posiadać podmioty ekonomii społecznej lub tworzące je jednostki, prowadzące: (1) działalność odpłatną pożytku publicznego, o której mowa w art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 24

¹ Ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej, Dz. U. z 2022 r. poz. 1812

² Tamże

³ Tamże

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, (2) działalność gospodarczą, o której mowa w art. 3 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2021 r. poz. 162 i 2105 oraz z 2022 r. poz. 24, 974 i 1570) lub (3) inną działalność o charakterze odpłatnym. Działalność przedsiębiorstwa społeczного powinna służyć rozwojowi lokalnemu i mieć na celu: reintegrację społeczną i zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społecznym lub realizację usług społecznych. „Przedsiębiorstwo społeczne zatrudnia co najmniej 3 osoby na podstawie umowy o pracę lub spółdzielczej umowy o pracę. Każda z tych osób jest zatrudniona w wymiarze co najmniej 1/2 pełnego wymiaru czasu pracy. (...) W przedsiębiorstwie społecznym (...) co najmniej 30% ogółu osób zatrudnionych stanowią osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, wykonujące pracę na podstawie umowy o pracę lub spółdzielczej umowy o pracę. Każda z tych osób zagrożonych wykluczeniem społecznym jest zatrudniona w wymiarze co najmniej 1/2 pełnego wymiaru czasu pracy...”⁴. Co istotne, ustawa precyzuje, że status przedsiębiorstwa społecznego uzyskiwany jest w drodze decyzji wojewody, właściwego terytorialnie dla wnioskującego podmiotu ekonomii społecznej lub tworzącej go jednostki. Dodajmy, że wyzwania związane z wdrażaniem ustawy były przedmiotem licznych dyskusji z respondentami, prowadzonych na etapie badania jakościowego.

Istotnym dokumentem, określającym ramy systemu wsparcia ekonomii społecznej na poziomie ogólnopolskim jest „Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2030 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej” (KPRES) . Aktualna wersja dokumentu obowiązuje od grudnia 2022 r., kiedy Rada Ministrów przyjęła uchwałę zmieniającą poprzedni dokument – „Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej”⁵. Cel główny Programu zakłada, że „...do roku 2030 podmioty ekonomii społecznej będą ważnym elementem aktywizacji i integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz dostawcami usług społecznych...”⁶. Do celu głównego przyporządkowano cele szczegółowe, które obejmują:

- wspieranie trwałego partnerstwa podmiotów ekonomii społecznej z samorządem terytorialnym w realizacji usług społecznych,
- zwiększenie liczby wysokiej jakości miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- zwiększenie konkurencyjności podmiotów ekonomii społecznej na rynku,
- upowszechnienie pozytywnych postaw wobec ekonomii społecznej.

⁴ Tamże

⁵ „Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2030 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej”, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa, 2022, załącznik do uchwały nr 212 Rady Ministrów z dnia 26 października 2022 r.

⁶ Tamże

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

„Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej Województwa Łódzkiego do roku 2027”⁷

Najważniejszym dokumentem regulującym politykę wsparcia ekonomii społecznej w regionie jest „Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej Województwa Łódzkiego do roku 2027” (dalej: RPRES). Zamieszczone w nim zapisy wynikają z Ustawy o ekonomii społecznej i są bezpośrednio związane z zawartością KPRES.

Główne założenia:

Program wpisuje się w założenia krajowych i regionalnych strategii rozwoju, w tym Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030 oraz Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030, przyjmując za punkt odniesienia zasadę zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego. Ekonomia społeczna może być jednym z kluczowych elementów wsparcia dla rozwoju obszarów doświadczających złożonych problemów, oferując miejsca pracy osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz przyczyniając się do budowania kapitału społecznego, aktywności lokalnych społeczności i współpracy międzysektorowej. Dokument podkreśla, że powodzenie ekonomii społecznej zależy od zdolności do współpracy z otoczeniem i mobilizacji zasobów, a jej rozwój wymaga inwestowania w **kapitał społeczny, więzi społeczne, dialog i partnerstwa** między różnymi aktorami życia publicznego. W tym kontekście ekonomia społeczna pełni funkcję **instrumentu włączania społecznego i aktywizacji zawodowej**, a jej rozwój wspiera realizację celów regionalnej polityki społecznej i gospodarczej, sprzyjając **spójności i solidarności społecznej**.

Cele Programu:

Celem głównym Programu jest „Zwiększenie udziału Podmiotów Ekonomii Społecznej i Przedsiębiorstw Społecznych w gospodarce i rozwiązywaniu problemów społecznych w województwie łódzkim”.

Cele strategiczne dokumentu można sprowadzić do trzech kluczowych wymiarów:

- zwiększenie potencjału PES i PS – rozumiane jako wzmocnienie strony podażowej sektora, rozwój istniejących podmiotów, wzrost zatrudnienia oraz poprawa jakości warunków pracy,

⁷ „Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej Województwa Łódzkiego do roku 2027”, Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego, Łódź, 2023

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

- wzrost popytu na dobra i usługi PES i PS – wzmocnienie strony popytowej poprzez stymulowanie zapotrzebowania ze strony administracji publicznej, sektora prywatnego i obywateli,
- wzmocnienie i doskonalenie otoczenia ekonomii społecznej - tworzenie warunków sprzyjających współpracy, sieciowaniu oraz profesjonalizacji wsparcia dla sektora.

Wszystkie cele RPRES pozostają spójne z **Strategią w zakresie polityki społecznej województwa łódzkiego do 2030 roku** oraz z **Programem Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021–2027**, co zapewnia powiązanie Programu z szerzej rozumianą polityką rozwoju regionalnego.

„Strategia w zakresie polityki społecznej województwa łódzkiego do 2030 roku”:

Niezmiernie ważnym dokumentem w regionie jest „Strategia w zakresie polityki społecznej województwa łódzkiego do 2030 roku”⁸. Regionalna strategia jest przekrojowym dokumentem, tworzącym ramy szeroko rozumianej polityki społecznej w różnych obszarach. Ekonomia społeczna została uwzględniona jako jeden z dwóch obszarów horyzontalnych (obok usług społecznych).

W tym obszarze sformułowano następujący cel strategiczny: „Zwiększenie roli ekonomii społecznej i solidarnej jako narzędzia rozwoju lokalnego zaspokajającego potrzeby społeczne”, który ma być realizowane poprzez następujące kierunki działań:

- I. Rozwój aktywności społecznej i lokalnej,
- II. Wzmocnienie podmiotów ekonomii społecznej w regionie,
- III. Zwiększenie roli podmiotów ekonomii społecznej jako dostawcy usług i produktów odpowiadających lokalnym potrzebom⁹.

„Regionalny Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji dla Województwa Łódzkiego na lata 2023-2025”:

W kontekście perspektyw rozwojowych ekonomii społecznej kluczowe znaczenia ma rozwój systemu usług społecznych w regionie oraz proces ich deinstytucjonalizacji. Ważnym dokumentem programowym w tym obszarze jest „Regionalny Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji dla Województwa Łódzkiego na lata 2023-2025” (RPDI).

⁸ „Strategia w zakresie polityki społecznej województwa łódzkiego do 2030 roku”, Załącznik do Uchwały nr XLVIII/577/22 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 27 września 2022 r., Regionalne Centrum Polityki Społecznej w Łodzi, Łódź, 30.06.2022 r.

⁹ Tamże

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Wspomniany dokument ma perspektywę trzyletnią i jest powiązany z ogólnokrajową „Strategią rozwoju usług społecznych, polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.)”. Główne cele RPD 2023-2025 są następujące:

- zintegrowanie regionalnych celów i działań operacyjnych dotyczących rozwoju usług społecznych i usług zdrowotnych oraz procesu deinstytucjonalizacji w spójny proces działań adresowany przede wszystkim do podmiotów lokalnych, odpowiedzialnych za organizowanie, dostarczanie i finansowanie tych usług ze środków własnych lub z innych źródeł, w tym z budżetu państwa,
- silniejsze powiązanie dostępnych źródeł finansowania, w szczególności funduszy europejskich, a także innych źródeł finansowych dostępnych w województwie z regionalnymi i lokalnymi celami i działaniami w obszarze usług społecznych,
- wytyczenie poprzez działania finansowe i pozafinansowe oczekiwanych kierunków rozwoju usług na poziomie lokalnym i ponadlokalnym,
- skoordynowanie działań w zakresie procesu deinstytucjonalizacji usług społecznych podejmowanych przez różne departamenty lub jednostki organizacyjne samorządu województwa,
- uwzględnienie potencjału i zasobów sektora obywatelskiego i partnerów społecznych w procesie deinstytucjonalizacji i rozwoju usług społecznych w województwie¹⁰.

Wyraźnie widać, że w ramach polityki horyzontalnej w przyjętych działaniach podkreśla się znaczenie sektora ekonomii społecznej jako ważnego aktora systemu usług społecznych, co jest spójne z zapisami kluczowych dokumentów strategicznych regionu¹¹.

System wsparcia ekonomii społecznej w regionie:

Tabela 1. Instytucjonalny schemat systemu wsparcia ekonomii społecznej w województwie łódzkim

Zarządzanie systemem: samorząd województwa łódzkiego
IZ FEŁ 2027: programowanie polityk publicznych
IP FEŁ 2027: dystrybucja środków
RCPS: koordynacja, sieciowanie, promocja, monitoring...
RKRES: konsultacje, opiniowanie, doradzanie

¹⁰ „Regionalny Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji dla Województwa Łódzkiego na lata 2023-2025”, Regionalne Centrum Polityki Społecznej w Łodzi, Łódź, 2023

¹¹ Tamże

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Działalność operacyjna

3 Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES): świadczenie usług w 4 subregionach

Pozostali interesariusze

JST i ich jednostki organizacyjne (np. OPS, PUP, PCPR)

organizacje pozarządowe

ŁUW

biznes i organizacje przedsiębiorców

uczelnie wyższe i środowiska akademickie

Pozostałe źródła/formy wsparcia

PFRON

fundusze pożyczkowe

Odbiorcy systemu wsparcia

PES/PS

osoby zagrożone wykluczeniem społecznym

społeczności, lokalni liderzy, grupy nieformalne

Opracowanie własne na podstawie wszystkich etapów niniejszego badania

Jako najważniejszych aktorów systemu wsparcia ekonomii społecznej w województwie łódzkim można wymienić następujących interesariuszy:

- Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego, który odpowiada za politykę regionalną, w tym pełni funkcję Instytucji Zarządzającej (IZ) programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027 (FEŁ 2027), a także ma możliwość wpływania na udział ekonomii społecznej w pozostałych obszarach FEŁ,
- Wojewódzki Urząd Pracy w Łodzi, który jest Instytucją Pośredniczącą (IP) programu Fundusze Europejskie dla Łódzkiego (FEŁ 2027), odpowiada za wdrażanie Priorytet 7. Fundusze Europejskie dla zatrudnienia i integracji w Łódzkiem, realizuje działania operacyjne, związane z dystrybucją środków, m.in. organizując konkursy dotacyjne,

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

- Regionalne Centrum Polityki Społecznej w Łodzi odpowiada za koordynację ekonomii społecznej w województwie, a także odpowiedzialne jest za realizację niektórych działań promocyjnych i animacyjnych,
- ośrodki wsparcia ekonomii społecznej (w czterech subregionach), które dysponują budżetem na realizację m.in. bezpośrednich usług animacji na poziomie lokalnym, tworzenia nowych i wspierania istniejących PES/PS (działalność OWES została opisana w kolejnych rozdziałach),
- Łódzki Urząd Wojewódzki w Łodzi odpowiada za przyznawania statusu przedsiębiorstwa społecznego,
- jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne (OPS, PCPR, PUP),
- przedsiębiorców i organizacje przedsiębiorców,
- organizacje pozarządowe,
- uczelnie wyższe i środowiska akademickie,
- odbiorców wsparcia (indywidualnych oraz instytucjonalnych).

Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego:

Instytucją Zarządzającą (IZ) programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027 (FEŁ 2027), która odpowiada m.in. za programowanie polityk publicznych na poziomie regionu oraz zarządzanie systemem wsparcia (w tym organizacją konkursów i strumieniami finansowymi) jest Samorząd Województwa Łódzkiego (obsługę w tym obszarze zapewnia jeden z departamentów Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego). IZ FEŁ 2027 w głównej mierze odpowiada za programowanie, tj. przygotowanie zapisów wspomnianego programu, w którym zawiera się m.in. ekonomia społeczna. Działania te realizowane są w oparciu o krajowe dokumenty programowe wynegocjowane z Komisją Europejską. IZ tworzy założenia programowe, przygotowuje regulaminy konkursów, opracowuje kryteria, pokazując kierunki działania m.in. poprzez kryteria specyficzne dostępu, tj. wskaźniki określające, co projektodawca musi zrealizować, jakie formy wsparcia może przyjąć, jakie powinien określić grupy docelowe etc. Uczestniczy również w procesie programowania, wywierając wpływ na treść FEŁ 2027.

Wojewódzki Urząd Pracy w Łodzi

Bardzo ważną rolę w systemie wsparcia ekonomii społecznej pełni WUP w Łodzi, który jest Instytucją Pośredniczącą w ramach programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027 (FEŁ 2027). Instytucja ta realizuje działania operacyjne, związane z dystrybucją środków, m.in. organizując konkursy dotacyjne. Instytucja Pośrednicząca sprawuje również bezpośrednią opiekę nad projektami OWES i RCPS w Łodzi, m.in.

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

odpowiadając za ich wdrażanie i monitorowanie. WUP w Łodzi pełni rolę „głównego dystrybutora” funduszy na wsparcie rozwoju sektora ekonomii społecznej w regionie.

Regionalne Centrum Polityki Społecznej w Łodzi:

Rola regionalnych ośrodków polityki społecznej (ROPS)¹² w systemie wsparcia została określona w ustawie o pomocy społecznej, która precyzuje zadania samorządu województwa, do których zalicza się m.in. „organizowanie i prowadzenie regionalnych jednostek organizacyjnych pomocy społecznej...”¹³, jak również „utworzenie i utrzymanie regionalnego ośrodka polityki społecznej, w tym zapewnienie środków na wynagrodzenia pracowników...”¹⁴. obowiązek koordynowania działań na rzecz sektora ekonomii społecznej w regionie¹⁵. RCPS w Łodzi jest właściwą merytorycznie instytucją w obszarze wsparcia ekonomii społecznej w regionie, która utrzymuje relacje z sektorem ekonomii społecznej, diagnozuje i artykułuje potrzeby środowiskowe.

Regionalny Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Łódzkim na lata 2023-2026¹⁶

Zgodnie z zapisami ustawy o ekonomii społecznej oraz „Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej”, jednym z zadań realizowanych na poziomie regionalnym jest tworzenie regionalnych komitetów rozwoju ekonomii społecznej, powoływanych uchwałą zarządu województwa. Utworzenie Komitetu powiązane jest z koordynacją działań w regionie, w zakresie wspierania rozwoju ekonomii społecznej. Zgodnie ustawą z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej Marszałek Województwa Łódzkiego zarządzeniem nr 17/23 z dnia 26 kwietnia 2023 r. powołał członków Regionalnego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Łódzkim na nową kadencję. Pierwsze posiedzenie nowo wybranego RKRES odbyło się 31.05.2023 r. Dodajmy, że w świetle zapisów ustawy o ekonomii społecznej z roku 2022 rola regionalnych komitetów rozwoju ES została zawężona i sprowadzona do opiniowania oraz monitorowania regionalnych programów rozwoju na rzecz ekonomii społecznej.

¹² W województwie łódzkim funkcjonuje Regionalne Centrum Polityki Społecznej w Łodzi (RCPS w Łodzi).

¹³ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej z p.zm., Dz. U. z 2020 r. poz. 1876, art. 21. pkt. 5

¹⁴ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej z p.zm., Dz. U. z 2020 r. poz. 1876, art. 21. pkt. 9

¹⁵ Tamże, art. 21. pkt. 4a

¹⁶ Źródło: strona internetowa RCPS w Łodzi, <http://es.rcpslodz.pl/>, data dostępu: 12.10.2025 r.

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Ośrodki wsparcia ekonomii społecznej w regionie (OWES):

OWES świadczą usługi na rzecz odbiorców końcowych, w tym podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych. Wsparcie OWES jest również kierowane do społeczności lokalnych, lokalnych liderów, czy grup inicjatywnych. Ośrodki wsparcia ekonomii społecznej są wyodrębnionymi pod względem organizacyjnym i rachunkowym jednostkami lub partnerstwami podmiotów, powołanymi na rzecz realizacji usług wsparcia ES oraz niedziałającymi dla osiągnięcia zysku (lub przeznaczającymi zysk na działania OWES). OWES realizują swoje działania m.in. poprzez współpracę z jednostkami samorządu terytorialnego i ich jednostkami organizacyjnymi, osobami fizycznymi i przedsiębiorstwami.

Ilustracja 1. Podział terytorialny na subregiony w województwie łódzkim

Źródło: „Informator Podmiotów Ekonomii Społecznej Województwa Łódzkiego 2019”, Regionalne Centrum Polityki Społecznej w Łodzi, Łódź, 2019

W roku 2024 w ramach instytucjonalnego systemu wsparcia ekonomii społecznej w regionie funkcjonowały trzy akredytowane ośrodki wsparcia ekonomii społecznej. Warto

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

wspomnieć, że województwo łódzkie podzielone zostało na 4 subregiony. W subregionie IV projekt OWES był realizowany w partnerstwie przez trzy akredytowane ośrodki, działające w trzech pozostałych subregionach.

- Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej Centrum KLUCZ w subregionie I – podmiot prowadzący: Instytut Spraw Obywatelskich, subregion I – powiaty: zduńskowolski, łaski, pabianicki, łódzki wschodni, tomaszowski, rawski, opoczyński,
- Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej Subregion II – podmiot prowadzący: Stowarzyszenie Wsparcie Społeczne „Ja-Ty-My”, subregion II – powiaty: poddębicki, łęczycki, zgierski, kutnowski, łowicki, brzeziński, skierniewicki,
- Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej Subregion III – podmiot prowadzący: Centrum Promocji i Rozwoju Inicjatyw Obywatelskich OPUS, subregion III – powiaty: sieradzki, wieruszowski, wieluński, pajęczański, bełchatowski, piotrkowski, radomszczański,
- Projekt partnerski: Łódzki Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej Subregion IV – lider: Centrum Klucz, partnerzy: Stowarzyszenie Wsparcie Społeczne „Ja-Ty-My”, Centrum Promocji i Rozwoju Inicjatyw Obywatelskich OPUS, subregion IV – miasto Łódź.

Łódzki Urząd Wojewódzki w Łodzi

ŁUW odpowiada za przyznawanie statusu przedsiębiorstwa społecznego, na wniosek podmiotu ekonomii społecznej lub jednostki tworzącej podmiot ekonomii społecznej. Przyznanie ww. statusu odbywa się w drodze decyzji wojewody właściwego ze względu na siedzibę tego podmiotu albo tej jednostki, po potwierdzeniu spełniania warunków wymaganych do otrzymania tego statusu.

2.2. Rodzaje podmiotów ekonomii społecznej

Spółdzielnie socjalne:

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych reguluje zasady tworzenia oraz prowadzenia działalności przez spółdzielnie socjalne, które łączą cechy przedsiębiorstwa oraz organizacji pozarządowej, prowadząc równoległe działalność gospodarczą oraz reintegrację społeczną i zawodową¹⁷. Należą do kluczowych podmiotów sektora ekonomii społecznej oraz są istotnym instrumentem polityki społecznej w zakresie aktywnej integracji i zwiększania spójności społecznej. W roku 2018 wprowadzono następujące zmiany w ww. ustawie:

¹⁷ <https://www.gov.pl/web/rodzina/spoldzielnie-socjalne>

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

- Ułatwienia w zakładaniu spółdzielni socjalnych poprzez warunkowe zmniejszenie liczby założycieli z 5 do 3 osób z obowiązkiem uzupełnienia składu członkowskiego spółdzielni do 5 osób w terminie 12 miesięcy, a także zmianę limitów zatrudnieniowych w przypadku, gdy spółdzielnię socjalną zakładają osoby o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności oraz w przypadku gdy spółdzielnia prowadzi działalność w zakresie usług społecznych użyteczności publicznej.
- Wzmocnienie roli pracowników spółdzielni socjalnych niebędących jej członkami, m.in. poprzez objęcie ich procesem reintegracji społecznej i zawodowej oraz włączeniem w procesy decyzyjne i konsultacyjne w spółdzielni socjalnej – refundacja składek na ubezpieczenia oraz części kosztów pracodawcy dla pracowników spółdzielni będących jednocześnie osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym.
- Możliwość tworzenia „konsorcjum spółdzielczego” w celu wspólnego organizowania sieci produkcji, handlu i usług, promowania działań spółdzielczych oraz wspólnego występowania w zamówieniach publicznych.
- Zwolnienie spółdzielni socjalnych składek na Krajową Radę Spółdzielczą, o ile przynależą one do właściwego związku rewizyjnego.
- Rozszerzenie katalogu osób, które mogą zakładać i przystąpić do spółdzielni socjalnej w charakterze członka lub osoby świadczącej pracę na rzecz spółdzielni socjalnej o: poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu lub niewykonujących innej pracy zarobkowej opiekunów osób niepełnosprawnych oraz osoby usamodzielniane wychodzące z pieczy zastępczej.
- Ułatwienie funkcjonowania spółdzielni socjalnej – nowe instrumenty wsparcia z Funduszu Pracy oraz PFRON: wprowadzenie nowego instrumentu wsparcia w formie możliwości przyznania środków z Funduszu Pracy na utworzenie stanowiska pracy lub finansowanie kosztów wynagrodzenia dla osób skierowanych przez PUP do pracy w spółdzielni socjalnej (instrumenty przewidziane dla skierowanych osób bezrobotnych, poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu nie wykonujących innej pracy zarobkowej oraz poszukujących pracy opiekunów osób niepełnosprawnych niepozostających w zatrudnieniu oraz niewykonujących innej pracy zarobkowej oraz rozszerzenie form wsparcia z PFRON w formie możliwości przyznania środków na podjęcie działalności gospodarczej w ramach spółdzielni socjalnej, a także na utworzenie stanowiska pracy w spółdzielni socjalnej dla skierowanych przez PUP osób niepełnosprawnych do pracy w spółdzielni socjalnej oraz umożliwienie ubiegania się o środki na finansowanie kosztów wynagrodzenia dla osób skierowanych do pracy w spółdzielni socjalnej (analogicznie jak z Funduszu Pracy).
- Praktyki zawodowe w spółdzielniach socjalnych dla uczestników WTZ - wprowadzono możliwość odbycia nieodpłatnych praktyk zawodowych u pracodawcy, w tym spółdzielni socjalnej przez osobę niepełnosprawną realizującą indywidualny program

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

rehabilitacji zawodowej w ramach WTZ (do 15 godzin tygodniowo przez 3 miesiące – z możliwością ich przedłużenia do 6 miesięcy).

Spółdzielnie pracy, w tym spółdzielnie inwalidów i spółdzielnie niewidomych oraz spółdzielnie produkcji rolnej:

Spółdzielnie pracy są dobrowolnymi zrzeszeniami (nieograniczonej liczby) osób, które prowadzą wspólne przedsiębiorstwa, w interesie swoich członków oraz w oparciu o ich osobistą pracę¹⁸. Spółdzielnia może także prowadzić działalność społeczną i kulturalno-oświatową na rzecz swoich członków oraz środowiska, w którym żyją. Spółdzielnie mają prawo do korzystania z pomocy organów władzy państwowej oraz administracji rządowej i samorządowej, w tym ze zwolnień i ulg w świadczeniach publiczno-prawnych. „Działalność spółdzielni pracy obejmuje pełen zakres produkcji i usług na terenie całego kraju. Poza takimi branżami, które są już pewną tradycją w spółdzielczości pracy, jak: spożywcza, odzieżowa, tekstylna, obuwnicza, galanteryjna, gastronomiczna (...), są to (...) spółdzielnie lekarskie, farmaceutyczne czy kosmetyczne...”¹⁹.

Specyficznym przykładem są spółdzielnie inwalidów i niewidomych²⁰, które „potrafiły dostosować się do nowych warunków gospodarki rynkowej, (...) wymusiło to przekształcenie placówek handlowych, usługowych i zakładów produkcyjnych w nowoczesne podmioty wyposażone i zarządzane w nowoczesny sposób. Spółdzielczość inwalidów to przede wszystkim sklepy, zakłady produkcyjne, usługowe - świadczące także usługi dozoru mienia czy sprzątnia...”²¹.

W spółdzielniach inwalidów większość zatrudnionych stanowią osoby z niepełnosprawnościami. „System dofinansowania pozwala zakładom kompensować podwyższone koszty zatrudnienia niepełnosprawnych, co pozwala oferować produkty i usługi najwyższej jakości i w ten sposób umożliwia skuteczne konkurowanie na wolnym rynku. Wszyscy kontrahenci nabywający dobra wytworzone przez spółdzielnie inwalidów i niewidomych są zwolnieni z obowiązkowych wpłat na PFRON...”²². W tego rodzaju podmiotach prowadzi się szeroko rozumiane działania na rzecz zdrowia i rehabilitacji, a także organizowane są turnusy rehabilitacyjne.

¹⁸ https://krs.org.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=160&Itemid=347

¹⁹ Tamże

²⁰ <https://www.krs.org.pl/branze-spoldzielcze/spoldzielczosc-inwalidow-i-niewidomych>

²¹ Tamże

²² Tamże

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Co istotne, spółdzielnie inwalidów i niewidomych mogą posiadać status zakładów pracy chronionej²³, który jest przyznawany przez właściwego terytorialnie wojewodę. Uzyskanie tego statusu wymaga prowadzenia działalności gospodarczej przez okres nie krótszy niż 12 miesięcy oraz zatrudniania co najmniej 25 pracowników (w przeliczeniu na pełne etaty). Ponadto zakład pracy chronionej zobowiązany jest utrzymywać przez okres co najmniej 6 miesięcy przed złożeniem wniosku wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych wynoszący: co najmniej 50 proc., a w tym co najmniej 20 proc. pracowników winny stanowić osoby zaliczone do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności (lub co najmniej 30 proc. powinny stanowić osoby niewidome, psychicznie chore lub upośledzone umysłowo, które mają znaczny lub umiarkowany stopień niepełnosprawności). Obiekty i pomieszczenia (np. miejsca pracy, szatnie, korytarze, toalety...) muszą odpowiadać przepisom i zasadom bezpieczeństwa i higieny pracy, tj. uwzględniać potrzeby osób z niepełnosprawnościami niepełnosprawnych oraz spełniać wymagania dostępności.

Specyficznymi podmiotami są spółdzielnie produkcji rolnej²⁴, które najczęściej funkcjonują na obszarach wiejskich. „Tworzą je wielorodzinne gospodarstwa rolne, których członkowie łączą pracę w swoim gospodarstwie z członkostwem w spółdzielni. (...) Duże spółdzielnie (...) tworzą własne sieci handlowe, (...) zarówno placówki handlu detalicznego, jak i hurtowego. (...) Prowadzona jest działalność usługowa dla rolników (...), usługi transportowe, remontowo-budowlane czy działalność warsztatowa. Na coraz większą skalę rozwija się agroturystyka...”²⁵.

Organizacje pozarządowe:

Organizacjami pozarządowymi są podmioty niebędące jednostkami sektora finansów publicznych w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych lub przedsiębiorstwami, instytucjami badawczymi, bankami i spółkami prawa handlowego będącymi państwowymi lub samorządowymi osobami prawnymi, a także niedziałające w celu osiągnięcia zysku – osoby prawne lub jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, w tym fundacje i stowarzyszenia²⁶.

Z przepisów regulujących funkcjonowanie organizacji pozarządowych wyłączone są partie polityczne, europejskie partie polityczne, związki zawodowe i organizacje pracodawców, samorządy zawodowe oraz fundacje utworzone przez partie polityczne i europejskie

²³ <https://www.biznes.gov.pl/pl/opisy-procedur/-/proc/294>

²⁴ <https://krs.org.pl/branze-spoldzielcze/rolnicze-spoldzielnie-produkcyjne>

²⁵ Tamże

²⁶ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

fundacje polityczne. Warto podkreślić, że do sektora ekonomii społecznej nie zalicza się wszystkich organizacji pozarządowych, a jedynie te, które prowadzą „...działalność (...) na rzecz społeczności lokalnej w zakresie reintegracji społecznej i zawodowej, tworzenia miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz świadczenia usług społecznych, realizowaną w formie działalności gospodarczej, działalności pożytku publicznego i innej działalności o charakterze odpłatnym...”²⁷

Podmioty, o których mowa w art. 3 ust. 3 pkt 1, 2 lub 4 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie:

Do sektora ekonomii społecznej zaliczane są również:

- osoby prawne i jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w RP, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności pożytku publicznego²⁸,
- stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego,
- spółki akcyjne i spółki z o.o. oraz kluby sportowe będące spółkami działającymi na podstawie przepisów ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz. U. z 2022 r. poz. 1599 i 2185), które nie działają w celu osiągnięcia zysku oraz przeznaczają całość dochodu na realizację celów statutowych oraz nie przeznaczają zysku do podziału między swoich udziałowców, akcjonariuszy i pracowników.

Do ostatniej z wymienionych grup zaliczane są spółki non-profit, których charakter ściśle wiąże się z realizacją celów społecznych. W praktyce najczęściej są to spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Tego rodzaju podmioty mogą funkcjonować jako²⁹:

- spółki, które spełniają warunki przewidziane w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, co uprawnia je do prowadzenia działalności pożytku publicznego,
- firmy społeczne, o ile spełniają dodatkowe warunki wynikające z Wytycznych dot. realizacji projektów w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem Europejskiego Funduszu Społecznego.

²⁷ Ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej

²⁸ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie

²⁹ <https://przedsiębiorstwospoleczne.pl/co-to-jest-spolka-non-profit-i-czy-jest-organizacja-pozarządowa/>

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Warsztaty terapii zajęciowej:

Warsztaty terapii zajęciowej działają na rzecz osób niepełnosprawnych ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności³⁰. Placówki te umożliwiają swoim podopiecznym rehabilitację społeczną i zawodową w zakresie zdobywania lub przywracania samodzielności, umiejętności i kwalifikacji niezbędnych do podejmowania zatrudnienia. „Warsztaty mogą być organizowane przez fundacje, stowarzyszenia lub przez inne podmioty jak np. jednostki samorządu terytorialnego czy zakłady pracy chronionej, posiadające osobowość prawną lub zdolność do czynności prawnych i stanowią część ich struktury organizacyjnej. Istnieje wiele form i technik terapii zajęciowej, dzięki którym uczestnicy uczą się czynności życia codziennego oraz zaradności osobistej, a także rozwijają psychofizyczną sprawność oraz podstawowe, a często i specjalistyczne umiejętności zawodowe. Celem tych działań jest osiągnięcie kwalifikacji, które umożliwiają szkolenie zawodowe oraz podjęcie pracy. Dla każdego uczestnika WTZ opracowywany jest indywidualny program rehabilitacji, który zawiera informacje dotyczące osoby niepełnosprawnej, planowanych działań terapeutycznych i spodziewanych efektów. Rada programowa WTZ dokonuje okresowej oraz kompleksowej oceny realizacji programu rehabilitacji i osiągniętych postępów uczestnika, uzasadniających: podjęcie zatrudnienia i kontynuowanie rehabilitacji zawodowej w warunkach pracy chronionej lub na przystosowanym stanowisku pracy; potrzebę skierowania osoby niepełnosprawnej do ośrodka wsparcia, ze względu na brak postępów w rehabilitacji i niemożność podjęcia zatrudnienia; przedłużenie terapii: dla osób mających szansę w okresie dłuższej rehabilitacji na postępy, które umożliwią podjęcie zatrudnienia w warunkach pracy chronionej lub na rynku pracy; przedłużenie pobytu w WTZ z powodu okresowego braku możliwości podjęcia zatrudnienia (brak miejsc pracy), albo okresowego braku możliwości skierowania osoby niepełnosprawnej do ośrodka wsparcia...”³¹.

Zakłady aktywności zawodowej:

Zakład aktywności zawodowej (ZAZ) jest wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo jednostką, zatrudniającą osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności oraz osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, u których stwierdzono autyzm, upośledzenie umysłowe lub chorobę psychiczną³². Osoby te mają specjalne potrzeby i wymagają specjalnych (chronionych) warunków pracy. „ZAZ może być utworzony na terenie, gdzie są problemy ze znalezieniem stanowisk pracy chronionej i starosta wyda opinię o potrzebie utworzenia zakładu aktywności zawodowej na danym terenie...”³³. Tego

³⁰ <https://www.pfron.org.pl/institucje/placowki/wtz/>

³¹ Tamże

³² <https://www.pfron.org.pl/institucje/placowki/zaz/>

³³ Tamże

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

rodzaju podmioty mogą być prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego lub powiatowego, a także przez organizacje pozarządowe (fundacje, stowarzyszenia lub inne organizacje, których zadaniem statutowym jest rehabilitacja społeczna i zawodowa osób z niepełnosprawnościami). „Organizator składa do właściwej jednostki organizacyjnej samorządu województwa (podległej marszałkowi województwa) wniosek o utworzenie zakładu aktywności zawodowej i zawiera umowę o dofinansowanie ze środków PFRON kosztów utworzenia i działania zakładu. Warunki umowy oraz wysokość dofinansowania podlega negocjacom. Wniosek o przyznanie statusu zakładu aktywności zawodowej organizator składa do wojewody...”³⁴.

Centra integracji społecznej:

Podstawą prawną funkcjonowania centrów integracji społecznej (CIS) jest ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym³⁵. Zadaniem CIS jest świadczenie usług służących reintegracji społecznej i zawodowej osób długotrwale bezrobotnych, w kryzysie bezdomności, osób z niepełnosprawnościami, uzależnionych od alkoholu i narkotyków, chorych psychicznie, zwalnianych z zakładów karnych oraz uchodźców. „Centrum integracji społecznej może być utworzone przez JST lub organizacje pozarządowe i podmioty kościelne i spółdzielnie socjalne osób prawnych. (...) Reintegracja społeczna realizowana w CIS obejmuje m.in. kształcenie umiejętności niezbędnych do pełnienia ról społecznych, naukę planowania i gospodarowania dochodami. Integracja zawodowa polega natomiast w szczególności na umożliwieniu uczestnikom centrum nabycia nowych umiejętności zawodowych umożliwiających przekwalifikowanie lub podwyższenie kwalifikacji. Działalność CIS jest współfinansowana ze środków publicznych w szczególności ze: środków własnych JST, EFS i funduszu pracy. Centra podlegają rejestracji, a decyzję o przyznaniu statusu podejmuje wojewoda...”³⁶.

Kluby integracji społecznej:

Na podstawie tych samych regulacji prawnych działają kluby integracji społecznej (KIS), które mogą być tworzone przez jednostki samorządu terytorialnego (lub podległe im jednostki organizacyjne, jak np. ośrodki pomocy społecznej, centra usług społecznych czy domy pomocy społecznej), organizacje pozarządowe i podmioty kościelne i spółdzielnie socjalne osób prawnych³⁷. „Kluby podobnie jak centra prowadzą reintegrację społeczną i zawodową polegającą, m.in. na organizowaniu: działań mających na celu pomoc w znalezieniu pracy,

³⁴ Tamże

³⁵ <https://www.gov.pl/web/rodzina/podmioty-zatrudnienia-socjalnego---cis-i-kis>

³⁶ Tamże

³⁷ Tamże

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

robót publicznych, prac społecznie użytecznych, poradnictwa prawnego, staży, działań samopomocowych. Funkcjonowanie KIS może być współfinansowane ze środków UE lub JST...”³⁸.

Inne podmioty ekonomii społecznej:

Specyficznym rodzajem podmiotów ekonomii społecznej są koła gospodyń wiejskich (dalej: KGW), działające jako dobrowolne, samorządne i niezależne organizacje społeczno-zawodowe, głównie na obszarach wiejskich. Od roku 2018 KGW nadano osobowość prawną, utworzono również Krajowy Rejestr Kół Gospodyń wiejskich, prowadzony przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, który jest źródłem wiedzy na temat liczby i struktury ww. podmiotów. Choć tego rodzaju podmioty stereotypowo były postrzegane jako znajdujące się poza „głównym nurtem” sektora ES, coraz częściej zaczynają one podejmować działania charakterystyczne dla PES/PS. „KGW są organizacją pozarządową i tym samym zaliczane są do podmiotów ekonomii społecznej. Właśnie dlatego spełniają podstawowy warunek, który musi spełniać forma prawna, by po spełnieniu kolejnych warunków można było prowadzić przedsiębiorstwo społeczne...”³⁹.

2.3. Podmioty ekonomii społecznej w regionie

W tym rozdziale prezentujemy kluczowe informacje na temat liczby i struktury podmiotów ekonomii społecznej w województwie łódzkim. Co niezmiernie istotne, zostały one podzielone na dwie części. Pierwsza z nich obejmuje przedsiębiorstwa społeczne, natomiast druga – podmioty o charakterze reintegracyjnym.

Przedsiębiorstwa społeczne

W pierwszej kolejności analizą objęto przedsiębiorstwa społeczne. W tym celu skorzystano z danych zaczerpniętych z ogólnopolskiej listy podmiotów o zweryfikowanym statusie przedsiębiorstwa społecznego, prowadzonej przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Wspomniane zestawienie jest prowadzone przez Ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego na podstawie art. 19 ustawy o ekonomii społecznej. We wspomnianym wykazie znajdują się podmioty ekonomii społecznej spełniające ustawowe

³⁸ Tamże

³⁹ Ekielski W., „Forma prawna przedsiębiorstwa społecznego. Co wybrać?”, artykuł z 15.11.2019 r., opublikowany na blogu przedsiębiorstwowspoleczne.pl, <https://przedsiębiorstwowspoleczne.pl/forma-prawna-przedsiębiorstwa-spoecznego-co-wybrac/>, data dostępu: 25.11.2022 r.

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

wymogi, którym, na podstawie decyzji wojewody, nadano status przedsiębiorstwa społecznego⁴⁰.

Tabela 2. Lista przedsiębiorstw społecznych w województwie łódzkim

Lp.	nazwa	forma prawna	miejsowość	powiat	subregion
1	Centrum Medyczne HEPA-MED Sp. z o. o.	spółka akcyjna, spółka z o.o. lub klub sportowy nienastawiony na osiągnięcie zysku	Bełchatów	bełchatowski	subregion III
2	Strefa Rozwoju spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	spółka akcyjna, spółka z o.o. lub klub sportowy nienastawiony na osiągnięcie zysku	Bełchatów	bełchatowski	subregion III
3	Fundacja Integracji Społecznej "Exlibris"	organizacja pozarządowa	Kutno	kutnowski	subregion II
4	Fundacja „Pro Aperte"	organizacja pozarządowa	Kutno	kutnowski	subregion II
5	Fundacja Rozwoju Społecznego i Zawodowego	organizacja pozarządowa	Kutno	kutnowski	subregion II
6	"Międzynarodowe Centrum Rozwoju" Spółdzielnia Socjalna	spółdzielnia socjalna	Kutno	kutnowski	subregion II
7	"Samorządowa Spółdzielnia Socjalna"	spółdzielnia socjalna	Kutno	kutnowski	subregion II
8	Wilczy Głód Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością non profit	spółka akcyjna, spółka z o.o. lub klub sportowy nienastawiony na osiągnięcie zysku	Kutno	kutnowski	subregion II
9	Zuza SanitBus spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	spółka akcyjna, spółka z o.o. lub klub sportowy nienastawiony na osiągnięcie zysku	Żurawieniec	kutnowski	subregion II
10	Fundacja Centrum Św. Ojca Pio w Kalonce	organizacja pozarządowa	Kalonka	łódzki wschodni	subregion I
11	MALAGA EDU Sp. z o.o.	spółka akcyjna, spółka z o.o. lub klub sportowy nienastawiony na osiągnięcie zysku	Rzgów	łódzki wschodni	subregion I
12	Zielony Horyzont Spółka z o.o.	spółka akcyjna, spółka z o.o. lub klub sportowy	Rzgów	łódzki wschodni	subregion I

⁴⁰ Źródło: Departament Ekonomii Społecznej, <https://www.ekonomiaspoleczna.gov.pl/nowy-program-wartobyc-przedsiębiorstwem-społecznym-na-lata-2023-2025-zostal-przyjety/>, data dostępu: 1.12.2025 r.

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Lp.	nazwa	forma prawna	miejsowość	powiat	subregion
		nienastawiony na osiągnięcie zysku			
13	BEECOPLASTICS Sp. z o.o.	spółka akcyjna, spółka z o.o. lub klub sportowy nienastawiony na osiągnięcie zysku	Czyżeminek	łódzki wschodni	subregion I
14	MCarCraft Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	spółka akcyjna, spółka z o.o. lub klub sportowy nienastawiony na osiągnięcie zysku	Starowa Góra	łódzki wschodni	subregion I
15	FUNDACJA KSIĘGOWOŚĆ XXI WIEKU	organizacja pozarządowa	Tuszyn	łódzki wschodni	subregion I
16	"Fundacja Równe szanse dla środowiska LEDgo"	organizacja pozarządowa	Tuszyn	łódzki wschodni	subregion I
17	Fundacja "Atelier of Skills"	organizacja pozarządowa	Modlica	łódzki wschodni	subregion I
18	Fundacja Rozwoju Dzieci i Młodzieży PIĘKNY ŚWIAT	organizacja pozarządowa	Zofiówka	łódzki wschodni	subregion I
19	Fundacja "Wstań i Chodź"	organizacja pozarządowa	Rydzyńki	łódzki wschodni	subregion I
20	EKO-DOM TECHNIKA Sp. z o.o.	spółka akcyjna, spółka z o.o. lub klub sportowy nienastawiony na osiągnięcie zysku	Opoczno	opoczyński	subregion I
21	Fundacja OSTOJA im. Siostry Klaryski Stanisławy z Opoczna	organizacja pozarządowa	Opoczno	opoczyński	subregion I
22	Spółdzielnia Socjalna PROMYK NADZIEI	spółdzielnia socjalna	Opoczno	opoczyński	subregion I
23	Fundacja "KROK PO KROKU"	organizacja pozarządowa	Pabianice	pabianicki	subregion I
24	Fundacja RAMPA	organizacja pozarządowa	Pabianice	pabianicki	subregion I
25	IN FUTURUM NON-PROFIT Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	spółka akcyjna, spółka z o.o. lub klub sportowy nienastawiony na osiągnięcie zysku	Wymysłów Francuski	pabianicki	subregion I
26	Spółdzielnia Socjalna "Larigo Group"	spółdzielnia socjalna	Wola Zaradzyńska	pabianicki	subregion I
27	Stowarzyszenie Na Rzecz Szkoły w Proszeniu	organizacja pozarządowa	Proszenie	piotrkowski	subregion III
28	WIN QUALITY Sp z o.o.	spółka akcyjna, spółka z o.o. lub klub sportowy	Wola Sipińska	poddębicki	subregion II

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Lp.	nazwa	forma prawna	miejsowość	powiat	subregion
		nienastawiony na osiągnięcie zysku			
29	K&M PARTNER Sp. z o.o.	spółka akcyjna, spółka z o.o. lub klub sportowy nienastawiony na osiągnięcie zysku	Radomsko	radomszczański	subregion III
30	Stowarzyszenie Rodziców i Opiekunów Osób Niepełnosprawnych „KONICZYŃKA”	organizacja pozarządowa	Radomsko	radomszczański	subregion III
31	Fundacja "Obudźmy Nadzieję"	organizacja pozarządowa	Rawa Mazowiecka	rawski	subregion I
32	Rawsko-Bialska Spółdzielnia Socjalna „Nadzieja i Praca”	spółdzielnia socjalna	Rawa Mazowiecka	rawski	subregion I
33	Pałac w Małkowie Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością non for profit	spółka akcyjna, spółka z o.o. lub klub sportowy nienastawiony na osiągnięcie zysku	Małków	sieradzki	subregion III
34	Fundacja JARZĘBINA	organizacja pozarządowa	Tomaszów Mazowiecki	tomaszowski	subregion I
35	Stowarzyszenie dla Osób Potrzebujących Pomocy RAZEM	organizacja pozarządowa	Skrzynno	wieluński	subregion III
36	Spółdzielnia Socjalna Green Service	organizacja pozarządowa	Wieruszów	wieruszowski	subregion III
37	Fundacja MEGAMOCNI	organizacja pozarządowa	Kowalówka	wieruszowski	subregion III
38	Fundacja Pomocy Osobom Niepełnosprawnym AMI	organizacja pozarządowa	Zduńska Wola	zduńskowolski	subregion I
39	Stowarzyszenie "Trampolina dla Polski" Oddział w Zduńskiej Woli	organizacja pozarządowa	Zduńska Wola	zduńskowolski	subregion I
40	Spółdzielnia Socjalna "Piątkowska"	spółdzielnia socjalna	Głowno	zgierski	subregion II
41	SPÓŁKA NOT FOR PROFIT PIEKARNIA Z TRADYCYJAMI SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ	spółka akcyjna, spółka z o.o. lub klub sportowy nienastawiony na osiągnięcie zysku	Głowno	zgierski	subregion II
42	Forest Clinic Sp. z o.o.	spółka akcyjna, spółka z o.o. lub klub sportowy	Zgierz	zgierski	subregion II

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Lp.	nazwa	forma prawna	miejsowość	powiat	subregion
		nienastawiony na osiągnięcie zysku			
43	Fundacja SENIORiTY	organizacja pozarządowa	Zgierz	zgierski	subregion II
44	Łódzka Agencja Nieruchomości Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	spółka akcyjna, spółka z o.o. lub klub sportowy nienastawiony na osiągnięcie zysku	Zgierz	zgierski	subregion II
45	Stowarzyszenie Miłośników Kultury Ludowej FOLKIER	organizacja pozarządowa	Zgierz	zgierski	subregion II
46	Fundacja Urban Forms	organizacja pozarządowa	Celestynów	zgierski	subregion II
47	Stowarzyszenie Dolina Skrzatów	organizacja pozarządowa	Chociszew	zgierski	subregion II
48	"KŁOS" Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	spółka akcyjna, spółka z o.o. lub klub sportowy nienastawiony na osiągnięcie zysku	Jedlicze A	zgierski	subregion II
49	Stowarzyszenie Seniorów „INTEGRACJA"	organizacja pozarządowa	Brzeziny	brzeziński	subregion II
50	Fundacja CELESTE	organizacja pozarządowa	Łódź-Bałuty	Łódź	subregion IV
51	Fundacja DMUCHAWIEC	organizacja pozarządowa	Łódź-Bałuty	Łódź	subregion IV
52	Fundacja KORELACJA	organizacja pozarządowa	Łódź-Bałuty	Łódź	subregion IV
53	Fundacja Sentivenio	organizacja pozarządowa	Łódź-Bałuty	Łódź	subregion IV
54	Gramy Ofensywnie Sp. z o.o.	spółka akcyjna, spółka z o.o. lub klub sportowy nienastawiony na osiągnięcie zysku	Łódź-Bałuty	Łódź	subregion IV
55	NIEZWYKŁE Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	spółka akcyjna, spółka z o.o. lub klub sportowy nienastawiony na osiągnięcie zysku	Łódź-Bałuty	Łódź	subregion IV
56	Europejska Strefa Biznesu Sp. z o.o. non profit	organizacja pozarządowa	Łódź-Górna	Łódź	subregion IV
57	Fundacja KTOŚ	organizacja pozarządowa	Łódź-Górna	Łódź	subregion IV
58	Fundacja Opieki Świetlik	organizacja pozarządowa	Łódź-Górna	Łódź	subregion IV

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Lp.	nazwa	forma prawna	miejsowość	powiat	subregion
59	Spółdzielnia Socjalna EUREX NIERUCHOMOŚCI	spółdzielnia socjalna	Łódź-Górna	Łódź	subregion IV
60	Spółdzielnia Socjalna "Łódzka Szansa"	spółdzielnia socjalna	Łódź-Górna	Łódź	subregion IV
61	Spółdzielnia Socjalna „RESTART"	spółdzielnia socjalna	Łódź-Górna	Łódź	subregion IV
62	Spółdzielnia Socjalna "TRIFOGLIO"	spółdzielnia socjalna	Łódź-Górna	Łódź	subregion IV
63	FAVE Spółka z o.o. non for profit	spółka akcyjna, spółka z o.o. lub klub sportowy nienastawiony na osiągnięcie zysku	Łódź-Polesie	Łódź	subregion IV
64	FRISKA BAR MLECZNY Sp. z o.o.	spółka akcyjna, spółka z o.o. lub klub sportowy nienastawiony na osiągnięcie zysku	Łódź-Polesie	Łódź	subregion IV
65	Fundacja Edukacyjna SIŁACZKA	organizacja pozarządowa	Łódź-Polesie	Łódź	subregion IV
66	Fundacja Labore Simul	organizacja pozarządowa	Łódź-Śródmieście	Łódź	subregion IV
67	Fundacja OUT OF THE BOX	organizacja pozarządowa	Łódź-Polesie	Łódź	subregion IV
68	Pracownia "KONCEPTARIUM" Spółka z o.o.	spółka akcyjna, spółka z o.o. lub klub sportowy nienastawiony na osiągnięcie zysku	Łódź-Polesie	Łódź	subregion IV
69	SentiHelp Spółka z o.o.	spółka akcyjna, spółka z o.o. lub klub sportowy nienastawiony na osiągnięcie zysku	Łódź-Polesie	Łódź	subregion IV
70	CYMER HAIR ATELIER Sp. z o.o.	spółka akcyjna, spółka z o.o. lub klub sportowy nienastawiony na osiągnięcie zysku	Łódź-Śródmieście	Łódź	subregion IV
71	ESG PRO Spółka z o.o.	spółka akcyjna, spółka z o.o. lub klub sportowy nienastawiony na osiągnięcie zysku	Łódź-Śródmieście	Łódź	subregion IV
72	FUNDACJA KAMILA MAĆKOWIAKA	organizacja pozarządowa	Łódź-Śródmieście	Łódź	subregion IV
73	Fundacja Piotrkowska 17	organizacja pozarządowa	Łódź-Śródmieście	Łódź	subregion IV

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Lp.	nazwa	forma prawna	miejsowość	powiat	subregion
74	Instytut „Równość i Dostępność” spółka z o.o. not-for-profit	spółka akcyjna, spółka z o.o. lub klub sportowy nienastawiony na osiągnięcie zysku	Łódź-Śródmieście	Łódź	subregion IV
75	PIES DLA CZŁOWIEKA Sp. z o.o.	spółka akcyjna, spółka z o.o. lub klub sportowy nienastawiony na osiągnięcie zysku	Łódź-Śródmieście	Łódź	subregion IV
76	Spółdzielnia Socjalna MEBLOWE SPA	spółdzielnia socjalna	Łódź-Śródmieście	Łódź	subregion IV
77	Stowarzyszenie AKTYWNI.EU	organizacja pozarządowa	Łódź-Śródmieście	Łódź	subregion IV
78	Stowarzyszenie "Instytut Nowych Technologii"	organizacja pozarządowa	Łódź-Śródmieście	Łódź	subregion IV
79	Stowarzyszenie Młodzieży i Osób z Problemami Psychicznymi, Ich Rodzin i Przyjaciół POMOST	organizacja pozarządowa	Łódź-Śródmieście	Łódź	subregion IV
80	Aktywni Razem Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością not for profit	spółka akcyjna, spółka z o.o. lub klub sportowy nienastawiony na osiągnięcie zysku	Łódź-Widzew	Łódź	subregion IV
81	Centrum Inicjatyw Społecznych "Zawsze Razem" Spółka z o.o.	spółka akcyjna, spółka z o.o. lub klub sportowy nienastawiony na osiągnięcie zysku	Łódź-Widzew	Łódź	subregion IV
82	Fundacja Artystycznej Rozróby	organizacja pozarządowa	Łódź-Widzew	Łódź	subregion IV
83	Fundacja Europejskie Forum Rozwoju	organizacja pozarządowa	Łódź-Widzew	Łódź	subregion IV
84	Fundacja Green Boat	organizacja pozarządowa	Łódź-Widzew	Łódź	subregion IV
85	Fundacja Idee Społeczne FIDEES	organizacja pozarządowa	Łódź-Widzew	Łódź	subregion IV
86	Stowarzyszenie ArtDanceMedia	organizacja pozarządowa	Łódź-Widzew	Łódź	subregion IV
87	Stowarzyszenie UWOLNIJ ENERGIĘ	organizacja pozarządowa	Piotrków Trybunalski	Piotrków Trybunalski	subregion III
88	Fundacja "TROSKA"	organizacja pozarządowa	Skierniewice	Skierniewice	subregion II
89	Stowarzyszenie Sportowe "EMKA SKIERNIEWICE"	organizacja pozarządowa	Skierniewice	Skierniewice	subregion II

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Źródło: Rejestr Jednostek Polityki Społecznej,

https://rjps.mrips.gov.pl/RJPS/RU/start.do?id_menu=59, data dostępu: 12.11.2025 r.

Według stanu na październik 2025 r. w województwie łódzkim funkcjonowało 89 przedsiębiorstw społecznych. Najwięcej było ich w subregionie IV (37), 22 w subregionie I, 20 w subregionie II, natomiast najmniej w subregionie III – 10. Powiatami, w których nie funkcjonują podmioty wpisane na listę przedsiębiorstw społecznych są powiat łaski, zlokalizowany w subregionie I, powiaty łęczycki, łowicki i skierniewicki w subregionie II, a także powiat pajęczański znajdujący się w subregionie III.

11 podmiotów to spółdzielnie socjalne, co stanowi ponad 12 proc. całej zbiorowości PS w województwie łódzkim. W powyższej bazie znajduje się również 49 fundacji lub stowarzyszeń (a więc przeszło połowa wszystkich PS) oraz 29 spółek akcyjnych, spółek z o.o. lub klubów sportowych nienastawionych na osiągnięcie zysku (prawie 1/3 wszystkich PS). Odnosząc te dane do wskaźników ogólnopolskich, na 1 690 przedsiębiorstw społecznych w naszym kraju ponad 27 proc. stanowią spółdzielnie socjalne, ponad 48 proc. – fundacje lub stowarzyszenia, natomiast niespełna 24 proc. stanowią spółki akcyjne, spółki z o.o. lub kluby sportowe nienastawione na osiągnięcie zysku. Oznacza to, że w porównaniu do całego kraju w regionie występuje relatywnie niski udział spółdzielni socjalnych, natomiast nadreprezentowane są spółki akcyjne, spółki z o.o. lub kluby sportowe przeznaczające zysk na cele statutowe, natomiast udział organizacji pozarządowych jest zbliżony do danych ogólnopolskich. Jeśli chodzi o rodzaj prowadzonej działalności, PS w województwie łódzkim najczęściej funkcjonują w sferze opieki zdrowotnej i pomocy społecznej, edukacji, w branży gastronomicznej i zakwaterowaniu, w obszarze usług administrowania i działalności wspierającej, w branży profesjonalnej, naukowej i technicznej, w budownictwie, natomiast rzadziej w sferze kultury, rozrywki i rekreacji, handlu hurtowym i detalicznym, naprawach pojazdów samochodowych, włączając motocykle, przetwórstwie przemysłowym, pozostałej działalności usługowej, a także działalności związanej z obsługą rynku nieruchomości, informacji i komunikacji.

Tabela 3. Liczba przedsiębiorstw społecznych z podziałem na województwa

Lp.	Województwo	Liczba przedsiębiorstw społecznych
1	śląskie	233
2	podkarpackie	167
3	kujawsko-pomorskie	147
4	wielkopolskie	145
5	lubelskie	128
6	mazowieckie	115
7	zachodniopomorskie	108
8	małopolskie	106
9	łódzkie	95

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

10	pomorskie	89
11	dolnośląskie	88
12	warmińsko-mazurskie	88
13	świętokrzyskie	82
14	lubuskie	50
15	podlaskie	27
16	opolskie	22
łącznie:		1690

Źródło: Rejestr Jednostek Polityki Społecznej,

https://rjps.mrips.gov.pl/RJPS/RU/start.do?id_menu=59, data dostępu: 12.11.2025 r.

Województwo łódzkie zajmuje 9. miejsce pod względem liczby przedsiębiorstw społecznych. Na ostatnim miejscu znalazło się województwo opolskie, a więc region o relatywnie niskiej liczbie ludności. Liderami rankingu są województwa śląskie i podkarpackie, zaś trzecią pozycję zajęło województwo kujawsko-pomorskie, nieznacznie wyprzedzając Wielkopolskę, która jest uznawana przez wielu ekspertów za region o relatywnie wysokim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego (również w sferze ekonomii społecznej).

Spółdzielnie społeczne:

Poniżej prezentujemy zestawienie spółdzielni społecznych w regionie, utworzone na podstawie danych pozyskanych z Krajowego Rejestru Sądowego.

Tabela 4. Lista spółdzielni społecznych w województwie łódzkim

Lp.	nazwa	miejsowość	subregion	powiat	liczba SS w powiecie
1	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA "COMMUNAL SERVICE" W LIKWIDACJI	BRZEZINY	subregion II	brzeziński	1
2	"MIĘDZYNARODOWE CENTRUM ROZWOJU" SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA	KUTNO	subregion II	kutnowski	4
3	"SAMORZĄDOWA SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA"	KUTNO	subregion II	kutnowski	
4	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA BE HAPPY	KUTNO	subregion II	kutnowski	
5	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA K-5	GOŁĘBIEW STARY	subregion II	kutnowski	
6	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA "DOGONIĆ MARZENIA"	WITONIA	subregion II	łęczycki	1
7	NOWA ERA SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA	TUSZYN	subregion I	łódzki wschodni	3

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Lp.	nazwa	miejsowość	subregion	powiat	liczba SS w powiecie
8	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA "NA WZNIESIENIACH"	BYSZEWY	subregion I	łódzki wschodni	25
9	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA "ROBELIA"	BYSZEWY	subregion I	łódzki wschodni	
10	"EUREX NIERUCHOMOŚCI" SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA	ŁÓDŹ	subregion IV	Łódź	
11	NOVENTA SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA	ŁÓDŹ	subregion IV	Łódź	
12	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA " PRACOWNIA SITODRUKU"	ŁÓDŹ	subregion IV	Łódź	
13	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA "ECO-ŁAD"	ŁÓDŹ	subregion IV	Łódź	
14	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA "RESTART"	ŁÓDŹ	subregion IV	Łódź	
15	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA "TRIFOGLIO"	ŁÓDŹ	subregion IV	Łódź	
16	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA "ZAMKOWA KRAINA"	ŁÓDŹ	subregion IV	Łódź	
17	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA EMPORIA	ŁÓDŹ	subregion IV	Łódź	
18	"HEAVEN" SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA	ŁÓDŹ	subregion IV	Łódź	
19	HANDLOWO-USŁUGOWA SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA "SAMO ZDROWIE"	ŁÓDŹ	subregion IV	Łódź	
20	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA "EXOOP"	ŁÓDŹ	subregion IV	Łódź	
21	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA "FADO"	ŁÓDŹ	subregion IV	Łódź	
22	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA "FIGA"	ŁÓDŹ	subregion IV	Łódź	
23	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA "JEDZONKOWO" Z SIEDZIBĄ W ŁODZI	ŁÓDŹ	subregion IV	Łódź	
24	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA "ŁÓDZKA SZANSA"	ŁÓDŹ	subregion IV	Łódź	
25	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA "MUZYKOMANIA"	ŁÓDŹ	subregion IV	Łódź	
26	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA "PRZEDSIĘWZIĘCIE"	ŁÓDŹ	subregion IV	Łódź	
27	WIELOBRANŻOWA SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA "SPEED SERVICE"	ŁÓDŹ	subregion IV	Łódź	
28	WIELOBRANŻOWA SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA "SIÓDEMKA"	ŁÓDŹ	subregion IV	Łódź	
29	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA ISSA	ŁÓDŹ	subregion IV	Łódź	

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Lp.	nazwa	miejsowość	subregion	powiat	liczba SS w powiecie
30	WIELOBRANŻOWA SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA OGNIWO	ŁÓDŹ	subregion IV	Łódź	
31	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA PIĄTY KOLOR	ŁÓDŹ	subregion IV	Łódź	
32	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA ODBLASK	ŁÓDŹ	subregion IV	Łódź	
33	VITASANA SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA	ŁÓDŹ	subregion IV	Łódź	
34	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA MEBLOWE SPA	ŁÓDŹ	subregion IV	Łódź	
35	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA "EWA"	OPOCZNO	subregion I	opoczyński	2
36	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA PROMYK NADZIEI	OPOCZNO	subregion I	opoczyński	
37	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA POP W LIKWIDACJI	PABIANICE	subregion I	pabianicki	1
38	WIELOBRANŻOWA SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA "WIKTORIA"	NIEWIERSZYN	subregion III	piotrkowski	1
39	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA MONTER	PIOTRKÓW TRYBUNALSKI	subregion III	Piotrków Trybunalski	3
40	KALETNICZA SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA "SKORPIONS" W LIKWIDACJI	PIOTRKÓW TRYBUNALSKI	subregion III	Piotrków Trybunalski	
41	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA "EDUKREATOR"	PIOTRKÓW TRYBUNALSKI	subregion III	Piotrków Trybunalski	
42	RAWSKO-BIALSKA SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA "NADZIEJA I PRACA"	RAWA MAZOWIECKA	subregion I	rawski	2
43	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA "PRACUJ Z NAMI"	RAWA MAZOWIECKA	subregion I	rawski	
44	HIBISCUS SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA	RADOMSKO	subregion III	radomszczańskie	1
45	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA "SOCIAL WORK"	SIERADZ	subregion III	sieradzki	2
46	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA "TAK JAK W DOMU"	SIERADZ	subregion III	sieradzki	
47	HANDLOWO - USŁUGOWA SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA MADEA W SKIERNIEWICACH W LIKWIDACJI	SKIERNIEWICE	subregion II	skierniewicki	1
48	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA "KORZENIE" W LIKWIDACJI	RZECZYCA	subregion I	tomaszowski	3
49	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA ARKAN GREEN	OSIEDLE NIEWIADÓW	subregion I	tomaszowski	
50	TOMASZOWSKA SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA "IMPULS" W LIKWIDACJI	TOMASZÓW MAZOWIECKI	subregion I	tomaszowski	

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Lp.	nazwa	miejsowość	subregion	powiat	liczba SS w powiecie
51	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA "WIERUSZOWIAK"	WIERUSZÓW	subregion III	wieruszowski	2
52	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA GREEN SERVICE	WIERUSZÓW	subregion III	wieruszowski	
53	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA "INCEPCJA" W LIKWIDACJI	RĄBIEŃ AB	subregion II	zgierski	4
54	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA "PIĄTKOWSKA"	GŁOWNO	subregion II	zgierski	
55	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA DIAMENT	KIEŁMINA	subregion II	zgierski	
56	SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA RAVENA	ŁAGIEWNIKI NOWE	subregion II	zgierski	

Źródło: Krajowy Rejestr Sądowy, <https://wyszukiwarka-krs.ms.gov.pl/>, data dostępu: 14.11.2025 r.

Według stanu na 14.11.2025 r. w województwie łódzkim zarejestrowanych w Krajowym Rejestrze Sądowym było 56 spółdzielni socjalnych. Powyższe informacje należy interpretować z dużą ostrożnością, ponieważ zestawienie zawiera m.in. podmioty pozostające w likwidacji, zatem nie wiadomo dokładnie, ile spośród prezentowanych spółdzielni faktycznie prowadzi działalność (przypomnijmy, że na zamieszczonej liście podmiotów ze statusem przedsiębiorstwa społecznego jest 11 spółdzielni socjalnych). Najwięcej tego rodzaju podmiotów zarejestrowano w Łodzi (25), czyli w subregionie IV oraz w powiatach: kutnowskim (4) i zgierskim (4). W subregionach I i II odnotowano po 11 spółdzielni socjalnych, natomiast w subregionie III – 8. Dodajmy, że w bazie Ogólnopolskiego Związku Rewizyjnego Spółdzielni Socjalnych figuruje 85 podmiotów, jednak dane te z całą pewnością są nieaktualne⁴¹.

Organizacje pozarządowe, prowadzące działalność gospodarczą lub inną odpłatną:

W bazie przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego odnotowano 1 022 organizacje pozarządowe, z siedzibą na obszarze województwa łódzkiego⁴². Są to fundacje lub stowarzyszenia prowadzące działalność gospodarczą (nie wiadomo jednak, ile spośród nich faktycznie prowadzi działalność). 75 podmiotów z tej grupy posiada status organizacji pożytku publicznego (ponad 7 proc.).

⁴¹ Źródło: katalog spółdzielni socjalnych na stronie OZRSS, <https://ozrss.pl/category/katalog/województwo/łodzkie/>, data dostępu: 17.11.2025 r.

⁴² Pełna lista ww. podmiotów znajduje się w aneksie do niniejszego raportu.

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

W tym miejscu warto nadmienić, że posiadanie statusu OPP nie jest tożsame z prowadzeniem nieodpłatnej lub odpłatnej działalności pożytku publicznego. Warto dodać, że dane na temat tego rodzaju podmiotów są gromadzone przez Główny Urząd Statystyczny, lecz są one dostępne w formie zbiorczych zestawień statystycznych. W Banku Danych Lokalnych GUS można natomiast odnaleźć m.in. zestawienia organizacji ze względu na rodzaj prowadzonej działalności. Według stanu na 2022 rok 71,8 proc. organizacji pozarządowych w województwie łódzkim prowadziło wyłącznie nieodpłatną działalność statutową (w całym kraju – 71,5 proc.), 18,9 proc. wykonywało odpłatną działalność statutową bez działalności gospodarczej (17,9 proc. w skali ogólnopolskiej), 4,7 proc. prowadziło działalność gospodarczą bez odpłatnej działalności statutowej (ponad 5,3 proc. w całym kraju), natomiast 4,6 proc. - odpłatną działalność statutową oraz działalność gospodarczą (5,3 proc. w Polsce)⁴³.

Spółdzielnie pracy, inwalidów i niewidomych:

Tabela 5. Lista spółdzielni pracy w województwie łódzkim

Lp.	nazwa	miejsowość	powiat	subregion
1	SPÓŁDZIELNIA PRACY "PEZETGES" W ŁĘCZYCY W UPADŁOŚCI	ŁĘCZYCA	łęczycki	subregion II
2	SPÓŁDZIELNIA PRACY "PULSAR"	ŁÓDŹ	łódź	subregion IV
3	SPÓŁDZIELNIA PRACY ARTYSTÓW PLASTYKÓW "SAP"	ŁÓDŹ	łódź	subregion IV
4	PRODUCENT PAWILONÓW HANDLOWYCH "WIERUSZ" SPÓŁDZIELNIA PRACY W LIKWIDACJI	WIERUSZÓW	wieruszowski	subregion III
5	GORSECIARSKA SPÓŁDZIELNIA PRACY "GŁOWNO" W UPADŁOŚCI	GŁOWNO	zgierski	subregion II
6	SPÓŁDZIELNIA PRACY CHEMIKÓW "XENON"	RĄBIEŃ	zgierski	subregion II
7	WIELOBRANŻOWA SPÓŁDZIELNIA PRACY W LIKWIDACJI	ZGIERZ	zgierski	subregion II

Źródło: Krajowy Rejestr Sądowy, <https://wyszukiwarka-krs.ms.gov.pl/>, data dostępu: 14.11.2025 r.

Informacje na temat spółdzielni pracy działających w województwie łódzkim pochodzą z Krajowego Rejestru Sądowego. Powyższe zestawienie zawiera m.in. podmioty pozostające w likwidacji (które potencjalnie mogą prowadzić działalność). W bazie KRS można odnaleźć 7 spółdzielni pracy, z czego 2 podmioty funkcjonują w stolicy regionu (subregion IV).

⁴³ Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS, data dostępu: 22.11.2025 r.

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Tabela 6. Lista spółdzielni inwalidów w województwie łódzkim

Lp.	nazwa	miejsowość	powiat	subregion
1	SPÓŁDZIELNIA INWALIDÓW "TĘCZA" ZAKŁAD PRACY CHRONIONEJ	ŁĘCZYCA	łęczycki	subregion II
2	SPÓŁDZIELNIA INWALIDÓW ZGODA	KONSTANTYNÓW ŁÓDZKI	pabianicki	subregion I
3	"SIZEI" - SPÓŁDZIELNIA INWALIDÓW ZAKŁAD ELEMENTÓW INDUKCYJNYCH W SKIERNIEWICACH	SKIERNIEWICE	skierniewicki	subregion II

Źródło: Krajowy Rejestr Sądowy, <https://wyszukiwarka-krs.ms.gov.pl/>, data dostępu: 14.11.2025 r.

Dane na temat spółdzielni inwalidów funkcjonujących w województwie łódzkim również zostały pozyskane z Krajowego Rejestru Sądowego. Zgodnie z nimi w regionie działają 3 spółdzielnie inwalidów, natomiast nie odnotowano natomiast działalności spółdzielni niewidomych.

Tabela 7. Lista zakładów pracy chronionej w województwie łódzkim

Lp.	nazwa	miejsowość	powiat	subregion
1	AUTO NOMIA Sp. z o.o. sp. k. ZPCh	Kutno	kutnowski	subregion II
2	SFINKS Agencja Ochrony	Kutno	kutnowski	subregion II
3	SZTUKA ŁOWICKA ZPCHR Agnieszka Krajewska	Łowicz	łowicki	subregion II
4	KORDUS PPH P.Krzyk	Andrespol	łódzki wschodni	subregion I
5	VENOL MOTOR OIL Sp. z o.o (dawniej ADWA)	Łódź	Łódź	subregion IV
6	ARES Punkt Usługowy ZPCHR	Łódź	Łódź	subregion IV
7	"ARJAN" M. Rojewski i Wspólnicy Sp. K.	Łódź	Łódź	subregion IV
8	BOSS Monika Bartnik	Łódź	Łódź	subregion IV
9	HOTEL BOSS Milena Zalewska, M. i M Zalewscy	Łódź	Łódź	subregion IV
10	Central Fund of Immovables sp. z o.o.	Łódź	Łódź	subregion IV
11	Centrum Logistyki i Marketingu sp. z o.o. ZPCh	Łódź	Łódź	subregion IV
12	CLEANER sp. z o.o.	Łódź	Łódź	subregion IV

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Lp.	nazwa	miejsowość	powiat	subregion
13	EURO-DOM sp. z o.o. ZPCh	Łódź	Łódź	subregion IV
14	FEDRA PPHU sp. z o.o. ZPCh	Łódź	Łódź	subregion IV
15	INTER INWEST RTCL SP. Z O.O. SP.KOMANDYTOWA	Łódź	Łódź	subregion IV
16	KEL- MET PPUH	Łódź	Łódź	subregion IV
17	MAXUS Sp. z o.o	Łódź	Łódź	subregion IV
18	MEDICAL MAGNUS sp z o.o.	Łódź	Łódź	subregion IV
19	MEGA PPHU Eksport-Import s.c ZPCHR A. Kardas, M. Ostalczyk	Łódź	Łódź	subregion IV
20	METGAL sp. z o.o. Polski Związek Głuchych	Łódź	Łódź	subregion IV
21	MM SERVICE SECURITY sp.z o.o.	Łódź	Łódź	subregion IV
22	NAPRZÓD SERVICE SP Z O.O.	Łódź	Łódź	subregion IV
23	NAPRZÓD HOSPITAL	Łódź	Łódź	subregion IV
24	ORDOM R. Karasiński i Wspólnicy s. j.	Łódź	Łódź	subregion IV
25	PU-H CHEMIKOLOR S.A.	Łódź	Łódź	subregion IV
26	SUNCO NIERUCHOMOŚCI Sp. z o.o. Sp. k.	Łódź	Łódź	subregion IV
27	ZIMNY sp. z o.o.	Łódź	Łódź	subregion IV
28	BA-ZA Zapart i Syn s.j.	Pabianice	pabianicki	subregion I
29	DREMUS Przeds. Waldemar Muszyński	Pabianice	pabianicki	subregion I
30	DREWNOPOL PPHU Z. Kęпка	Pabianice	pabianicki	subregion I
31	TEXPOL sp. z o.o. ZPCh	Dłutów	pabianicki	subregion I
32	AGAT sp. z o. o.	Piotrków Trybunalski	Piotrków Trybunalski	subregion III
33	PPU CZA-TA Niciak sp. j.	Piotrków Trybunalski	Piotrków Trybunalski	subregion III
34	HEMPIS s.j. M. Pietrzak i Synowie	Piotrków Trybunalski	Piotrków Trybunalski	subregion III
35	INWEMER-sp. z o.o.	Piotrków Trybunalski	Piotrków Trybunalski	subregion III

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Lp.	nazwa	miejsowość	powiat	subregion
36	MUSI Sp. z o.o.	Piotrków Trybunalski	Piotrków Trybunalski	subregion III
37	PIOCEL sp. z o.o.	Piotrków Trybunalski	Piotrków Trybunalski	subregion III
38	WaKaT Kelm Sp. j.	Piotrków Trybunalski	Piotrków Trybunalski	subregion III
39	RIM Przed. Usług Ochrony Mienia s.j. ZPCHR	Radomsko	radomszczański	subregion III
40	UNICAR PUH Sp. j. W i D Jaguścik	Radomsko	radomszczański	subregion III
41	INWAR S.A.	Sieradz	sieradzki	subregion III
42	TOMA PPH sp. z o.o.	Tomaszów Mazowiecki	tomaszowski	subregion I
43	P.P.H.U. inż. Grzegorz Mielczarek	Zduńska Wola	zduńskowski	subregion I
44	SAWO-RECYKLING sp. j. K. Szałapski, Z. Szałapski	Zgierz	zgierski	subregion II

Źródło: Wykaz zakładów pracy chronionej województwa łódzkiego, prowadzony przez wojewodę łódzkiego na podstawie art. 30 ust. 1 ustawy z dnia 27.08.1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych <https://www.gov.pl/web/uw-lodzki/zaklady-pracy-chronionej>, (dane według stanu na: 24.05.2023 r.), data dostępu: 20.11.2025 r.

Osobną kategorię stanowią zakłady pracy chronionej, prowadzone na podstawie art. 30 ust. 1 ustawy z dnia 27.08.1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Według stanu na 24.05.2023 r. (są to najbardziej aktualne, dostępne dane) w województwie łódzkim funkcjonują 44 takie podmioty, z czego 23 są zarejestrowane w stolicy regionu, a więc w subregionie IV.

Podmioty o charakterze reintegracyjnym

Tabela 8. Lista warsztatów terapii zajęciowej (WTZ) w województwie łódzkim

Lp.	organizator	miejsowość	powiat	subregion
1	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Łasku	Łask	łaski	subregion I
2	Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Razem	Koluszki	łódzki wschodni	
3	Stowarzyszenie Rodziców i Opiekunów Osób Niepełnosprawnych	Opoczno	opoczyński	

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Lp.	organizator	miejsowość	powiat	subregion
4	Gmina i Miasto Drzewica	Drzewica	opoczyński	
5	Gmina Żarnów	Żarnów	opoczyński	
6	Gmina Miejska Pabianice	Pabianice	pabianicki	
7	Stowarzyszenie "Czuję sercem"	Konstantynów Łódzki	pabianicki	
8	Samorządowe Stowarzyszenie Rozwoju Ziemi Rawskiej	Rawa Mazowiecka	rawski	
9	Fundacja Społeczna "Razem" w Tomaszowie Maz.	Tomaszów Maz.	tomaszowski	
10	Stowarzyszenie Rodzin Dzieci i Osób Niepełnosprawnych w Tomaszowie Maz.	Tomaszów Maz.	tomaszowski	
11	Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych "Pomocna Dłoń"	Popielawy	tomaszowski	
12	Stowarzyszenie Tkalnia	Zduńska Wola	zduńskowolski	
13	Stowarzyszenie Rodziców i Opiekunów Dzieci Niepełnosprawnych "Naszym Dzieciom"	Brzeziny	brzeziński	
14	Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Żychlinie	Żychlin	kutnowski	
15	Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło nr 1 w Kutnie	Kutno	kutnowski	
16	Spółdzielnia Inwalidów "Tęcza"	Łęczyca	łęczycki	
17	Caritas Diecezji Łowickiej	Urzecze	łowicki	
18	Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych "Tacy Sami" w Łowiczu	Parma	łowicki	
19	Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Aleksandrowie Łódzkim	Aleksandrów Łódzki	zgierski	subregion II
20	Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Zgierzu	Zgierz	zgierski	
21	Fundacja Osób Społecznie Aktywnych F.O.S.A.	Rąbień	zgierski	
22	Polskie Stowarzyszenie Ludzi Cierpiących na Padaczkę w Ozorkowie	Ozorków	zgierski	
23	Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych "Sprawni Inaczej"	Skierniewice	Skierniewice	
24	Stowarzyszenie Gospodarczo - Edukacyjne	Wilkowice	poddębicki	
25	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Powiatowy w Bełchatowie	Bełchatów	bełchatowski	subregion III

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Lp.	organizator	miejsowość	powiat	subregion
26	Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym "Kuznia Życzliwości"	Dąbrowa Rusiecka	bełchatowski	
27	Stowarzyszenie Koło Pomocy Dzieciom Niepełnosprawnym	Sulejów	piotrkowski	
28	Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dobroczynne	Radomsko	radomszczański	
29	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	Sieradz	sieradzki	
30	Miejsko Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej	Olewin	wieluński	
31	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Miejski w Wieruszowie	Wieruszów	wieruszowski	
32	Stowarzyszenie Koło Pomocy Dzieciom Niepełnosprawnym	Piotrków Trybunalski	Piotrków Trybunalski	
33	Stowarzyszenie Przyjaciół Osób Niepełnosprawnych "Nowa Zorza"	Łódź	Łódź	
34	Spółdzielnia Usług Techniczno-Handlowych i Wdrożeń "ORPEL"	Łódź	Łódź	
35	Spółdzielcze Zakłady Chemiczne MORS	Łódź	Łódź	
36	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy nr 3 w Łodzi	Łódź	Łódź	subregion IV
37	Polski Związek Głuchych Oddział Łódzki	Łódź	Łódź	
38	Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych "Pokój"	Łódź	Łódź	
39	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Dzielnicowy Łódź-Bałuty	Łódź	Łódź	
40	Międzynarodowe Stowarzyszenie Pomocy "Słyszę Serce"	Łódź	Łódź	
41	Fundacja JIM	Łódź	Łódź	

Źródło: Baza WTZ prowadzona przez PFRON, <https://www.pfron.org.pl/instytucje/placowki/wtz-dok-do-pobrania-opis-lista/>, dane za rok 2019, data dostępu: 17.11.2025 r.

W regionie funkcjonuje 41 warsztatów terapii zajęciowej, w tym po 12 w subregionach I oraz II, 9 – w subregionie IV (w Łodzi), natomiast 8 - w subregionie III. Zdecydowana większość WTZ – 31 podmiotów jest prowadzonych przez organizacje „trzeciego sektora”, dla 6 warsztatów organami prowadzącymi są jednostki samorządu terytorialnego lub ich jednostki organizacyjne (jak np. ośrodki pomocy społecznej). 3 pozostałe WTZ są prowadzone przez spółdzielnie, zaś 1 podmiot działa w strukturach Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego.

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Tabela 9. Lista zakładów aktywności zawodowej (ZAZ) w województwie łódzkim

Lp.	Nazwa jednostki	miejsowość	powiat	subregion
1	Zakład Aktywności Zawodowej Rawa Mazowiecka	Rawa Mazowiecka	rawski	subregion I
2	Zakład Aktywności Zawodowej JA-TY-MY w Łowiczu	Łowicz	łowicki	subregion II
3	Zakład Aktywności Zawodowej „BALCERÓW” w Balcerowie przy Stowarzyszeniu Rodziców i Opiekunów Dzieci Niepełnosprawnych „Wspólna Troska”	Skierniewice	Skierniewice	
4	Zakład Aktywności Zawodowej w Wieruszowie	Wieruszów	wieruszowski	subregion III
5	Zakład Aktywności Zawodowej Caritas Archidiecezji Łódzkiej	Łódź	Łódź	subregion IV
6	Zakład Aktywność Zawodowej "Zdrowa Kuchnia" TPN	Łódź	Łódź	
7	Zakład Aktywności Zawodowej "Dobry Start" TPN	Łódź	Łódź	
8	Zakład Aktywności Zawodowej ARGENTA	Łódź	Łódź	

Źródło: Baza ZAZ, prowadzona przez Łódzki Urząd Wojewódzki w Łodzi, dane za rok 2022, <https://www.gov.pl/web/uw-lodzki/zaklady-aktywnosci-zawodowej>, data dostępu: 18.11.2025 r.

Ponadto, według ostatnich dostępnych danych za rok 2022, w województwie łódzkim działa 8 zakładów aktywności zawodowej. Połowa tego typu podmiotów funkcjonuje w Łodzi, a więc w subregionie IV, 2 ZAZ działają w subregionie II, natomiast po jednym zakładzie – w subregionach I oraz III.

Tabela 10. Lista centrów integracji społecznej (CIS) w województwie łódzkim

Lp.	nazwa	organ prowadzący	miejsowość	subregion	powiat
1	Centrum Integracji Społecznej MEA oddział Fundacji Uwolnienie	Fundacja Uwolnienie	Łódź	subregion IV	Łódź

Źródło: Rejestr Jednostek Polityki Społecznej, https://rjps.mrips.gov.pl/RJPS/RU/start.do?id_menu=25, data dostępu: 20.11.2025 r.

Na podstawie Rejestru Jednostek Polityki Społecznej, prowadzonego przez Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, można stwierdzić, że w regionie działa jedno centrum integracji społecznej, zarejestrowane w Łodzi.

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Tabela 11. Lista klubów integracji społecznej (KIS) w województwie łódzkim

Lp.	nazwa	organ prowadzący	miejsowość	powiat	subregion
1	Klub Integracji Społecznej Objazdowa 17	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	Łódź-Polesie	Łódź	subregion IV
2	Klub Integracji Społecznej przy Miejskim Centrum Pomocy Społecznej w Pabianicach	Miejskie Centrum Pomocy Społecznej	Pabianice	pabianicki	subregion I
3	Klub Integracji Społecznej w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Radomsku	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Radomsku	Radomsko	radomszczański	subregion III
4	Klub Integracji Społecznej w Błaszczkach	MOPS Błaszki	Lubanów	sieradzki	subregion III
5	Klub Integracji Społecznej w Tomaszowie Mazowieckim	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Tomaszowie Mazowieckim	Tomaszów Mazowiecki	tomaszowski	subregion I
6	Ośrodek Pomocy Społecznej im. Ireny Sendlerowej w Aleksandrowie Łódzkim - Klub Integracji Społecznej	Gmina Aleksandrów Łódzki	Aleksandrów Łódzki	zgierski	subregion II
7	Klub Integracji Społecznej w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej im. bł. o. Rafała Chylińskiego	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej im. bł. o. Rafała Chylińskiego	Zgierz	zgierski	subregion II

Źródło: Rejestr Jednostek Polityki Społecznej,
https://riips.mriips.gov.pl/RJPS/RU/start.do?id_menu=42, data dostępu: 20.11.2025 r.

Według Rejestru Jednostek Polityki Społecznej, prowadzonego przez Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, w regionie działalność prowadzi 7 klubów integracji społecznej. Warto dodać, że KIS-y funkcjonują we wszystkich subregionach województwa łódzkiego.

3. Analiza wyników badania ilościowego PES

Niniejszy rozdział zawiera omówienia wyników badania ilościowego z przedstawicielami podmiotów ekonomii społecznej w województwie łódzkim. Liczebność zrealizowanej próby wyniosła 260 PES, co stanowi przeszło 30 proc. zbiorowości ww. podmiotów działających w regionie. Poniżej prezentujemy najważniejsze informacje na temat struktury zrealizowanej próby w tej części badania.

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Struktura próby:

Tabela 12. Struktura próby w badaniu PES – podział na subregiony

Podział na subregiony	N	%
subregion I	54	21%
subregion II	59	23%
subregion III	50	19%
subregion IV	97	37%
Ogółem	260	100%

Źródło: opracowanie własne

Przed rozpoczęciem procesu realizacji badania terenowego pozyskane zostały (z różnych źródeł) bazy danych podmiotów ekonomii społecznej z województwa łódzkiego. Na etapie realizacji badania telefonicznego bazy te zostały zweryfikowane, tj. zidentyfikowano i usunięto z nich podmioty, które nie prowadzą aktywnej działalności. Po weryfikacji baza zawierała 779 podmiotów ekonomii społecznej, w tym: 141 PES w subregionie I, 169 PES w subregionie II, 168 PES w subregionie III oraz 301 PES w subregionie IV. Oznacza to, że w badaniu ilościowym wzięło udział ponad 33 proc. podmiotów ekonomii społecznej z województwa łódzkiego, w tym: 38 proc. w subregionie I, 35 proc. w subregionie II, 30 proc. w subregionie III oraz 32 proc. w subregionie IV.

Charakterystyka badanych PES:

Tabela 13. Forma prawna PES z podziałem na subregiony

forma prawna	ogółem		subregion I		subregion II		subregion III		subregion IV	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
stowarzyszenie	103	40%	20	37%	23	39%	21	42%	39	40%
fundacja	97	37%	20	37%	24	41%	19	38%	34	35%
spółka z o.o. non-profit	20	8%	3	6%	3	5%	1	2%	13	13%
spółdzielnia socjalna	17	7%	4	7%	5	8%	1	2%	7	7%
warsztat terapii zajęciowej (WTZ)	7	3%	2	4%	2	3%	2	4%	1	1%
spółdzielnia pracy, w tym inwalidów lub niewidomych	4	2%	1	2%	1	2%	1	2%	1	1%
klub integracji społecznej (KIS)	3	1%	1	2%	1	2%	1	2%	-	-

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

	ogółem		subregion I		subregion II		subregion III		subregion IV	
zakład aktywności zawodowej (ZAZ)	3	1%	1	2%	-	-	-	-	2	2%
inny podmiot ekonomii społecznej	6	2%	2	4%	-	-	4	8%	-	-
Suma	260	100%	54	100%	59	100%	50	100%	97	100%
podmioty inne niż reintegracyjne (łącznie: stowarzyszenia, fundacje, spółki z o.o. non-profit, spółdzielnie pracy, inne podmioty)	241	93%	48	89%	56	95%	43	86%	94	97%
podmioty reintegracyjne (łącznie: WTZ, KIS, ZAZ)	13	5%	4	7%	3	5%	3	6%	3	3%

Źródło: opracowanie własne

W powyższej tabeli zamieszczone zostały informacje na temat formy prawnej badanych podmiotów ekonomii społecznej w województwie łódzkim.

W zrealizowanej próbie PES w województwie łódzkim najczęściej występują organizacje pozarządowe – stowarzyszenia lub fundacje, mniej liczne są spółki z o.o. non-profit, jak również spółdzielnie socjalne, natomiast w najmniejszym stopniu są to podmioty o charakterze reintegracyjnym. Spółki z o.o. non-profit, a także – łącznie – wszystkie podmioty inne niż reintegracyjne częściej (na tle pozostałych) występują w stolicy regionu, a więc w subregionie IV.

Tabela 14. Posiadanie statusu przedsiębiorstwa społecznego przez PES z podziałem na subregiony

	ogółem		subregion I		subregion II		subregion III		subregion IV	
status PS	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
tak	94	39%	23	48%	21	38%	20	47%	30	32%
nie	142	59%	24	50%	35	63%	22	51%	61	65%
nie wiem, trudno powiedzieć	5	2%	1	2%	-	-	1	2%	3	3%
Suma	241	100%	48	100%	56	100%	43	100%	94	100%

Źródło: opracowanie własne

Z odpowiedzi na powyższe pytanie wyłączone zostały podmioty ekonomii społecznej o charakterze reintegracyjnym. 39 proc. ankietowanych PES innych niż reintegracyjne posiada status przedsiębiorstwa społecznego.

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Na tle pozostałych grup badanych status przedsiębiorstwa społecznego częściej posiadają PES zatrudniające osoby z niepełnosprawnościami (68 proc. w tej grupie posiada statusu PS), podmioty o rocznych przychodach w roku 2024 powyżej 1 mln złotych (71 proc.), podmioty certyfikowane znakami jakości lub promocyjnymi ekonomii społecznej (79 proc.), podmioty realizujące usługi społeczne na zlecenie OPS (62 proc.), podmioty świadczące usługi o charakterze środowiskowym (55 proc.), PES prowadzące działania reintegracyjne lub rehabilitacyjne dla swoich pracowników (72 proc.), a także podmioty o dobrej kondycji ekonomicznej (40 proc.).

13 proc. ankietowanych PES było certyfikowanych znakami jakości lub promocyjnymi ekonomii społecznej – najczęściej były to podmioty posiadające status przedsiębiorstwa społecznego (28 proc.).

Tabela 15. Rodzaj prowadzonej działalności przez PES z podziałem na subregiony

RODZAJ DZIAŁALNOŚCI	ogółem		subregion I		subregion II		subregion III		subregion IV	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
działalność gospodarcza - usługowa	131	50%	26	48%	25	42%	20	40%	60	62%
działalność gospodarcza - produkcyjna	19	7%	2	4%	7	12%	8	16%	2	2%
działalność gospodarcza - handlowa	18	7%	2	4%	8	14%	1	2%	7	7%
działalność pożytku publicznego - odpłatna	85	33%	15	28%	19	32%	19	38%	32	33%
działalność pożytku publicznego – nieodpłatna	136	52%	35	65%	33	56%	30	60%	38	39%
nie wiem, trudno powiedzieć	13	5%	2	4%	3	5%	3	6%	5	5%
DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA (łącznie)	149	57%	27	50%	32	54%	26	52%	64	66%
DZIAŁALNOŚĆ POŻYTKU PUBLICZNEGO (łącznie)	162	62%	38	70%	38	64%	35	70%	51	53%

Źródło: opracowanie własne

Badane podmioty ekonomii społecznej prowadzą różne formy działalności, często łącząc je ze sobą (z tego powodu powyższe odsetki nie sumują się do 100 proc.). 57 proc. prowadzi działalność gospodarczą (najczęściej są to podmioty z subregionu IV), natomiast 62 proc. prowadzi działalność pożytku publicznego (najniższy udział tego rodzaju działalności odnotowano w subregionie IV).

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Działalność gospodarczą (różnego typu) najczęściej prowadzą podmioty inne niż reintegracyjne (59 proc.), a także podmioty o zweryfikowanym statusie przedsiębiorstwa społecznego (67 proc.). Z kolei działalność pożytku publicznego (odpłatną lub nieodpłatną) najczęściej realizują podmioty o rocznych przychodach w roku 2024 przekraczających 1 mln złotych (81 proc.).

Tabela 16. Branża prowadzonej działalności przez PES z podziałem na subregiony

branża	ogółem		subregion I		subregion II		subregion III		subregion IV	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
edukacja, kultura i sztuka	81	31%	14	26%	18	31%	18	36%	31	32%
rekreacja, sport i turystyka	49	19%	10	19%	7	12%	12	24%	20	21%
usługi społeczne i opiekuńcze	42	16%	13	24%	10	17%	6	12%	13	13%
usługi dla biznesu i administracji	23	9%	3	6%	2	3%	1	2%	17	18%
zdrowie i uroda	20	8%	4	7%	1	2%	2	4%	13	13%
handel detaliczny i drobne usługi	17	7%	3	6%	5	8%	1	2%	8	8%
gastronomia i catering	16	6%	4	7%	3	5%	1	2%	8	8%
rolnictwo i gospodarka leśna	11	4%	2	4%	1	2%	7	14%	1	1%
produkcja i rzemiosło	8	3%	1	2%	1	2%	2	4%	4	4%
dom, ogród i przeprowadzki	5	2%	-	-	2	3%	1	2%	2	2%
budownictwo i remonty	4	2%	2	4%	1	2%	1	2%	-	-
motoryzacja	4	2%	1	2%	1	2%	-	-	2	2%
usługi komunalne i środowiskowe	2	1%	-	-	1	2%	1	2%	-	-

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

	ogółem		subregion I		subregion II		subregion III		subregion IV	
informatyka i nowe technologie	1	0%	-	-	-	-	-	-	1	1%
inna branża	68	26%	15	28%	22	37%	12	24%	19	20%

Źródło: opracowanie własne

Wiele badanych podmiotów prowadzi działalność w więcej niż jednej branży, zatem powyższe odsetki nie sumują się do 100 proc. Ankietowane PES najczęściej prowadzą działalność w obszarze edukacji, kultury i sztuki, a także – nieco rzadziej – w sferze rekreacji, sportu i turystyki oraz usług społecznych (w tym opiekuńczych). W mniejszym stopniu świadczone są usługi dla biznesu i administracji, działania w obszarze zdrowia i urody, handlu detalicznego i drobnych usług, jak również gastronomii.

Usługi dla biznesu i administracji, jak również w obszarze zdrowia i urody najczęściej realizują podmioty działające w Łodzi (w subregionie IV), natomiast działalność w sferze rolnictwa i gospodarki leśnej najczęściej jest prowadzona w subregionie III.

Tabela 17. Posiadanie zasobów materialnych przez PES z podziałem na subregiony

	ogółem		subregion I		subregion II		subregion III		subregion IV	
ZASOBY MATERIALNE	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
lokal użytkowy (użyczony lub wynajmowany)	206	79%	44	81%	46	78%	41	82%	75	77%
Sprzęt, wyposażenie	202	78%	39	72%	38	64%	44	88%	81	84%
środki transportu	115	44%	21	39%	25	42%	28	56%	41	42%
lokal użytkowy na własność	34	13%	6	11%	7	12%	8	16%	13	13%
Inna sytuacja	14	5%	3	6%	5	8%	1	2%	5	5%

Źródło: opracowanie własne

Powyższe dane zostały pozyskane na podstawie odpowiedzi na pytanie wielowyborowe, zatem prezentowane odsetki nie sumują się do 100 proc. Ankietowane podmioty ekonomii społecznej najczęściej korzystają z użyczonej lub wynajmowanej bazy lokalowej, a także posiadają sprzęt i wyposażenie, związane z prowadzoną działalnością. Mniej niż połowa badanych deklaruje posiadanie środków transportu, a 13 proc. dysponuje prawem własności użytkowanych lokali. 5 proc. wskazało „inną sytuację” – są to m.in. przypadki, w których dany podmiot ekonomii społecznej działa w strukturach instytucji publicznej (np. JST, MOPS,

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

GOPS) lub organizacji pozarządowej (stowarzyszenia lub fundacji) i korzysta z zasobów materialnych organu prowadzącego. Posiadanie sprzętu lub wyposażenia najczęściej deklarują przedstawiciele podmiotów ekonomii społecznej z subregionu III, natomiast najrzadziej – osoby reprezentujące PES z subregionu II.

Tabela 18. Źródła przychodu PES z podziałem na subregiony

	ogółem		subregion I		subregion II		subregion III		subregion IV	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
świadczenie usług lub sprzedaż produktów	136	52%	23	43%	34	58%	26	52%	53	55%
dotacje	131	50%	31	57%	29	49%	29	58%	42	43%
darowizny	87	33%	21	39%	21	36%	19	38%	26	27%
składki członkowskie	53	20%	11	20%	15	25%	11	22%	16	16%
środki prywatne założycieli	39	15%	6	11%	12	20%	2	4%	19	20%
zbiórki publiczne	30	12%	11	20%	2	3%	4	8%	13	13%
kredyty, pożyczki	10	4%	5	9%	3	5%	-	-	2	2%
inne źródło przychodu	18	7%	5	9%	4	7%	3	6%	6	6%

Źródło: opracowanie własne

Powyższe dane również zostały pozyskane na podstawie odpowiedzi na pytanie wielowyborowe, zatem prezentowane odsetki nie sumują się do 100 proc. Badane podmioty ekonomii społecznej utrzymują się przede wszystkim ze sprzedaży swoich produktów lub usług, a także z dotacji, następnie – z darowizn lub składek członkowskich, i wreszcie – z prywatnych środków założycieli (np. organów prowadzących) lub zbiórek publicznych. Powyższe zestawienie potwierdza, że w sektorze ekonomii społecznej mało rozpowszechnione jest korzystanie z instrumentów finansowych o charakterze zwrotnym (4 proc. badanych PES korzystało z kredytów lub pożyczek w roku 2024).

Tabela 19. Odbiorcy usług lub produktów PES z podziałem na subregiony

RODZAJ ODBIORCY	ogółem		subregion I		subregion II		subregion III		subregion IV	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
osoby fizyczne	215	83%	45	83%	49	83%	41	82%	80	82%
firmy prywatne	75	29%	13	24%	15	25%	13	26%	34	35%
inne PES (w tym NGO)	58	22%	11	20%	15	25%	11	22%	21	22%
JST	43	17%	7	13%	13	22%	11	22%	12	12%

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

	ogółem		subregion I		subregion II		subregion III		subregion IV	
OPS, MOPS, GOPS, MGOPS	12	5%	5	9%	3	5%	1	2%	3	3%
inni odbiorcy	10	4%	3	6%	-	-	2	4%	5	5%

Źródło: opracowanie własne

Powyższe dane również zostały pozyskane na podstawie odpowiedzi na pytanie wielowyborowe. **Odbiorcami usług ankietowanych PES najczęściej są osoby fizyczne**, nieco rzadziej produkty lub usługi PES są kierowane do firm prywatnych lub innych podmiotów ekonomii społecznej. W mniejszym stopniu odbiorcami usług lub produktów PES są jednostki samorządu terytorialnego lub ich jednostki organizacyjne (jak ośrodki pomocy społecznej).

Tabela 20. Zasięg terytorialny działalności PES z podziałem na subregiony

	ogółem		subregion I		subregion II		subregion III		subregion IV	
ZASIĘG DZIAŁALNOŚCI	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
lokalny (gmina, powiat)	180	69%	39	72%	42	71%	40	80%	59	61%
regionalny (województwo)	60	23%	13	24%	13	22%	11	22%	23	24%
krajowy	58	22%	9	17%	13	22%	10	20%	26	27%
międzynarodowy	13	5%	3	6%	1	2%	2	4%	7	7%
suma	260	100%	54	100%	59	100%	50	100%	97	100%

Źródło: opracowanie własne

Zdecydowana większość badanych PES prowadzi działalność na poziomie lokalnym (gminy, powiatu). Najczęściej są to podmioty z siedzibą na terenie subregionu III, natomiast najrzadziej – w subregionie IV. Zdecydowanie mniej rozpowszechniona jest działalność o zasięgu regionalnym lub krajowym, natomiast 5 proc. ankietowanych PES prowadzi działalność na poziomie międzynarodowym.

Tabela 21. Okres prowadzenia działalności przez PES z podziałem na subregiony

	ogółem		subregion I		subregion II		subregion III		subregion IV	
rok rozpoczęcia działalności	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
do 2010	67	26%	19	35%	11	19%	10	20%	27	28%
2011-2015	41	16%	10	19%	8	14%	9	18%	14	14%
2016-2020	65	25%	7	13%	17	29%	19	38%	22	23%
2021-2025	84	32%	18	33%	23	39%	11	22%	32	33%
brak danych	3	1%	0	0%	0	0%	1	2%	2	2%
suma	260	100%	54	100%	59	100%	50	100%	97	100%

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Źródło: opracowanie własne

Przeszło co czwarty badany podmiot został założony w roku 2010 lub wcześniej (najczęściej były to WTZ oraz stowarzyszenia), 16 proc. rozpoczęło działalność w latach 2011-2015, 25 proc. zostało utworzonych w latach 2016-2020 (najczęściej były to fundacje, ponadto najwyższy udział procentowy odnotowano w subregionie III, zaś najniższy – w subregionie I), a 33 proc. powstało w roku 2021 lub później (najczęściej były to fundacje oraz spółki z ograniczoną odpowiedzialnością non-profit).

Tabela 22. Najczęściej stosowany przez PES rodzaj umowy w 2024 r. z podziałem na subregiony

RODZAJ UMOWY	ogółem		subregion I		subregion II		subregion III		subregion IV	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
umowa o pracę na czas nieokreślony	92	35%	21	39%	18	31%	17	34%	36	37%
umowy cywilnoprawne	86	33%	12	22%	20	34%	21	42%	33	34%
inna sytuacja	46	18%	11	20%	16	27%	7	14%	12	12%
umowa o pracę na czas określony	31	12%	9	17%	5	8%	3	6%	14	14%
nie wiem, trudno powiedzieć	5	2%	1	2%	-	-	2	4%	2	2%
suma	260	100%	54	100%	59	100%	50	100%	97	100%

Źródło: opracowanie własne

Umowy o pracę na czas nieokreślony są najczęściej stosowane w warsztatach terapii zajęciowej (86 proc. w tej grupie ankietowanych PES), spółdzielniach socjalnych (65 proc.) i spółkach z o.o. non-profit (60 proc.). Umowy cywilno-prawne najczęściej występują w fundacjach (43 proc.).

58 proc. badanych podmiotów ekonomii społecznej stosowało umowy o pracę na pełny etat, 56 proc. – umowy cywilno-prawne (umowa - zlecenie lub o dzieło), natomiast w 34 proc. ankietowanych PES występowały o umowy o pracę na niepełny etat. W roku 2024 średnio zatrudniano 4,29 pracownika na pełny etat (w przeliczeniu na 1 pracodawcę), 4,14 pracownika na niepełny etat oraz 2,3 pracownika na niepełny etat.

Badane podmioty ekonomii społecznej zatrudniały łącznie 940 pracowników na umowę o pracę w pełnym wymiarze czasowym w roku 2024 (stowarzyszenia – 339 osób, fundacje – 218 osób, WTZ – 110 osób, spółdzielnie socjalne – 97 osób, spółki z o.o. non-profit – 82

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

osoby, spółdzielnie pracy – 30 osób, ZAZ – 27 osób, inne podmioty ekonomii społecznej – 26 osób, KIS – 11 osób).

Ankietowane PES zatrudniały łącznie 464 pracowników na umowę o pracę w niepełnym wymiarze czasowym w roku 2024 (fundacje – 156 osób, stowarzyszenia – 147 osób, ZAZ – 96 osób, spółki z o.o. non-profit – 20 osób, WTZ – 18 osób, spółdzielnie socjalne – 16 osób, inne podmioty ekonomii społecznej – 6 osób, KIS – 3 osoby, spółdzielnie pracy – 2 osoby).

W badanych PES w roku 2024 było zatrudnionych na umowy cywilno-prawne łącznie 911 pracowników (stowarzyszenie – 516 osób, fundacje – 282 osoby, spółki z o.o. non-profit – 59 osób, spółdzielnie socjalne – 37 osób, spółdzielnie pracy – 6 osób, KIS – 6 osób, inne podmioty ekonomii społecznej – 3 osoby, WTZ – 2 osoby).

Tabela 23. Liczba OzN zatrudnianych przez PES w 2024 r. z podziałem na subregiony

LICZBA ZATRUDNIANYCH OzN	ogółem		subregion I		subregion II		subregion III		subregion IV	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1-5 osób z niepełnosprawnościami	70	27%	18	33%	10	17%	9	18%	33	34%
6-10 osób z niepełnosprawnościami	6	2%	-	-	2	3%	2	4%	2	2%
11-15 osób z niepełnosprawnościami	5	2%	-	-	2	3%	-	-	3	3%
16-20 osób z niepełnosprawnościami	1	0%	-	-	1	2%	-	-	-	-
21 lub więcej osób z niepełnosprawnościami	4	2%	1	2%	-	--	1	2%	2	2%
nie wiem, trudno powiedzieć	4	2%	-	-	1	2%	2	4%	1	1%
nie zatrudniamy OzN	170	65%	35	65%	43	73%	36	72%	56	58%
suma	260	100%	54	100%	59	100%	50	100%	97	100%
zatrudniamy OzN (łącznie suma wierszy nr 3, 4, 5, 6 i 7, licząc od góry)	86	33%	19	35%	15	25%	12	24%	40	41%

Źródło: opracowanie własne

1/3 badanych PES zatrudniało osoby z niepełnosprawnościami w roku 2024 – najczęściej były to podmioty z Łodzi, a więc z subregionu IV. Jeśli ankietowane podmioty zatrudniały osoby z niepełnosprawnościami, najczęściej było to 1-5 pracowników z niepełnosprawnościami.

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Tabela 24. Liczba wolontariuszy współpracujących PES w 2024 r. z podziałem na subregiony

LICZBA WOLONTARIUSZY	ogółem		subregion I		subregion II		subregion III		subregion IV	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1-5 wolontariuszy	66	25%	14	26%	16	27%	14	28%	22	23%
6-10 wolontariuszy	38	15%	10	19%	6	10%	7	14%	15	15%
11-15 wolontariuszy	17	7%	7	13%	2	3%	2	4%	6	6%
16-20 wolontariuszy	6	2%	2	4%	1	2%	1	2%	2	2%
21 lub więcej wolontariuszy	15	6%	3	6%	3	5%	3	6%	6	6%
nie wiem, trudno powiedzieć	4	2%	1	2%	1	2%	1	2%	1	1%
nie współpracujemy z wolontariuszami	114	44%	17	31%	30	51%	22	44%	45	46%
suma	260	100%	54	100%	59	100%	50	100%	97	100%
współpracujemy z wolontariuszami (łącznie suma wierszy nr 3, 4, 5, 6 i 7, licząc od góry)	142	55%	36	67%	28	47%	27	54%	51	53%

Źródło: opracowanie własne

Przeszło połowa badanych PES współpracowała z wolontariuszami w 2024 roku – taka współpraca najczęściej występowała w subregionie I. 40 proc. ankietowanych podmiotów współpracowało z nie więcej niż 10 wolontariuszami, a 49 proc. z nie więcej niż 20 wolontariuszami.

W 2024 roku badane podmioty ekonomii społecznej o charakterze reintegracyjnym miały łącznie 417 uczestników lub podopiecznych. W przeliczeniu na 1 podmiot było to średnio 37,91 uczestnika lub pracownika.

Kondycja ekonomiczna PES:

Tabela 25. Poziom przychodów PES w 2024 r. z podziałem na subregiony

PRZYCHODY	ogółem		subregion I		subregion II		subregion III		subregion IV	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
10 tys. zł lub niższe	37	14%	12	22%	9	15%	6	12%	10	10%
powyżej 10 tys. zł do 100 tys. zł	52	20%	7	13%	14	24%	13	26%	18	19%

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

	ogółem		subregion I		subregion II		subregion III		subregion IV	
powyżej 100 tys. zł do 500 tys.	52	20%	13	24%	10	17%	7	14%	22	23%
powyżej 500 tys. zł do 1 mln zł	24	9%	3	6%	6	10%	7	14%	8	8%
powyżej 1 mln zł	31	12%	5	9%	7	12%	6	12%	13	13%
nie wiem, trudno powiedzieć	64	25%	14	26%	13	22%	11	22%	26	27%
suma	260	100%	54	100%	59	100%	50	100%	97	100%

Źródło: opracowanie własne

34 proc. badanych podmiotów miało przychody nieprzekraczające 100 tys. złotych w roku 2024, natomiast 21 proc. odnotowało przychody powyżej 500 tys. złotych. Warto dodać, że 1/4 badanych odmówiła odpowiedzi na pytanie o poziom przychodów, co jest typowym zjawiskiem w tego rodzaju pomiarach.

Tabela 26. Samoocena kondycji ekonomicznej PES w 2024 r. z podziałem na subregiony

	ogółem		subregion I		subregion II		subregion III		subregion IV	
OCENA	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
bardzo zła (1)	10	4%	2	4%	4	7%	1	2%	3	3%
raczej zła (2)	23	9%	6	11%	6	10%	-	-	11	11%
ani dobra, ani zła (3)	117	45%	27	50%	27	46%	29	58%	34	35%
raczej dobra (4)	92	35%	16	30%	17	29%	18	36%	41	42%
bardzo dobra (5)	10	4%	3	6%	2	3%	1	2%	4	4%
nie wiem, trudno powiedzieć	8	3%	-	-	3	5%	1	2%	4	4%
suma	260	100%	54	100%	59	100%	50	100%	97	100%
średnia w skali 1-5	3,27		3,22		3,13		3,37		3,34	
ZŁA (odpowiedzi nr 1+2 łącznie)	33	13%	8	15%	10	17%	1	2%	14	14%
DOBRA (odpowiedzi nr 4+5 łącznie)	102	39%	19	35%	19	32%	19	38%	45	46%

Źródło: opracowanie własne

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Prawie połowa przedstawicieli badanych podmiotów ocenia sytuację ekonomiczną reprezentowanej organizacji w sposób neutralny lub ambiwalentny, 39 proc. respondentów sformułowało pozytywną, natomiast 13 proc. – negatywną ocenę kondycji finansowej PES. Średnia w skali pięciostopniowej wynosi 3,27, co oznacza ocenę powyżej kategorii neutralnej lub ambiwalentnej (kategoria nr 3).

Ze względu na szczególnie pozytywne oceny wyróżniają się podmioty założone w roku 2010 lub wcześniej (52 proc. pozytywnych wskazań w tej grupie PES), a także podmioty, których przedstawiciele deklarują wzrost przychodów w roku 2024 w porównaniu z rokiem poprzednim (53 proc.).

Tabela 27. Dynamika zmian przychodów PES w 2024 r. w porównaniu z rokiem 2023 z podziałem na subregiony

	ogółem		subregion I		subregion II		subregion III		subregion IV	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
spadły (1)	38	15%	10	19%	4	7%	10	20%	14	14%
pozostały na tym samym poziomie (2)	104	40%	24	44%	26	44%	17	34%	37	38%
wzrosły (3)	86	33%	15	28%	19	32%	15	30%	37	38%
nie wiem, trudno powiedzieć	32	12%	5	9%	10	17%	8	16%	9	9%
suma	260	100%	54	100%	59	100%	50	100%	97	100%
średnia w skali 1-3	2,21		2,1		2,31		2,12		2,26	

Źródło: opracowanie własne

40 proc. badanych deklaruje, że przychody ich podmiotów w roku 2024 nie zmieniły się w porównaniu z rokiem poprzednim, 33 proc. raportuje wzrost przychodów, natomiast 15 proc. – ich spadek. Zwiększenie poziomu przychodów najczęściej wskazują podmioty prowadzące działalność o zasięgu międzynarodowym (62 proc.), PES o rocznych przychodach powyżej 1 mln złotych (58 proc.), a także podmioty znajdujące się w dobrej kondycji ekonomicznej (45 proc.). Z kolei spadku poziomu przychodów w ujęciu rok do roku najczęściej doświadczają podmioty o złej sytuacji ekonomicznej (45 proc.), a także podmioty posiadające zadłużenie (31 proc.).

12 proc. ankietowanych podmiotów miało zadłużenie w roku 2024. Najczęściej były to podmioty ekonomii społecznej posiadające status przedsiębiorstwa społecznego (21 proc.),

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

podmioty prowadzące działalność o zasięgu lokalnym (15 proc.), PES o rocznych przychodach powyżej 1 mln złotych (29 proc.), a także podmioty doświadczające spadku przychodów w roku 2024 w porównaniu z rokiem poprzednim (26 proc.).

Korzystanie i ocena systemu wsparcia ES w województwie łódzkim:

Poniżej prezentujemy informacje na temat możliwości powstawania i rozwoju podmiotów ekonomii społecznej w województwie łódzkim. Wspomniane możliwości są powiązane m.in. z systemem wsparcia ekonomii społecznej w regionie.

Tabela 28. Ocena możliwości uzyskania wsparcia przez PES w regionie

OCENA	ogółem		subregion I		subregion II		subregion III		subregion IV	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
niewystarczające (1)	45	17%	10	19%	6	10%	10	20%	19	20%
raczej niewystarczające (2)	40	15%	14	26%	6	10%	9	18%	11	11%
ani wystarczające, ani niewystarczające (3)	48	18%	7	13%	12	20%	5	10%	24	25%
raczej wystarczające (4)	55	21%	12	22%	12	20%	13	26%	18	19%
wystarczające (5)	24	9%	4	7%	9	15%	6	12%	5	5%
nie wiem, trudno powiedzieć	48	18%	7	13%	14	24%	7	14%	20	21%
suma	260	100%	54	100%	59	100%	50	100%	97	100%
średnia w skali 1-5	2,87		2,7		3,27		2,91		2,73	
NIEWYSTARCZAJĄCE (odpowiedzi nr 1+2 łącznie)	85	33%	24	44%	12	20%	19	38%	30	31%
WYSTARCZAJĄCE (odpowiedzi nr 4+5 łącznie)	79	30%	16	30%	21	36%	19	38%	23	24%

Źródło: opracowanie własne

33 proc. badanych negatywnie ocenia możliwości uzyskania wsparcia przez PES w województwie łódzkim, natomiast 30 proc. wyraża ocenę pozytywną. Średnia w skali 1-5 wynosi 2,87, a więc jest nieco niższa od oceny neutralnej lub ambiwalentnej (3). Najwyższą ocenę możliwości uzyskania wsparcia przez PES formułują przedstawiciele podmiotów z subregionu II, natomiast najniższą ocenę odnotowano w subregionie I.

Ponadto najwyższe oceny formułują przedstawiciele podmiotów o zweryfikowanym statusie przedsiębiorstwa społecznego (41 proc. ocen pozytywnych w tej grupie), podmiotów prowadzących działalność o zasięgu lokalnym (36 proc.), a także podmiotów o przychodach w roku 2024 przekraczających 1 mln złotych (48 proc.). Pozytywne oceny współwystępują z korzystaniem ze wsparcia różnych instytucji i podmiotów w regionie, dobrą opinią na temat

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

dostępu do informacji na temat możliwości uzyskania wsparcia, pozytywną samooceną kondycji ekonomicznej PES, jak również nieposiadaniem zadłużenia przez PES.

Tabela 29. Oczekiwane przez PES formy pomocy niefinansowej

FORMY POMOCY NIEFINANSOWEJ	ogółem		subregion I		subregion II		subregion III		subregion IV	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
szkolenia i doradztwo w zakresie pozyskiwania środków finansowych (fundusze, granty, dotacje)	167	64%	36	67%	38	64%	35	70%	58	60%
wsparcie rzeczowe – pomoc w pozyskaniu sprzętu i wyposażenia	136	52%	32	59%	31	53%	24	48%	49	51%
szkolenia i doradztwo prawne i księgowość	116	45%	25	46%	26	44%	22	44%	43	44%
wsparcie w nawiązywaniu kontaktów biznesowych i zdobywaniu klientów	103	40%	23	43%	23	39%	14	28%	43	44%
szkolenia i doradztwo marketingowe (promocja, sprzedaż, wizerunek)	96	37%	23	43%	21	36%	12	24%	40	41%
kampanie społeczne i działania promujące ekonomię społeczną	94	36%	24	44%	23	39%	14	28%	33	34%
wsparcie lokalowe (udostępnienie przestrzeni, pomieszczeń)	90	35%	20	37%	20	34%	16	32%	34	35%
inne formy pomocy niefinansowej	12	5%	-	-	3	5%	3	6%	6	6%
nie oczekujemy żadnej pomocy niefinansowej	17	7%	6	11%	4	7%	2	4%	5	5%
nie wiem, trudno powiedzieć	4	2%	1	2%	1	2%	2	4%	-	-

Źródło: opracowanie własne

91 proc. badanych przedstawicieli PES chciałoby skorzystać z przynajmniej jednej formy pomocy niefinansowej w okresie najbliższego roku, licząc od daty realizacji pomiaru. Do najbardziej oczekiwanych form wsparcia niefinansowego należą: szkolenia i doradztwo w zakresie pozyskiwania środków finansowych, pomoc rzeczowa i szkolenia i doradztwo prawne i księgowość. Liczne grupy ankietowanych wyrażają potrzebę skorzystania ze wsparcia

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

w nawiązywaniu kontaktów biznesowych, szkoleń i doradztwa marketingowego, organizacji kampanii społecznych (promujących i budujących pozytywny wizerunek sektora ES), jak również wsparcia lokalowego. Respondenci z subregionu III rzadziej (niż pozostali uczestnicy badania) chcieliby skorzystać ze wsparcia w nawiązywaniu kontaktów biznesowych, jak również szkoleń i doradztwa marketingowego. Powyższe dane zostały pozyskane na podstawie odpowiedzi na pytanie wielowyborowe.

Tabela 30. Oczekiwane przez PES formy pomocy finansowej

FORMY POMOCY FINANSOWEJ	ogółem		subregion I		subregion II		subregion III		subregion IV	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
dotacje i granty na rozwój działalności	218	84%	46	85%	47	80%	43	86%	82	85%
dotacje i granty na tworzenie nowych miejsc pracy	133	51%	26	48%	31	53%	23	46%	53	55%
ulgi podatkowe i zwolnienia z opłat lokalnych	118	45%	31	57%	24	41%	15	30%	48	49%
finansowanie pomostowe (na bieżące koszty działalności)	115	44%	32	59%	29	49%	18	36%	36	37%
preferencyjne pożyczki i kredyty	60	23%	12	22%	12	20%	13	26%	23	24%
poręczenia i gwarancje finansowe	33	13%	8	15%	9	15%	6	12%	10	10%
inne formy pomocy finansowej	20	8%	1	2%	7	12%	2	4%	10	10%
nie wiem, trudno powiedzieć	7	3%	2	4%	2	3%	1	2%	2	2%

Źródło: opracowanie własne

Powyższe informacje również zostały zebrane w pytaniu wielokrotnego wyboru. **97 proc. ankietowanych przedstawicieli PES oczekuje przynajmniej jednej formy wsparcia finansowego.** Najczęściej wymieniano w tym kontekście dotacje na cele rozwojowe oraz dotacje na tworzenie nowych miejsc pracy, a także – w mniejszym stopniu – ulgi i zwolnienia z opłat oraz finansowanie pomostowe.

Wyraźnie widać przywiązanie badanych PES do „tradycyjnych” form finansowania, jak dotacje, czy granty (przede wszystkim na cele rozwojowe, natomiast rzadziej – na tworzenie miejsc pracy lub zapewnienie płynności finansowej, a więc pokrycie bieżących kosztów prowadzenia działalności). Uzyskane wyniki potwierdzają, że wciąż mało rozpowszechnione są instrumenty finansowe o charakterze zwrotnym (pokazują to również inne wyniki tego badania, m.in. ukazane w tabeli nr 18).

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Przedstawiciele badanych podmiotów ekonomii społecznej z subregionu I częściej (na tle pozostałych respondentów) chcieliby skorzystać z ulg podatkowych i zwolnień z opłat lokalnych, a także finansowania pomostowego na pokrycie bieżących kosztów działalności.

Tabela 31. Ocena dostępu do informacji na temat możliwości uzyskania wsparcia dla PES

OCENA DOSTĘPU DO INFORMACJI	ogółem		subregion I		subregion II		subregion III		subregion IV	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
niewystarczająco (1)	55	21%	14	26%	9	15%	10	20%	22	23%
raczej niewystarczająco (2)	31	12%	6	11%	6	10%	4	8%	15	15%
ani wystarczająco, ani niewystarczająco (3)	62	24%	13	24%	10	17%	12	24%	27	28%
raczej wystarczająco (4)	48	18%	11	20%	11	19%	10	20%	16	16%
wystarczająco (5)	45	17%	9	17%	16	27%	9	18%	11	11%
nie wiem, trudno powiedzieć	19	7%	1	2%	7	12%	5	10%	6	6%
NIEWYSTARCZAJĄCE (1+2)	86	33%	20	37%	15	25%	14	28%	37	38%
WYSTARCZAJĄCE (4+5)	93	36%	20	37%	27	46%	19	38%	27	28%
suma	260	100%	54	100%	59	100%	50	100%	97	100%
średnia w skali 1-5	2,99		2,91		3,37		3,09		2,77	

Źródło: opracowanie własne

Niemal 36 proc. przedstawicieli ankietowanych podmiotów pozytywnie ocenia dostęp do informacji na temat możliwości uzyskania wsparcia przez PES w województwie łódzkim, zaś co trzecia osoba uczestnicząca w badaniu wyraża odwrotne przekonanie w tej kwestii. Średnia w skali 1-5 wynosi 2,99, co jest równoznaczne z opinią neutralną lub ambiwalentną.

Najwyższą ocenę sformułowali ankietowi przedstawiciele PES z subregionu II, natomiast najbardziej krytyczne oceny wyrażali respondenci z subregionu IV (z Łodzi). Pozytywna opinia współwystępuje z dodatnią oceną systemu wsparcia ekonomii społecznej w regionie (71 proc.), jak również pozytywną samooceną kondycji ekonomicznej PES (43 proc.). Ponadto relatywnie wysokie oceny formułują przedstawiciele PES o zweryfikowanym statusie przedsiębiorstwa społecznego (47 proc.).

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Współpraca PES ze światem zewnętrznym:

Tabela 32. Korzystanie przez PES ze wsparcia różnych instytucji

INSTYTUCJA	ogółem		subregion I		subregion II		subregion III		subregion IV	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych	53	20%	10	19%	12	20%	11	22%	20	21%
Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego	44	17%	11	20%	11	19%	13	26%	9	9%
OWES, prowadzony przez Centrum Promocji i Rozwoju Inicjatyw Obywatelskich OPUS	36	14%	6	11%	6	10%	18	36%	6	6%
OWES JA-TY-MY, prowadzony przez Stowarzyszenie Wsparcie Społeczne „Ja-Ty-My”	25	10%	1	2%	15	25%	2	4%	7	7%
OWES Centrum KLUCZ, prowadzony przez Fundację Instytut Spraw Obywatelskich (INSPRO)	23	9%	8	15%	2	3%	3	6%	10	10%
Regionalne Centrum Polityki Społecznej w Łodzi	21	8%	5	9%	5	8%	5	10%	6	6%
Łódzki Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej (ŁOWES)	9	3%	2	4%	1	2%	3	6%	3	3%
korzystał ze wsparcia przynajmniej jednego z ww. podmiotów	130	50%	29	54%	31	53%	28	56%	42	43%
nie korzystał ze wsparcia żadnego z ww. podmiotów	130	50%	25	46%	28	47%	22	44%	55	57%

Źródło: opracowanie własne

Połowa badanych PES korzystała ze wsparcia przynajmniej jednej z wymienionych instytucji lub organizacji w roku 2024. Najczęściej były to fundacje (60 proc.), podmioty o zweryfikowanym statusie przedsiębiorstwa społecznego (68 proc.), podmioty o rocznych przychodach w roku 2024 powyżej 1 mln złotych (81 proc.), podmioty znajdujące się w dobrej kondycji ekonomicznej (56 proc.) oraz podmioty, które odnotowały wzrost poziomu

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

przychodów w roku 2024 w porównaniu z rokiem poprzednim (63 proc.). Korzystanie ze wsparcia ww. instytucji współwystępuje z wysoką oceną możliwości uzyskania pomocy przez PES w regionie, jak również z pozytywną oceną dostępu do informacji na ten temat.

Badani przedstawiciele PES najczęściej korzystali ze wsparcia PFRON, potem – Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego, dalej – ośrodków wsparcia ekonomii społecznej działających w regionie i – wreszcie – 8 proc. podejmowało tego rodzaju współpracę z Regionalnym Centrum Polityki Społecznej w Łodzi. Warto odnotować, że ankietowane nie korzystają wyłącznie z usług właściwych terytorialnie OWES, a podejmują współpracę z ośrodkami spoza macierzystych subregionów.

Respondenci, którzy zadeklarowali korzystanie z usług ww. instytucji lub organizacji, odpowiadali na kolejne pytanie o poziom satysfakcji z jakości otrzymanych usług.

Tabela 33. Poziom zadowolenia PES ze wsparcia różnych instytucji

kategoria oceny	OWES OPUS	ŁOWES	OWES JA-TY- MY	PFRON	Urząd Marszałkowski WŁ	RCPS w Łodzi	OWES Centrum KLUCZ
bardzo niezadowolony(a) (1)	-	-	-	-	1	1	1
raczej niezadowolony(a) (2)	-	-	1	1	-	-	-
częściowo zadowolony(a), częściowo niezadowolony(a) (3)	-	-	-	1	2	2	1
raczej zadowolony(a) (4)	3	1	-	6	6	1	6
bardzo zadowolony(a) (5)	33	8	24	45	35	17	15
NIEZADOWOLONY(A) (1+2)	-	-	1	1	1	1	1
ZADOWOLONY(A) (4+5)	36	9	24	51	41	18	21
suma	36	9	25	53	44	21	23
średnia w skali 1-5	4,92	4,89	4,88	4,79	4,68	4,57	4,48

Źródło: opracowanie własne

Usługi wszystkich ww. instytucji lub organizacji zyskały wysokie lub bardzo wysokie oceny badanych przedstawicieli PES z województwa łódzkiego. Oceny negatywne, ale również

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

neutralne lub ambiwalentne były formułowane w przypadkach jednostkowych. Do niektórych rezultatów zamieszczonych w powyższej tabeli należy podchodzić ostrożnie, ze względu na niską liczebność (np. Łódzki Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej oceniło 9 przedstawicieli PES, którzy skorzystali z oferty tego ośrodka).

Tabela 34. Korzystanie przez PES ze wsparcia różnych instytucji lokalnych

INSTYTUCJA	wszystkie instytucje, z których usług PES korzystały w 2024 roku		instytucja, z której usług PES korzystały najczęściej w 2024 roku	
	N	%	N	%
urząd miasta lub gminy	103	40%	85	61%
PUP	50	19%	23	17%
starostwo powiatowe	38	15%	12	9%
uczelnia wyższa z regionu	15	6%	8	6%
OPS, MOPS, MGOPS lub GOPS	20	8%	5	4%
PCPR	17	7%	3	2%
fundusz pożyczkowy	7	3%	2	1%
LGD	5	2%	1	1%

Źródło: opracowanie własne

W powyższej tabeli zamieszczone zostały informacje na temat korzystania przez PES ze wsparcia różnych instytucji lokalnych. W drugiej i trzeciej kolumnie od lewej strony zamieszczono rozkład danych odzwierciedlających korzystanie z usług wszystkich instytucji, z którymi badane podmioty miały kontakt w 2024 roku. W czwartej i piątej kolumnie od lewej strony zamieszczono informacje o tym, z usług jakiej instytucji badane podmioty ekonomii społecznej korzystały najczęściej w 2024 r.

53 proc. badanych PES korzystało ze wsparcia przynajmniej jednej z ww. instytucji w roku 2024. Najczęściej były to podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego (59 proc.), podmioty prowadzące działalność o zasięgu lokalnym (59 proc.), podmioty, które rozpoczęły działalność nie później niż w roku 2010 (67 proc.), podmioty o rocznych przychodach w roku 2024 powyżej 1 mln złotych (84 proc.), podmioty znajdujące się w dobrej sytuacji ekonomicznej (67 proc.) oraz podmioty, które odnotowały wzrost poziomu przychodów w roku 2024 w porównaniu z rokiem poprzednim (64 proc.). Korzystanie ze wsparcia ww. instytucji współwystępuje z pozytywną oceną możliwości uzyskania pomocy przez PES w regionie, a także z pozytywną oceną dostępu do informacji na ten temat.

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Ankietowane PES najczęściej korzystały ze wsparcia urzędów miasta lub gminy na swoim terenie, dalej – powiatowych urzędów pracy, następnie – starostw powiatowych i uczelni wyższych z regionu. Nieco zaskakuje dość odległa pozycja ośrodków pomocy społecznej w powyższym zestawieniu – 8 proc. badanych PES korzystało ze wsparcia OPS w 2024 roku, a najczęściej ze wsparcia OPS korzystało 4 proc. respondentów.

Po raz kolejny potwierdza się, że korzystanie z instrumentów finansowych o charakterze zwrotnym jest mało rozpowszechnione w województwie łódzkim.

Respondenci, którzy zadeklarowali korzystanie z usług ww. instytucji, odpowiadali na kolejne pytanie o poziom satysfakcji z jakości otrzymanych usług (oceniało tę instytucję, z której usług dany podmiot korzystał najczęściej).

Tabela 35. Poziom zadowolenia PES ze wsparcia różnych instytucji

kategoria oceny	fundusz pożyczkowy	uczelnia wyższa z regionu	starostwo powiatowe	PUP	PCPR	urząd miasta lub gminy	OPS	LGD
bardzo niezadowolony(a) (1)	-	-	-	-	-	-	-	-
raczej niezadowolony(a) (2)	-	-	-	-	-	2	-	-
częściowo zadowolony(a), częściowo niezadowolony(a) (3)	-	-	-	1	-	5	-	-
raczej zadowolony(a) (4)	-	-	1	3	1	13	2	1
bardzo zadowolony(a) (5)	2	8	11	19	2	65	3	-
NIEZADOWOLONY (1+2)	-	-	-	-	-	2	-	-
ZADOWOLONY (4+5)	2	8	12	22	3	78	5	1
suma	2	8	12	23	3	85	5	1
średnia w skali 1-5	5	5	4,92	4,78	4,67	4,66	4,6	4

Źródło: opracowanie własne

Usługi wszystkich ww. instytucji zyskały wysokie lub bardzo wysokie oceny badanych przedstawicieli PES z województwa łódzkiego. Oceny negatywne, ale również neutralne lub ambiwalentne były formułowane w przypadkach jednostkowych. Do niektórych rezultatów zamieszczonych w powyższej tabeli należy podchodzić ostrożnie, ze względu na niską liczebność (np. z funduszy pożyczkowych korzystało 2 badanych przedstawicieli PES).

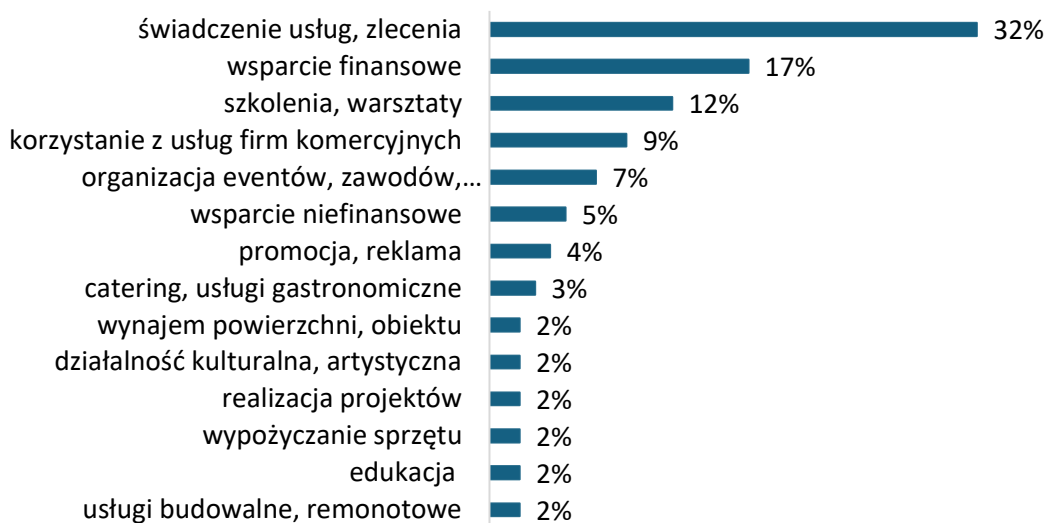
Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Tabela 36. Współpraca PES z przedsiębiorcami komercyjnymi w 2024 roku

	ogółem		subregion I		subregion II		subregion III		subregion IV	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
tak	120	46%	26	48%	27	46%	19	38%	48	50%
nie	132	51%	27	50%	32	54%	28	56%	45	47%
nie wiem, trudno powiedzieć	8	3%	1	2%	-	--	3	6%	4	4%
suma	260	100%	54	100%	59	100%	50	100%	9	100%

Źródło: opracowanie własne

Wykres 2. Formy współpracy PES z przedsiębiorcami komercyjnymi w 2024 roku (tylko podmioty współpracujące z przedsiębiorcami komercyjnymi)

Źródło: opracowanie własne

46 proc. badanych PES współpracowało z przedsiębiorcami komercyjnymi w roku 2024. Najczęściej były to podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego (51 proc.), podmioty prowadzące działalność o zasięgu ogólnokrajowym (64 proc.) lub międzynarodowym (77 proc.), podmioty o przychodach w roku 2024 powyżej 1 mln złotych (77 proc.), a także podmioty, które odnotowały wzrost przychodów w roku 2024 w porównaniu z rokiem poprzednim (60 proc.).

Najbardziej rozpowszechnioną formą współpracy jest sprzedaż produktów lub świadczenie usług na zlecenie biznesu (32 proc., N=39), następnie – finansowe wsparcie PES przez biznes (17 proc., N=21), prowadzenie różnych form edukacyjnych (np. szkoleń lub warsztatów) dla przedsiębiorstw (12 proc., N=15), czy – wreszcie – zakup produktów lub usług od podmiotów przez PES od firm komercyjnych (9 proc., N=11). Powyższe dane zostały zebrane na podstawie odpowiedzi na pytanie otwarte, stąd zróżnicowany poziom ogólności poszczególnych kategorii.

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Tabela 37. Podejmowanie działań na rzecz społeczności lokalnej przez PES w 2024 roku

DZIAŁANIA	ogółem		subregion I		subregion II		subregion III		subregion IV	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
tak	157	61%	33	61%	33	56%	38	76%	53	54%
nie	97	37%	21	39%	24	41%	10	20%	42	44%
nie wiem, trudno powiedzieć	6	2%	-	-	2	3%	2	4%	2	2%
suma	260	100%	54	100%	59	100%	50	100%	97	100%

Źródło: opracowanie własne

Wykres 3. Działania na rzecz społeczności lokalnej podejmowane przez PES w 2024 roku (tylko podmioty podejmujące działania na rzecz społeczności lokalnej)

Źródło: opracowanie własne

61 proc. badanych PES podejmowało działania na rzecz swoich społeczności lokalnych. Takie działania najczęściej podejmowały podmioty z subregionu III (76 proc.), podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego (74 proc.), podmioty o przychodach w roku 2024 między 10 tys. a 100 tys. złotych (75 proc.) oraz powyżej 1 mln złotych (87 proc.), a także podmioty, które odnotowały wzrost przychodów w roku 2024 w porównaniu z rokiem poprzednim (72 proc.).

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Jako działania na rzecz społeczności lokalnych najczęściej wskazywano organizację różnych wydarzeń, np., integracyjnych, sportowych, kulturalnych czy charytatywnych (18 proc., N=29). Ważnym społecznie działaniem są również różne formy edukacji (np. szkolenia i warsztaty), skierowane do mieszkańców (18 proc., N=29). Powyższe dane zostały zebrane na podstawie odpowiedzi na pytanie otwarte, stąd zróżnicowany poziom szczegółowości poszczególnych kategorii.

Tabela 38. Podejmowanie działań na rzecz zrównoważonego rozwoju przez PES w 2024 roku

DZIAŁANIA	ogółem		subregion I		subregion II		subregion III		subregion IV	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
tak	81	31%	18	33%	21	36%	13	26%	29	29%
nie	165	64%	32	59%	33	56%	34	68%	66	69%
nie wiem, trudno powiedzieć	14	5%	4	7%	5	8%	3	6%	2	2%
SUMA	260	100%	54	100%	59	100%	50	100%	97	100%

Źródło: opracowanie własne

Wykres 4. Działania PES na rzecz zrównoważonego rozwoju podejmowane w 2024 roku (tylko podmioty podejmujące działania na rzecz zrównoważonego rozwoju)

Źródło: opracowanie własne

31 proc. badanych podmiotów podejmowało działania na rzecz zrównoważonego rozwoju w roku 2024. Najczęściej były to podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego (35 proc.), a także podmioty, które odnotowały wzrost przychodów w roku 2024 w porównaniu z rokiem poprzednim (40 proc.).

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Badane podmioty najczęściej prowadzą różne działania z obszaru ekologii (np. segregację odpadów – 20 proc., N=16) lub edukacji ekologicznej (17 proc., N=14). Jako ważne działanie postrzegane jest również tworzenie „godnych” miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (10 proc., N=8), ochrona środowiska (8 proc., N=7), a także budowanie integracji i spójności społecznej poprzez tworzenie przestrzeni dialogu dla (różnych grup) mieszkańców (8 proc., N=7). Powyższe dane zostały zebrane na podstawie odpowiedzi na pytanie otwarte, stąd zróżnicowany poziom ogólności poszczególnych kategorii.

Respondenci odpowiadali również na pytanie o **podejmowanie różnych form współpracy partnerskiej**. 27 proc. badanych PES deklaruje współpracę z innymi podmiotami w formie partnerstwa publiczno-społecznego w roku 2024, zaś 19 proc. – w formie partnerstwa publiczno-prywatnego.

Wyzwania i działania na rzecz rozwoju podejmowane przez PES:

Poniżej zaprezentowane zostały informacje na temat wewnętrznych oraz zewnętrznych trudności, związanych z funkcjonowaniem badanych podmiotów ekonomii społecznej w 2024 roku, jak również podejmowanych działań na rzecz rozwoju.

Tabela 39. Trudności wewnętrzne związane z funkcjonowaniem PES w 2024 roku

TRUDNOŚCI	ogółem		subregion I		subregion II		subregion III		subregion IV	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
brak wiedzy lub kompetencji dotyczących możliwości uzyskania pomocy zewnętrznej	82	32%	22	41%	16	27%	12	24%	32	33%
niewystarczająca liczba pracowników (problemy kadrowe)	72	28%	20	37%	19	32%	11	22%	22	23%
niewystarczające zaangażowanie i motywacja członków, pracowników	52	20%	11	20%	11	19%	9	18%	21	22%
wysoka rotacja członków, pracowników	22	8%	7	13%	3	5%	6	12%	6	6%
trudności w łączeniu działań reintegracyjnych z dział. gospodarczą	30	12%	4	7%	7	12%	7	14%	12	12%
problemy z zarządzaniem i organizacją pracy	28	11%	6	11%	5	8%	1	2%	16	16%

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

	ogółem		subregion I		subregion II		subregion III		subregion IV	
trudności w relacjach międzyludzkich	24	9%	6	11%	7	12%	2	4%	9	9%
problemy społeczne członków, pracowników	29	11%	6	11%	5	8%	2	4%	16	16%
niewystarczające zaplecze lokalowe lub techniczne	69	27%	18	33%	11	19%	19	38%	21	22%
inne trudności wewnętrzne	44	17%	6	11%	11	19%	10	20%	17	18%

Źródło: opracowanie własne

Tabela 40. Trudności zewnętrzne związane z funkcjonowaniem PES w 2024 roku

	ogółem		subregion I		subregion II		subregion III		subregion IV	
TRUDNOŚCI	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
brak zainteresowania i wsparcia ze strony JST	109	42%	19	35%	25	42%	20	40%	45	46%
biurokracja i skomplikowane przepisy prawne	100	38%	27	50%	15	25%	24	48%	34	35%
niski poziom wiedzy o ekonomii społecznej w społeczeństwie i instytucjach	96	37%	23	43%	26	44%	11	22%	36	37%
trudności w pozyskaniu środków finansowych (dotacje, granty, kredyty,	61	23%	15	28%	11	19%	11	22%	24	25%
trudności w pozyskiwaniu zadań zleconych przez administrację publiczną	54	21%	9	17%	16	27%	5	10%	24	25%
trudności w pozyskaniu zleceń z otwartego rynku	40	15%	7	13%	7	12%	9	18%	17	18%
negatywny lub stereotypowy wizerunek PES w otoczeniu społecznym	39	15%	14	26%	11	19%	8	16%	6	6%
brak stosowania klauzul społecznych lub	25	10%	4	7%	6	10%	4	8%	11	11%

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

	ogółem		subregion I		subregion II		subregion III		subregion IV	
aspektów społecznych w zamów										
niewystarczający popyt na produkty, usługi PES (trudności w pozyskaniu)	23	9%	3	6%	7	12%	5	10%	8	8%
ograniczony dostęp do wsparcia instytucji otoczenia PES	21	8%	5	9%	5	8%	5	10%	6	6%
inne trudności zewnętrzne	18	7%	1	2%	3	5%	5	10%	9	9%

Źródło: opracowanie własne

Do najważniejszych trudności wewnętrznych PES respondenci zaliczają brak wiedzy lub kompetencji dotyczących możliwości uzyskania pomocy zewnętrznej (np. na rzecz rozwoju), niewystarczającą liczbę pracowników (problemy z zapewnieniem odpowiedniej kadry pracowników), jak również niewystarczające zaangażowanie i problemy z motywowaniem pracowników. Ankietowani przedstawiciele PES częściej niż inni zwracają uwagę na problemy zarządcze i organizacyjne, jak również problemy społeczne pracowników, którzy często mierzą się z równymi problemami, np. uzależnieniami.

Jako wyzwania zewnętrzne badani najczęściej wymieniają : brak zainteresowania i wsparcia ze strony JST, biurokrację, skomplikowane i niespójne przepisy prawne, niski poziom wiedzy o ekonomii społecznej w społeczeństwie i instytucjach publicznych, trudności w pozyskaniu środków finansowych na rzecz rozwoju PES, trudności w pozyskiwaniu zadań zleconych przez administrację publiczną, trudności w pozyskaniu zleceń z otwartego rynku, a także negatywne stereotypy względem PES w otoczeniu społecznym. Ostatnie z ww. wyzwań najczęściej wskazują respondenci z subregionu I.

Tabela 41. Działania na rzecz rozwoju podejmowane przez PES w 2024 roku

DZIAŁANIA	ogółem		subregion I		subregion II		subregion III		subregion IV	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
działania promocyjne i marketingowe (np. strona www, media społecznościowe, ulotki)	149	57%	32	59%	29	49%	29	58%	59	61%
aplikowanie o zewnętrzne środki finansowe (dotacje, granty, pożyczki)	146	56%	31	57%	30	51%	29	58%	56	58%

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

	ogółem		subregion I		subregion II		subregion III		subregion IV	
działania na rzecz pozyskania nowych klientów lub wejścia na nowe rynki	143	55%	25	46%	35	59%	28	56%	55	57%
szkolenia i podnoszenie kwalifikacji pracowników, członków	130	50%	32	59%	26	44%	28	56%	44	45%
zmiana lub rozszerzenie oferty (nowe usługi, produkty)	123	47%	20	37%	28	47%	21	42%	54	56%
inwestowanie w środki trwałe (lokale, sprzęt, wyposażenie)	107	41%	21	39%	24	41%	27	54%	35	36%
nawiązanie lub wzmocnienie współpracy z innymi PES	86	33%	18	33%	22	37%	16	32%	30	31%
inne działania rozwojowe	10	4%	2	4%	3	5%	-	-	5	5%

Źródło: opracowanie własne

Badane podmioty ekonomii społecznej najczęściej podejmowały następujące działania na rzecz samorozwoju: działania promocyjne i marketingowe (np. strona internetowa, media społecznościowe, ulotki), aplikowanie o zewnętrzne środki finansowe (dotacje, granty, pożyczki) działania na rzecz pozyskania nowych klientów lub wejścia na nowe rynki, szkolenia i podnoszenie kwalifikacji pracowników, członków, jak również zmiana lub rozszerzenie oferty (wprowadzanie nowych usług czy produktów). Ostatnią z wymienionych kategorii najczęściej wymieniali ankietowani z Łodzi (czyli z subregionu IV), natomiast respondenci z subregionu III częściej niż pozostali wskazywali inwestowanie w środki trwałe przez PES.

Świadczenie usług społecznych przez PES:

Ważnym obszarem potencjalnego rozwoju sektora ekonomii społecznej jest świadczenie usług społecznych, w tym na zlecenie ośrodków pomocy społecznej, a w przyszłości – również nowopowstających centrów usług społecznych. Poniżej prezentujemy informacje z tego obszaru, zebrane podczas badania ankietowego.

Tabela 42. Realizacja usług społecznych przez PES na zlecenie OPS w 2024 roku

	ogółem		subregion I		subregion II		subregion III		subregion IV	
REALIZACJA USŁUG SPOŁECZNYCH	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
tak	32	12%	10	19%	4	7%	9	18%	9	9%
nie, ale rozważaliśmy taką możliwość	17	7%	3	6%	2	3%	5	10%	7	7%

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

	ogółem		subregion I		subregion II		subregion III		subregion IV	
nie, nie rozważaliśmy takiej możliwości	205	79%	40	74%	53	90%	36	72%	76	78%
nie wiem, trudno powiedzieć	6	2%	1	2%	-	-	-	-	5	5%
suma	260	100%	54	100%	59	100%	50	100%	97	100%
NIE (suma odpowiedzi z wierszy nr 4 i 5)	222	86%	43	80%	55	93%	41	82%	83	86%

Źródło: opracowanie własne

12 proc. badanych PES realizowało usługi społeczne na zlecenie ośrodków pomocy społecznej w roku 2024. Najczęściej były to: podmioty o zweryfikowanym statusie przedsiębiorstwa społecznego (17 proc.), a także podmioty prowadzące działalność co najmniej od roku 2010 (21 proc.). Podmioty niepodejmujące tego rodzaju aktywności to najczęściej PES z subregionu II (93 proc. w tej grupie nie świadczyło usług dla OPS), podmioty założone w roku 2021 lub później (92 proc.), jak również podmioty o rocznych przychodach w roku 2024 nieprzekraczających kwoty 10 tys. złotych (95 proc.).

Podmioty realizujące usługi społeczne dla ośrodków pomocy społecznej najczęściej otrzymywały zlecenia w trybie:

- ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie – 14 wskazań,
- ustawy Prawo Zamówień Publicznych (PZP) – 10 wskazań,
- ustawy o ekonomii społecznej – 3 wskazania,
- ustawy o spółdzielniach socjalnych – 1 wskazanie.

Usługi społeczne realizowane przez PES na zlecenie OPS najczęściej obejmowały:

- usługi opiekuńcze – 13 wskazań,
- usługi integracyjne (np. mieszkańców, społeczność lokalną) – 13 wskazań,
- usługi edukacyjne – 11 wskazań,
- usługi kulturalne – 9 wskazań,
- usługi asystenckie – 7 wskazań,
- usługi z obszaru ochrony zdrowia – 5 wskazań.

Badani przedstawiciele PES odpowiadali na otwarte pytanie o czynniki utrudniające realizację usług społecznych na zlecenie OPS. 9 respondentów stwierdziło, że nie dostrzega jakichkolwiek barier dla realizacji tego rodzaju usług. Ponadto wskazywano w tym kontekście: niewystarczające zasoby kadrowe (3 wskazania) lub finansowe PES (3 wskazania),

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

zbędne obciążenia biurokratyczne (3 wskazania), a także konieczność udziału w postępowaniach w trybie zamówień publicznych (2 wskazania).

Respondenci wskazywali również (w pytaniu otwartym) nowe obszary usług, o które mogliby rozszerzyć ofertę swoich podmiotów. Najczęściej wymieniano w tym kontekście: usługi edukacyjne, jak np. szkolenia (3 wskazania), usługi opiekuńcze (3 wskazania) lub asystenckie (3 wskazania). Ponadto 3 ankietowanych uznało, że w ich podmiotach nie ma potrzeby wdrażania nowych usług, natomiast warto rozwijać dotychczasową ofertę (np. podnosić jakość świadczonych usług, zwiększyć ich wymiar czasowy i liczbę odbiorców).

Tabela 43. Świadczenie usług o charakterze środowiskowym przez PES w 2024 roku

	ogółem		subregion I		subregion II		subregion III		subregion IV	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
USŁUGI ŚRODOWISKOWE										
tak	45	17%	9	17%	9	15%	6	12%	21	22%
nie	211	81%	44	81%	50	85%	43	86%	74	76%
nie wiem, trudno powiedzieć	4	2%	1	2%	-	-	1	2%	2	2%
suma	260	100%	54	100%	59	100%	50	100%	97	100%

Źródło: opracowanie własne

17 proc. badanych PES świadczyło usługi o charakterze środowiskowym w roku 2024. Są to usługi pozostające w nurcie deinstytucjonalizacji, jak np. Kręgi Wsparcia, asystencja osobista osób z niepełnosprawnościami czy inne działania realizowane w miejscu zamieszkania odbiorców. Tego rodzaju usługi najczęściej realizowały: podmioty o zweryfikowanym statusie przedsiębiorstwa społecznego (24 proc.), podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego (23 proc.), podmioty o rocznych przychodach w roku 2024 przekraczających kwotę 1 mln złotych (48 proc.), podmioty znajdujące się dobrej kondycji ekonomicznej (19 proc.), jak również podmioty, które odnotowały wzrost przychodów w roku 2024 w porównaniu z rokiem poprzednim (27 proc.).

Działania reintegracyjne i rehabilitacyjne w PES:

Niezmiernie ważnym zagadnieniem są działania reintegracyjne i rehabilitacyjne, skierowane do pracowników lub podopiecznych podmiotów ekonomii społecznej. Poniżej prezentujemy kilka informacji dotyczących tego obszaru.

Tabela 44. Podejmowanie działań reintegracyjnych lub rehabilitacyjnych dla pracowników lub podopiecznych PES w 2024 roku

	ogółem		subregion I		subregion II		subregion III		subregion IV	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
REINTEGRACJA, REHABILITACJA										
tak	72	28%	15	28%	17	29%	14	28%	26	27%

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

	ogółem		subregion I		subregion II		subregion III		subregion IV	
nie	187	72%	39	72%	42	71%	36	72%	70	72%
nie wiem, trudno powiedzieć	1	0%	-	-	-	-	-	-	1	1%
suma	260	100%	54	100%	59	100%	50	100%	97	100%

Źródło: opracowanie własne

28 proc. badanych podmiotów realizowało działania z obszaru rehabilitacji lub reintegracji społeczno-zawodowej dla swoich pracowników lub podopiecznych. Najczęściej były to podmioty reintegracyjne (92 proc.), podmioty o zweryfikowanym statusie przedsiębiorstwa społecznego (46 proc.), podmioty prowadzące działalność gospodarczą (32 proc.), podmioty o rocznych przychodach w roku 2024 przekraczających 1 mln złotych (74 proc.), podmioty znajdujące się w dobrej kondycji ekonomicznej (29 proc.), jak również podmioty, które odnotowały wzrost przychodów w roku 2024 w porównaniu z rokiem poprzednim (41 proc.).

Działania rehabilitacyjne lub reintegracyjne realizowane w badanych podmiotach to najczęściej:

- indywidualne plany reintegracji – 43 wskazania (najczęściej w spółkach z o.o. non-profit oraz organizacjach pozarządowych),
- indywidualne programy rehabilitacji – 23 wskazania (najczęściej w WTZ),
- indywidualne programy zatrudnienia socjalnego – 6 wskazań,
- kontrakty socjalne – 3 wskazania.

W roku 2024 pracę na otwartym rynku znalazło 196 osób, wcześniej zatrudnionych lub korzystających ze wsparcia badanych PES. Ze względu na formę prawną PES, było to: 89 osób zaktywizowanych przez stowarzyszenia, 51 osób zaktywizowanych przez fundacje, 18 osób zaktywizowanych w ZAZ, 16 podopiecznych KIS, 13 osób zaktywizowanych przez spółki z o.o. non-profit, 5 osób zaktywizowanych przez spółdzielnie socjalne oraz 4 podopiecznych WTZ.

W grupie podmiotów prowadzących działania rehabilitacyjne lub reintegracyjne 67 proc. (48 PES) prowadziło monitoring, analizy i ocenę ww. procesów.

Jako główne czynniki utrudniające skuteczną rehabilitację lub reintegrację społeczno-zawodową pracowników lub podopiecznych badani przedstawiciele PES wskazywali:

- brak możliwości znalezienia zatrudnienia na otwartym rynku pracy – 23 wskazania,
- bariery zdrowotne – 21 wskazań,
- brak wsparcia instytucji publicznych – 17 wskazań,
- brak motywacji uczestników – 16 wskazań.

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

4. Analiza wyników badania ilościowego JST

Istotną rolę w systemie wsparcia ekonomii społecznej odgrywają, a przynajmniej powinny odgrywać, JST (zwłaszcza gminne i powiatowe) wraz z ich jednostkami organizacyjnymi, jak OPS, CUS, PUP czy PCPR. Na podstawie innych projektów badawczych z obszaru ekonomii społecznej, zrealizowanych przez Wykonawcę, można wymienić kilka ważnych funkcji, pełnionych przez JST w ramach owego systemu w województwie łódzkim:

- planowanie strategiczne, programowanie szeroko rozumianej polityki rozwoju, w tym polityki społecznej (np. diagnozowanie problemów społecznych oraz zasobów i potencjałów, tworzenie dokumentów strategicznych i programowych na poziomie lokalnym),
- organizowanie i koordynacja systemu usług społecznych dla (różnych grup) mieszkańców (w tym dla grup zagrożonych wykluczeniem), działania na rzecz deinstytucjonalizacji (przejścia od usług instytucjonalnych do świadczonych w środowisku lokalnym),
- podejmowanie współpracy finansowej i niefinansowej z organizacjami „trzeciego sektora” (w tym podmiotami ekonomii społecznej), w tym zlecenie zadań publicznych,
- organizowanie i (współ)prowadzenie podmiotów ekonomii społecznej,
- wspieranie PES/PS (np. rzeczowe, lokalowe lub finansowe - zlecenie zadań publicznych lub zakup usług PES/PS, m.in. poprzez stosowanie klauzul i aspektów społecznych).

Jak już wspomnieliśmy, opinie przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego (JST) pozyskane zostały w ramach badania ilościowego, przeprowadzonego metodą Komputerowo Wspomaganych Wywiadów Telefonicznych (CATI). Pomiar zrealizowano na próbie 101 jednostek, co stanowi 51 proc. JST w województwie łódzkim. Wykonawca dążył do realizacji pełnej próby, co oznacza, że podjęto wysiłki na rzecz realizacji pomiaru we wszystkich gminach i powiatach w regionie (łącznie 198 jednostek). Respondentami były osoby, które w ramach obowiązków służbowych zajmują się ekonomią społeczną, względnie polityką lub pomocą społeczną, rynkiem pracy, aktywizacją i integracją społeczną lub współpracą z „trzecim sektorem”. Innymi słowy, chodziło o dotarcie do najbardziej kompetentnych osób, które są miarodajnym źródłem wiedzy na temat relacji między środowiskiem samorządowym a sektorem ekonomii społecznej.

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Tabela 45. Struktura próby z przedstawicielami JST – podział na powiaty

nazwa powiatu według siedziby badanej jednostki	%	N
kutnowski	12%	12
łowicki	8%	8
opoczyński	7%	7
łódzki-wschodni	6%	6
zgierski	6%	6
piotrkowski	6%	6
wieluński	6%	6
wieruszowski	6%	6
brzeziński	5%	5
łęczycki	5%	5
bełchatowski	5%	5
pajęczański	5%	5
łaski	3%	3
pabianicki	3%	3
rawski	3%	3
skierniewicki	3%	3
sieradzki	3%	3
tomaszowski	2%	2
poddębicki	2%	2
Piotrków Trybunalski	2%	2
Skierniewice	1%	1
radomszczański	1%	1
Łódź	1%	1

Źródło: opracowanie własne

Tabela 46. Struktura próby z przedstawicielami JST – podział na subregiony

subregion według siedziby badanej jednostki	%	N
subregion I	24%	24
subregion II	41%	42
subregion III	34%	34
subregion IV	1%	1

Źródło: opracowanie własne

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Tabela 47. Struktura próby z przedstawicielami JST – podział na rodzaj JST

rodzaj jednostki samorządu terytorialnego	%	N
gmina wiejska	58%	59
gmina miejsko-wiejska	21%	21
powiat ziemski	11%	11
gmina miejska	8%	8
miasto na prawach powiatu	2%	2

Źródło: opracowanie własne

Zgodnie z założeniami przyjętymi przez Zamawiającego⁴⁴, badanie zostało przeprowadzone w oparciu o pełną zbiorowość jednostek samorządu terytorialnego szczebla powiatowego i gminnego z terenu województwa łódzkiego na poziomie realizacji nie mniejszym niż 50 proc. (88 JST szczebla gminnego, co stanowi niespełna 51 proc. gmin oraz 13 JST szczebla powiatowego, co stanowi ponad 54 proc. powiatów i miast na prawach powiatu). W regionie funkcjonuje 198 jednostek samorządu terytorialnego. Podczas realizacji badania Wykonawca dążył do realizacji pełnej próby JST w województwie łódzkim, co jest równoznaczne z podjęciem próby dotarcia do wszystkich jednostek w regionie, spełniających założone kryteria rekrutacyjne.

Funkcjonowanie PES na obszarze badanych jednostek:

82 proc. badanych przedstawicieli JST deklaruje, że w roku 2024 na obszarze ich gminy lub powiatu funkcjonowały podmioty ekonomii społecznej. Najczęściej wymieniano w tym kontekście organizacje pozarządowe prowadzące działalność gospodarczą lub inną odpłatną, a więc stowarzyszenia (75 proc.) lub fundacje (32 proc.). Dość liczna grupa badanych wskazuje podmioty reintegracyjne skierowane do osób z niepełnosprawnościami: warsztaty terapii zajęciowej – 25 proc. lub zakłady aktywności zawodowej – 10 proc. Ponadto 14 proc. wymienia spółdzielnie socjalne. Znacznie rzadziej dostrzegano działanie pozostałych jednostek o charakterze reintegracyjnym - klubów lub centrów integracji społecznej (odpowiednio – 5 proc. i 2 proc.), spółek z o.o. non profit (4 proc.), czy spółdzielni pracy, w tym inwalidów i niewidomych (3 proc.). Podsumowując powyższe dane, 78 proc. badanych

⁴⁴ Szczegółowy opis przedmiotu zamówienia (SOPZ), Specyfikacja Warunków Zamówienia pn. „Usługa przygotowania dwóch raportów z badań dotyczących ekonomii społecznej w województwie łódzkim: „Rola ośrodków wsparcia ekonomii społecznej w rozwoju sektora ekonomii społecznej w województwie łódzkim”(część I) oraz „Raport o stanie ekonomii społecznej w województwie łódzkim w 2024 roku”(część II zamówienia)”

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

zauważało w roku 2024 działalność podmiotów innych niż reintegracyjne, natomiast 28 proc. znało lokalne podmioty o charakterze reintegracyjnym.

18 proc. ankietowanych wyrażało przekonanie, że w 2024 r. na terenie ich jednostek nie funkcjonowały podmioty ekonomii społecznej – tego rodzaju opinia jest najbardziej rozpowszechniona wśród respondentów reprezentujących gminy wiejskie (odpowiedź „na naszym terenie nie działają podmioty ekonomii społecznej” zaznaczyło 15% przedstawicieli gmin wiejskich i 3% przedstawicieli gmin miejsko-wiejskich; żaden reprezentant gminy miejskiej lub powiatu nie wybrał tego wariantu odpowiedzi).

Oprócz formy prawnej PES, ważną cechą jest posiadanie lub nieposiadanie statusu przedsiębiorstwa społecznego. Dodajmy, że po wprowadzeniu ustawy o ekonomii społecznej w roku 2022 za nadawanie tego statusu odpowiada wojewoda. **25 proc. ankietowanych wyraża przekonanie, że w roku 2024 na obszarze ich gminy czy powiatu funkcjonowały podmioty wpisane na listę lub pozytywnie zweryfikowane jako przedsiębiorstwa społeczne.**

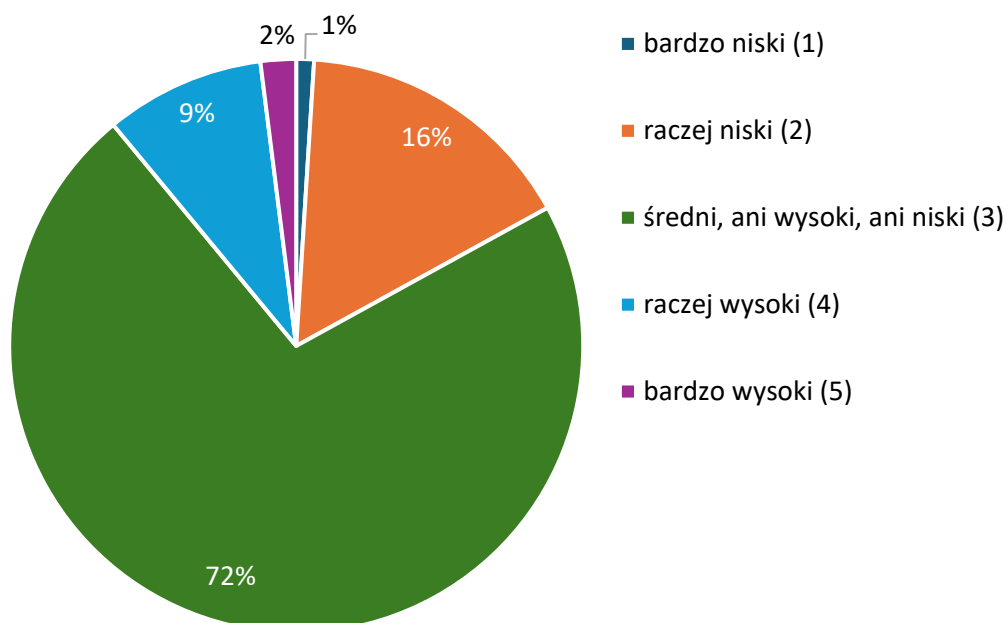
Badani deklarują, że w 2024 r. na terenie ich gmin lub powiatów najczęściej występowały PES/PS działające w sferze edukacji kultury i sztuki – takie przekonanie wyraża 57 proc. ankietowanych przedstawicieli JST, usług społecznych (w tym opiekuńczych) – 42 proc., rekreacji, sportu i turystyki – 35 proc., gastronomii i cateringu – 18 proc., jak również zdrowia i urody – 13 proc. Pozostałe obszary działalności PES wymieniano rzadziej. Powyższe wyniki odbiegają od rozkładów uzyskanych na próbie PES/PS, co może sugerować, że poziom wiedzy przedstawicieli JST na temat sektora ekonomii społecznej jest niski. Potwierdzeniem tej tezy są wyniki zaprezentowane na poniższym wykresie.

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Poziom wiedzy i źródła informacji na temat ES:

Wykres 5. Samoocena poziomu wiedzy na temat ekonomii społecznej i możliwości wspierania PES/PS

Źródło: opracowanie własne

Badani przedstawiciele JST oceniali swój poziom wiedzy na temat ekonomii społecznej w skali pięciostopniowej, od kategorii „bardzo niski” (1) do „bardzo wysoki” (5). Jak przedstawiono na powyższym wykresie, **w tym obszarze występują istotne deficyty – średnia w skali 1-5 wynosi 2,95, zaś przeszło 7 na 10 uczestników pomiaru wyraża opinię neutralną lub ambiwalentną**. Na uwagę zasługuje niski poziom polaryzacji uzyskanych danych, co oznacza przesunięcie opinii w kierunku umiarkowanych kategorii oceny (pozytywnych lub negatywnych) przy minimalnym udziale ocen skrajnych (wyłącznie negatywnych). Najniższy poziom wiedzy odnotowano wśród respondentów z gmin wiejskich.

Najważniejszym źródłem wiedzy na temat sektora ES jest – w opinii ankietowanych przedstawicieli JST – ich praca zawodowa, co oznacza, że poszerzają oni posiadane informacje podczas wykonywania obowiązków służbowych. Istotną rolę pełnią również strony internetowe, w tym RCPS w Łodzi (54 proc.) oraz działających w regionie ośrodków wsparcia ekonomii społecznej (36 proc.). Upowszechnianiu wiedzy na temat idei oraz możliwości wsparcia ES sprzyjają bezpośrednie spotkania (np. konferencje branżowe i inne podobne wydarzenia), służące wymianie wiedzy i doświadczeń, a także możliwości

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

korzystania z dorobku ekspertów i praktyków (39 proc.). Respondenci deklarują również czerpanie wiedzy z mediów społecznościowych, np. z Facebooka (28 proc.). Respondenci rządziej deklarują, że posiadane przez nich informacje pochodzą z ulotek i broszur, a także mediów „tradycyjnych”, papierowych lub elektronicznych. Podsumowując ten wątek, poziom wiedzy przedstawicieli badanych jednostek na temat ES jest niewystarczający, a na podstawie badania jakościowego można stwierdzić, że interesariusze ES w regionie (w tym osoby reprezentujące JST) korzystają z różnych źródeł informacji. Nie ma jednego, wiodącego nośnika, który mógłby pełnić rolę kompendium wiedzy na temat sektora ES, czy możliwości uzyskania wsparcia na rzecz rozwoju ES (w tym możliwości wspierania PES przez JST).

Współpraca JST z PES:

Tabela 48. Podejmowane formy współpracy z PES/PS

wspólne inicjatywy (np. projekty)	48%
wsparcie finansowe	36%
promocja idei i podmiotów ekonomii społecznej	36%
wsparcie rzeczowe (np. lokal, wyposażenie)	30%
zlecane zadań publicznych	22%
inne formy współpracy	22%
partnerstwo na rzecz rozwoju ekonomii społecznej	13%
stosowanie klauzul i aspektów społecznych w zamówieniach publicznych	12%
założenie lub zainicjowanie podmiotu ekonomii społecznej przez instytucję	4%

Źródło: opracowanie własne

Zdecydowana większość ankietowanych przedstawicieli JST deklaruje podejmowanie w roku 2024 przynajmniej jednej formy kooperacji z PES/PS, wymienionej w powyższej tabeli. Taką współpracę najczęściej wskazują przedstawiciele powiatów ziemskich oraz gmin miejskich oraz gmin miejsko-wiejskich, natomiast najrzadziej różne formy współpracy deklarują respondenci reprezentujący gminy wiejskie. Dane zamieszczone w powyższej tabeli nie sumują się do 100 proc., ponieważ badani mogli udzielić więcej niż jednej odpowiedzi na to pytanie.

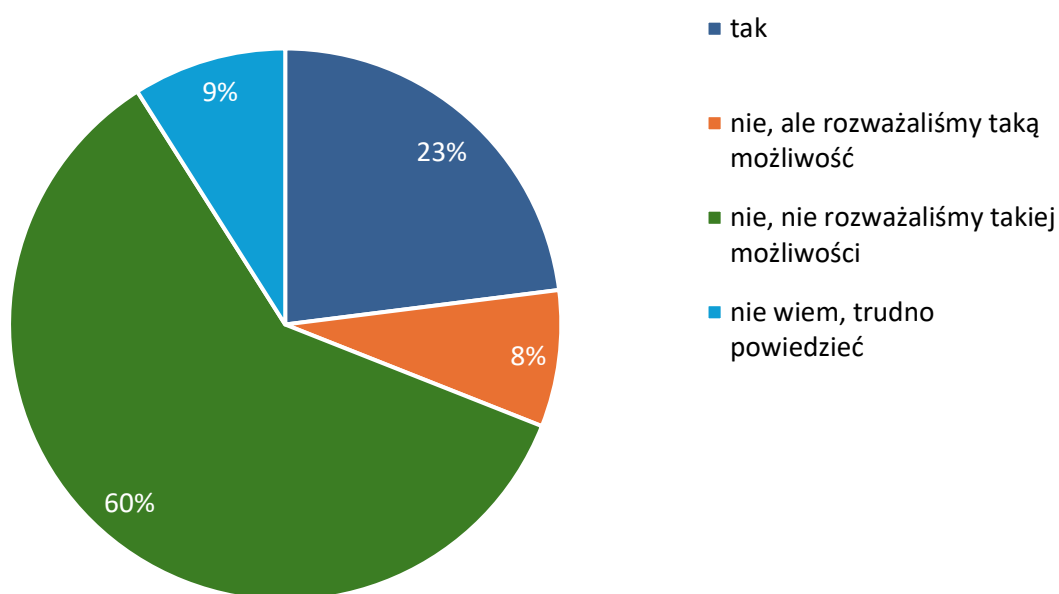
Do najczęściej występujących form współpracy JST z PES/PS należy podejmowanie wspólnych przedsięwzięć, udzielanie wsparcia finansowego, promowanie idei i sektora ES, wsparcie rzeczowe, zlecenie zadań publicznych w otwartych konkursach na wsparcie lub powierzenie zadań publicznych. Uczestnicy pomiaru relatywnie często deklarują tworzenie partnerstw na rzecz rozwoju ekonomii społecznej. Powyższy rozkład danych wskazuje również, że stosowanie klauzul i aspektów społecznych jest zjawiskiem mało

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

rozpowszechnionym. Warto dodać, że 4 proc. badanych deklaruje założenie lub zainicjowanie PES/PS przez JST.

Wykres 6. Zlecenie usług społecznych PES w 2024 roku

Źródło: opracowanie własne

Niemal co 4. osoba reprezentująca badane JST (23 respondentów) deklaruje zlecenie usług społecznych podmiotom ekonomii społecznej w roku 2024, natomiast 8 proc. rozważało taką możliwość. 60 proc. badanych nie zlecało tego rodzaju usług PES – najczęściej są to przedstawiciele gmin wiejskich (85 proc. w grupie respondentów z gmin wiejskich nie zlecało usług).

Jeśli usługi społeczne były zlecane podmiotom ekonomii społecznej, to najczęściej w trybie konkursowym, a więc na podstawie ustawy o pożytku publicznym i o wolontariacie – taką ścieżkę wskazało 21 osób. 5 badanych JST zlecało usługi z wykorzystaniem ustawy prawo zamówień publicznych, 3 jednostki – na podstawie ustawy o ekonomii społecznej, natomiast 2 uczestników pomiaru skorzystało w tym celu z ustawy o spółdzielniach socjalnych.

Badani przedstawiciele JST deklarują, że reprezentowane przez nich instytucje zlecały w roku 2024 usługi społeczne w następujących obszarach:

- usługi opiekuńcze (15 ankietowanych JST),
- usługi na rzecz integracji społeczności lokalnej (14 JST),
- usługi kulturalne (13 JST),

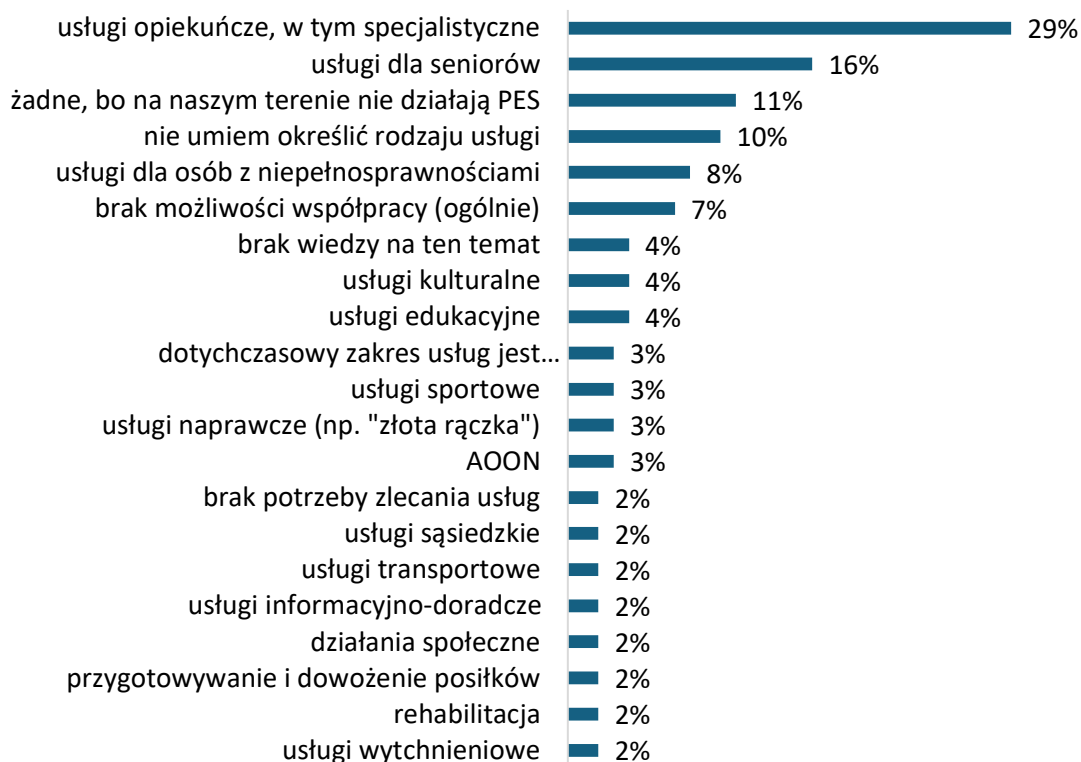
Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

- usługi z obszaru ochrony zdrowia, np. rehabilitacyjne (12 JST),
- edukacyjne (11 JST),
- asystenckie (4 JST).

Wysokość środków przeznaczonych na sfinansowanie usług społecznych zleconych przez JST w roku 2024 jest zróżnicowana. 4 osoby zadeklarowały, że wartość ww. usług przekroczyła 1 mln złotych, kolejne 4 osoby wskazały wartość zleconych usług na poziomie od 100 tys. zł do 1 mln zł, zaś 3 osoby wymieniły kwotę nieprzekraczającą 100 tys. zł. Warto dodać, że liczna grupa badanych przedstawicieli JST (12 osób) odmówiła lub nie była w stanie udzielić odpowiedzi na to pytanie.

Wśród respondentów deklarujących zlecenie usług podmiotom ekonomii społecznej 16 przedstawicieli JST wyraziło wysoki, a 7 badanych - bardzo wysoki poziom satysfakcji z jakości ich wykonania. Średnia w pięciostopniowej skali zadowolenia wynosi 4,3, ponadto warto szczególnie podkreślić brak jakichkolwiek ocen negatywnych, a nawet neutralnych lub ambiwalentnych.

Wykres 7. Nowe usługi, które w przyszłości mogłyby być zlecane PES przez JST

Źródło: opracowanie własne

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Powyższe informacje zostały zebrane na podstawie odpowiedzi na pytanie otwarte, zatem charakteryzują się silnym rozproszeniem i zróżnicowanym poziomem szczegółowości, co wynika ze specyfiki narzędzia. Respondenci wskazywali usługi społeczne, które mogłyby – ich zdaniem – zostać zlecone podmiotom ekonomii społecznej w kolejnych latach.

Warto zaznaczyć, że liczna grupa uczestników pomiaru miała trudności z udzieleniem odpowiedzi na tak postawione pytanie, np. nie potrafiła wskazać konkretnej usługi lub obszaru usług społecznych, które mogłyby zostać zlecone PES w przyszłości. Działo się tak z różnych powodów - część badanych wskazało, że na terenie ich gmin lub powiatów nie funkcjonują podmioty ekonomii społecznej, inni deklarowali brak wystarczającej wiedzy na ten temat.

Jako potencjalne obszary zleczanych usług ankietowani wskazali: usługi opiekuńcze (w tym również specjalistyczne), usługi skierowane do osób starszych, jak również usługi dla osób z niepełnosprawnościami. Powyższe wskazania korespondują z kluczowymi trendami społeczno-demograficznymi województwa łódzkiego – region doświadcza depopulacji oraz starzenia się społeczeństwa, co musi zostać uwzględnione również w kontekście planowania rozwoju usług społecznych.

Informacje na temat postrzeganych barier współpracy JST z sektorem ES również zostały zebrane na podstawie odpowiedzi udzielonych na pytanie otwarte. Respondenci najczęściej wymieniali w tym kontekście brak lub niewystarczającą liczbę aktywnych podmiotów ekonomii społecznej na terenie swoich gmin lub powiatów (30 proc.), jak również brak wystarczających środków finansowych w systemie wsparcia i/lub w budżecie JST (30 proc.). Innymi wymienionymi czynnikami utrudniającymi współpracę JST z PES były: biurokracja, zbędne obciążenia administracyjne, niejasne i niespójne regulacje prawne (8 proc.), niski poziom wiedzy po stronie JST (7 proc.) oraz niewystarczający dostęp do informacji na temat możliwości podejmowania tego rodzaju przedsięwzięć (6 proc.). Ponadto 11 proc. badanych deklaruje, że tego rodzaju utrudnienia, czy bariery nie występują.

Podejmowanie przez JST kontaktów z OWES:

48 proc. badanych deklaruje, że w roku 2024 ich jednostki miały kontakt z przynajmniej jednym ośrodkiem wsparcia ekonomii społecznej, działającym w województwie łódzkim, natomiast 52 proc. nie utrzymywało tego rodzaju relacji – najczęściej byli to przedstawiciele gmin wiejskich (66 proc. w tej grupie JST), a także osoby, które deklarowały, że na terenie ich gmin lub powiatów nie funkcjonują podmioty ekonomii społecznej (83 proc.). W 2024 r. uczestnicy pomiaru najczęściej kontaktowali się z następującymi OWES w województwie łódzkim:

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

- Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej, prowadzony przez Centrum Promocji i Rozwoju Inicjatyw Obywatelskich OPUS – 27 proc.,
- Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej JA-TY-MY, prowadzony przez Stowarzyszenie Wsparcie Społeczne „Ja-Ty-My” – 17 proc.,
- Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej Centrum KLUCZ, prowadzony przez Fundację Instytut Spraw Obywatelskich (INSPRO) – 2 proc.,
- Łódzki Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej (projekt partnerski OWES Centrum KLUCZ, OWES JA-TY-MY, OWES OPUS) – 2 proc.

Tabela 49. Utrzymywanie przez JST kontaktów z OWES a podział na subregiony (dane procentowe i liczbowe)

Nazwa OWES	łącznie		subregion I		subregion II		subregion III		subregion IV	
	liczba	procent	liczba	procent	liczba	procent	liczba	procent	liczba	procent
Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej Centrum KLUCZ	2	2%	2	8%	0	0%	0	0%	0	0%
Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej JA-TY-MY	17	17%	1	4%	16	38%	0	0%	0	0%
Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej, prowadzony przez CPIRIO OPUS	27	27%	5	21%	4	10%	18	53%	0	0%
Łódzki Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej (projekt partnerski)	2	2%	1	4%	0	0%	1	3%	0	0%
nie kontaktowaliśmy się z OWES	53	52%	15	63%	22	52%	15	44%	1	100%
łącznie	101	100%	24	100%	42	100%	34	100%	1	100%

Dane zamieszczone w powyższej tabeli pokazują, że w pojedynczych przypadkach badani przedstawiciele JST najczęściej kontaktowali się z ośrodkami wsparcia ekonomii społecznej spoza własnego subregionu.

Respondenci, którzy kontaktowali się z OWES, wyrażają wysoki (71 proc.) lub bardzo wysoki (21 proc.) poziom satysfakcji z jakości usług ww. ośrodków, natomiast średnia w pięciostopniowej skali zadowolenia wynosi 4,2. Powyższa uwaga dotyczy wszystkich OWES prowadzących działalność na terenie województwa łódzkiego (ze względu na niskie podstawy procentowania dla poszczególnych OWES w niniejszym raporcie nie zostały zaprezentowane szczegółowe rozkłady wyników z podziałem na ww. ośrodki).

Współpraca JST z RCPS w Łodzi:

Połowa badanych przedstawicieli JST deklaruje podejmowanie współpracy z Regionalnym Centrum Polityki Społecznej w Łodzi w roku 2024. Najczęściej są to przedstawiciele gmin

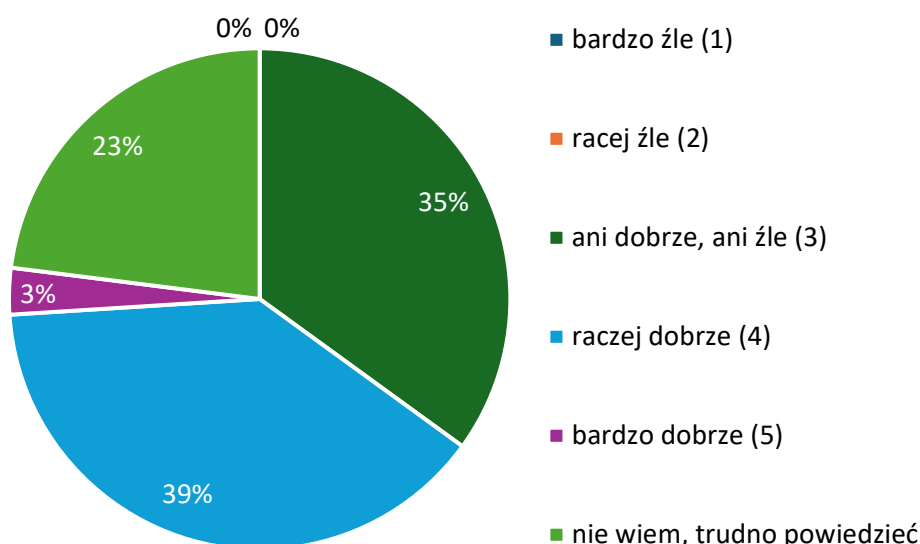
Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

miejsko-wiejskich (76 proc.), natomiast najrzadziej – osoby reprezentujące gminy wiejskie (41 proc.). Prawie wszyscy respondenci kooperujący z RCPS w Łodzi pozytywnie oceniają tę współpracę – 66 proc. z nich wyraziło ocenę bardzo pozytywną, natomiast 32 proc. – umiarkowanie pozytywną.

Jako mocne strony kooperacji z RCPS w Łodzi wymieniane były: możliwość skorzystania z oferty szkoleniowej (50 proc. w grupie respondentów deklarujących współpracę z tą instytucją), dobry kontakt, relacyjność, pomocność i kompetencje komunikacyjne pracowników tej instytucji (18 proc.), możliwość uzyskania profesjonalnej oraz wyczerpującej informacji (12 proc.), wysoka jakość usług szkoleniowych prowadzonych lub organizowanych przez RCPS w Łodzi (10 proc.), jak również wysokie kompetencje merytoryczne kadry ww. jednostki w obszarze szeroko rozumianej polityki społecznej (8 proc.). Co istotne, ankietowani przedstawiciele JST współpracujących z RCPS w Łodzi nie dostrzegali jakichkolwiek trudności, czy mankamentów tej kooperacji.

Ogólna ocena systemu wsparcia ES w regionie:

Wykres 8. Ocena systemu wsparcia ES w województwie łódzkim

Źródło: opracowanie własne

42 proc. ankietowanych przedstawicieli JST pozytywnie ocenia system wsparcia ES w regionie, ponadto ok. 1/3 wyraża opinię neutralną lub ambiwalentną, natomiast nie odnotowano jakichkolwiek ocen negatywnych. Średnia w skali 1-5 wynosi 3,58, co oznacza opinię ulokowaną między środkową a umiarkowanie pozytywną kategorią oceny. Wysoka ocena systemu wsparcia ES w regionie współwystępuje z deklarowanym poczuciem bycia

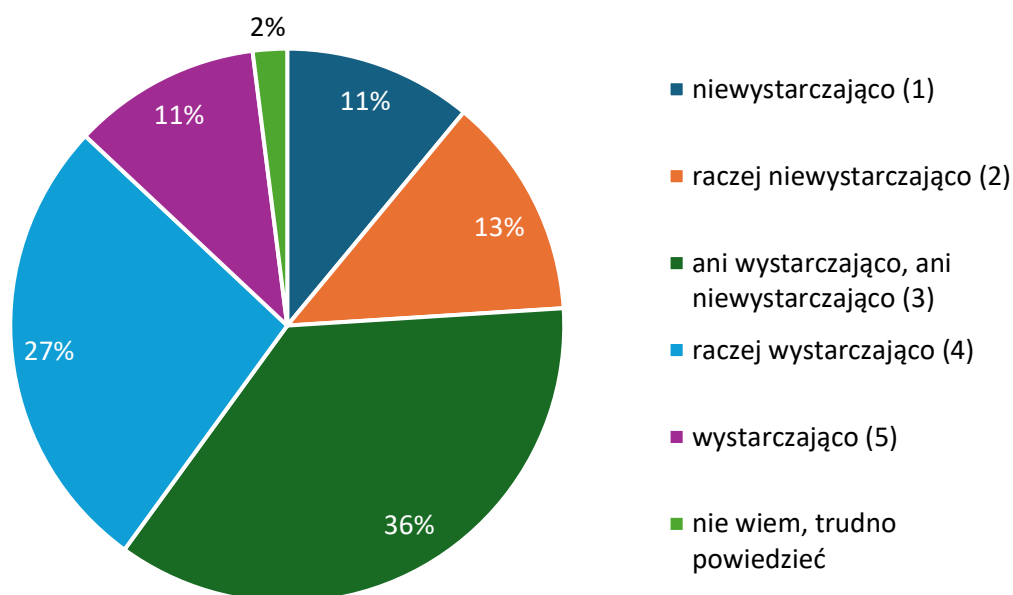
Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

poinformowanym o możliwościach uzyskania wsparcia - 55 proc. ocen pozytywnych w grupie „dobrze poinformowanych” respondentów.

Respondenci odpowiadali również na otwarte pytanie o oczekiwane formy wsparcia rozwoju ES w regionie. W tym kontekście najczęściej wymieniano potrzebę zwiększenia puli dostępnych środków finansowych, w tym dla nowo powstających PES/PS, a także środków rozwojowych dla istniejących PES/PS, np. inwestycyjnych (5 proc. spośród wszystkich respondentów). Do pożądaných form pomocy można również zaliczyć zapewnienie dostępu do profesjonalnej oferty usług szkoleniowych - dopasowanych do potrzeb, „szytych na miarę...” (4 proc.), a także różne formy sieciowania, w tym tworzenie przestrzeni wymiany wiedzy oraz doświadczeń, np. spotkań informacyjno-konsultacyjnych, konferencji, czy targów (2 proc.). Ponadto dość liczna grupa badanych (10 proc.) deklaruje, że aktualnie dostępne formy wsparcia ES w województwie łódzkim są wystarczające.

Ocena polityki informacyjnej w obszarze ekonomii społecznej:

Wykres 9. Samoocena posiadania informacji na temat możliwości wspierania ES w województwie łódzkim

Źródło: opracowanie własne

Opinie na temat posiadania przez respondentów informacji o możliwościach wspierania ES są podzielone. 39 proc. badanych przedstawicieli JST uważa, że ich aktualny zasób wiedzy jest wystarczający, zaś przeciwną opinię formułuje prawie 1/4 ankietowanych, ponadto więcej niż 1/3 wyraża ocenę neutralną lub ambiwalentną. Średnia w skali 1-5 wynosi 3,14.

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Najwyższą ocenę dostępu do informacji w tym obszarze odnotowano wśród przedstawicieli JST współpracujących z Regionalnym Centrum Polityki Społecznej w Łodzi (50 proc. pozytywnych opinii w rej grupie respondentów).

5. Analiza wyników badania jakościowego

5.1. Badanie jakościowe z przedstawicielami PES

Niniejszy rozdział zawiera analizę kluczowych informacji zebranych na podstawie 4 Indywidualnych Wywiadów Pogłębionych (IDI) z przedstawicielami PES z województwa łódzkiego: spółdzielni socjalnej, spółki z o.o. non profit oraz organizacji pozarządowych prowadzących działalność gospodarczą (lub inną odpłatną).

Kontekst działania i ogólna sytuacja PES:

Ocena kondycji PES w 2024 r. (finansowej, organizacyjnej, kadrowej) ujawnia dwie równoległe logiki funkcjonowania sektora w województwie łódzkim. Z jednej strony respondenci opisują stabilizację opartą na względnie przewidywalnych strumieniach przychodów i uporządkowanym zarządzaniu, z drugiej – doświadczenie braku stabilności finansowej, generowane przez np. opóźnienia w transferach środków, niedoszacowanie kosztów pracy oraz „projektowy” (doraźny, akcyjny) sposób finansowania.

W wymiarze finansowym respondenci różnicują swoją sytuację przede wszystkim według stopnia zależności od środków projektowych i umów na realizację zadań publicznych oraz możliwości „domykania” budżetu przychodami własnymi. W jednym przypadku stabilność jest budowana na umowach z JST (deklarowane jako zasadniczy trzon przychodów) oraz dywersyfikacji przez działalność usługową (m.in. kawiarnia społeczna, sklep socjalny, zlecenia od mieszkańców), co pozwala łączyć rozwój ekonomiczny z reintegracyjną misją statutową. Respondent podkreśla, że generowany „niewielki zysk” umożliwia finansowanie reintegracji oraz inwestowanie w środki trwałe i nowe przedsięwzięcia, a sytuacja kadrowa jest oceniana jako stabilna dzięki dobrej organizacji pracy i niskiej rotacji, wzmacnianej współpracą z instytucjami rynku pracy (staże).

Zupełnie inne jest doświadczenie „luki płynnościowej” organizacji realizującej przedsięwzięcia współfinansowane ze środków zewnętrznych: respondent wskazuje, że w 2024 r. rozwój tego podmiotu został zatrzymany nie z powodu braku pomysłów czy zasobów miejsca, lecz z powodu przerwy w finansowaniu i opóźnień formalnych (długi okres bez transferu środków), co wymuszało działania doraźne i ograniczało zdolność inwestycyjną. W tym ujęciu „zmiana względem poprzednich lat” ma charakter negatywny: nie tyle

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

pogorszenia sensu stricto, ile wzrostu niepewności i konieczności zarządzania ryzykiem opóźnień administracyjnych.

W wymiarze organizacyjnym rok 2024 jawi się jako czas intensyfikacji projektowej, a zarazem profesjonalizacji praktyk rozwojowych. W jednym przypadku respondent opisuje istotny wzrost skuteczności w pozyskiwaniu projektów („w tym roku dość dużo projektów nam przechodziło”), co przekładało się na finansowanie szkoleń pracowników, działań promocyjnych oraz uruchamianie kolejnych przedsięwzięć (w tym inwestycji infrastrukturalnej). Jednocześnie ta dynamika „sukcesu” ma ambiwalentny wydźwięk: organizacja działa „na pełnych obrotach”, a koszty transakcyjne rozwoju (czas, koordynacja, formalności) kumulują się w biurze i w osobie liderki, co respondentka wiąże z przeciążeniem i koniecznością ostrożnego skalowania (m.in. ostrożność w podejmowaniu pracy z wolontariuszami, bo brak zasobów na wdrożenie procedur).

W obszarze kadrowym respondenci niemal jednomyślnie wskazują, że kluczowym wyzwaniem sektora pozostaje praca – jej koszt, prestiż i stabilność zatrudnienia. W organizacji wielousługowej (prowadzącej m.in. ŚDS/WTZ/ZAZ) „rdzeń” kadrowy jest opisywany jako raczej stały, natomiast w projektach usług opiekuńczych i asystenckich pojawia się niestabilność wynikająca z mechanizmu konkurencji płacowej (niższe wynagrodzenia niż w sektorze komercyjnym) oraz z niedoszacowania kosztów administracyjnych w projektach (zbyt małe koszty pośrednie, brak możliwości zatrudnienia pełnoetatowego koordynatora, kumulacja obowiązków na jednej osobie). W innym przypadku respondent wskazuje, że problemów kadrowych „nie ma”, co łączy bezpośrednio z tworzeniem dobrych warunków pracy, niską rotacją i delegowaniem zarządzania na obszary działalności. Pokazuje to, że „kadra” jest nie tyle stałą cechą PES, ile rezultatem modelu finansowania i jakości organizacji pracy: tam, gdzie da się utrzymać przewidywalność i sensowną strukturę zarządzania, stabilność kadrowa jest osiągalna, tam, gdzie dominuje „projektowość” i presja kosztowa, kadra staje się obszarem permanentnego napięcia. Źródła przychodów i relacja działalności gospodarczej do społecznej są w wypowiedziach ujmowane pragmatycznie, jako mechanizm utrzymania ciągłości usług. Jedna z badanych osób opisuje model oparty na finansowaniu oświatowym (subwencje/dotacje) oraz odpłatności (czesne) jako odpowiedź na niedofinansowanie; podkreśla też trudność „wyzerowywania” zysku przy jednoczesnej konieczności budowania rezerw na zdarzenia losowe i ryzyka pracownicze. W innym przypadku działalność gospodarcza jest explicite wykluczona – organizacja deklaruje wyłącznie działalność społeczną, a przychody buduje m.in. na 1% i sporadycznych zbiórkach, przy jednoczesnym podkreślaniu roli wkładu własnego i pracy wolontariuszy w utrzymaniu projektów.

W 2024 r. respondenci opisują kondycję swoich PES jako wypadkową: (1) stabilności i przewidywalności finansowania (umowy z JST, przychody usługowe) albo (2) podatności na przerwy i opóźnienia w finansowaniu projektowym. Największe wyzwania koncentrują się

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

wokół pracy (wynagrodzenia, prestiż zawodów opiekuńczych, koszty koordynacji i administracji) oraz zdolności organizacji do skalowania działań bez nadmiernego przeciążania liderów. Za sukcesy uznawane są natomiast: uruchamianie nowych przedsięwzięć (np. kawiarnia społeczna, rozwój usług), wysoka skuteczność w pozyskiwaniu projektów oraz utrzymywanie stabilności operacyjnej mimo presji instytucjonalnej i kosztowej.

Wybrane cytaty:

„Przede wszystkim zmieniło się to, że my w tym roku dość dużo projektów nam przechodziło.”

„W 2024 nic się nie pojawiło ze względu na finanse, bo w tym czasie akurat mieliśmy bardzo dużą przerwę w podpisaniu umowy o fundusze unijne, o te domy dziennego pobytu. Prawie sześć miesięcy nie dostaliśmy pieniędzy i musieliśmy jakoś sobie radzić. To była największa trudność.”

„To jest kadra i osoby. To znaczy największy problem to jest zawsze wynagrodzenie. Dlatego, że my zawsze mamy niższe wynagrodzenia niż firmy komercyjne, czyli w ogóle usługi komercyjne.”

Analiza potencjału rozwoju przedsiębiorczości społecznej i zasobów PES w 2024 roku:

Wątek potencjału rozwojowego PES w 2024 roku ujawnia przede wszystkim napięcie między aspiracjami rozwoju (poszerzanie skali działań, inwestycje, profesjonalizacja) a realnymi możliwościami operacyjnymi: czasem kadry zarządczej, płynnością finansową, sezonowością przychodów, kosztami pracy oraz obciążeniami biurokratyczno-kontrolnymi. Zebrany materiał pokazuje, że „rozwój” nie jest tu rozumiany wyłącznie jako ekspansja rynkowa, lecz jako wiązka działań stabilizacyjnych: wzmacnianie kompetencji zespołu, dywersyfikacja strumieni finansowania, budowa infrastruktury oraz podnoszenie jakości usług.

Respondenci, którzy w 2024 r. podejmowali działania rozwojowe, opisywali je jako rezultat kumulacji projektów i instrumentów wsparcia, pozwalających finansować szkolenia, działania promocyjne i przygotowanie do inwestycji infrastrukturalnych. W jednym z PES rdzeniem rozwoju stało się równoczesne skuteczne pozyskiwanie projektów, które zapewniały m.in. bieżące środki na szkolenia pracowników i promocję organizacji, a także włączały komponent „pakietu rozwojowego” na realizację długofalowych celów o znaczeniu strategicznym. Taki model rozwoju ma charakter wyraźnie projektowy: modernizacja kompetencji i wizerunku jest możliwa, gdy PES potrafi skutecznie pozyskiwać środki i włączać je w bieżące zarządzanie. Jednocześnie rozwój ujawnia tu rys „przegrzania” organizacji: intensyfikacja

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

działań powoduje spiętrzenie zadań i przenosi koszty na czas pracy lidera/liderki (zarządzanie, pisanie projektów, nadzór nad inwestycją), co bywa wskazywane jako realna bariera rozwoju.

W podobnym kierunku idzie doświadczenie innego podmiotu, który w 2024 r. uruchomił nowe przedsięwzięcie (kawiarnia społeczna) jako element ekonomizacji i dywersyfikacji aktywności. Otworzenie kawiarni jest przedstawiane jako sukces organizacyjny i inwestycja w rozpoznawalność oraz zakorzenienie w lokalnej społeczności, ale równolegle wymaga redefinicji zasobów (organizacja grafiku, obsada zmian, rozszerzenie zakresu obowiązków). W tej perspektywie rozwój jest nie tyle „wzrostem”, ile próbą zbudowania trwałej infrastruktury usługowej, która pozwala równoważyć cele społeczne i ekonomiczne. Wypowiedzi respondentów pokazują jednak także drugi biegun: sytuacje, w których rozwój działalności ekonomicznej jest ograniczany przez strukturalne warunki funkcjonowania PES. W jednym z przypadków kluczowym hamulcem jest logika rentowności małego przedsięwzięcia (kawiarnia) skonfrontowana z kosztami stałej kadry i sezonowością popytu: w jednych miesiącach pojawia się konieczność „zarobienia” na okres słabszy, a jednocześnie koszty zatrudnienia menadżera/koordynatora okazują się praktycznie nie do udźwignięcia przy profilu sprzedaży o niskiej marży.

W tym kontekście ekonomizacja jest nie tyle ideologicznym wyborem, lecz próbą dostosowania się do realiów rynku, który nie premiuje społecznych funkcji przedsiębiorstwa. W konsekwencji, część „potrzeb rozwojowych” dotyczy kwestii mało obecnych w publicznej debacie o PES, np. wsparcia psychologicznego i reintegracyjnego dla pracowników, którego nie da się sfinansować wyłącznie ze środków własnych, bo przedsiębiorstwo w pierwszej kolejności walczy o zaspokojenie potrzeb podstawowych (np. pokrycie rachunków i wynagrodzeń).

Istotnym wątkiem są też bariery administracyjne: respondenci opisują obciążenia związane z dużą liczbą wymogów dokumentacyjnych w projektach (listy, dzienniki, potwierdzenia, zdjęcia) oraz permanentną presję kontroli, która pochłania czas i generuje poczucie funkcjonowania „pod ryzykiem” zwrotu środków. W tej logice rozwój działalności ekonomicznej może być próbą ucieczki od tego silnie zbiurokratyzowanego systemu, choć jednocześnie generuje zupełnie inne ryzyka o charakterze rynkowym (np. konkurencja, sezonowość, koszty pracy).

Jeśli chodzi o dostępność wsparcia, obraz jest zróżnicowany, ale wyraźnie obecna jest oś „relacyjności”: tam, gdzie współpraca z OWES jest precyzyjnie dopasowana do potrzeb PES, jedna z badanych osób mówi o wysokiej satysfakcji i dostosowaniu wsparcia do dynamiki działania jej organizacji. Z drugiej strony, pojawiają się też wskazania, że rozwój infrastrukturalny i kadrowy jest możliwy do osiągnięcia, ale blokuje go brak kapitału

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

inwestycyjnego (np. na doposażenie czy adaptację lokalu), który pozwoliłby realnie zwiększyć skalę prowadzonej działalności.

Potencjał rozwoju PES w 2024 r. ujawnia się w czterech mechanizmach: (1) projektowej profesjonalizacji (dostępność środków na szkolenia, promocja, pakiety rozwojowe), (2) ekonomizacji poprzez nowe przedsięwzięcia i świadczenie usług odpłatnych, (3) inwestycjach w infrastrukturę, a także (4) budowaniu relacji z samorządem. Jednocześnie respondenci jasno pokazują, że rozwój jest warunkowany przez „wąskie gardła”: czas i przeciążenie kadry zarządczej, sezonowość i niską marżowość działalności, koszty pracy, brak kapitału inwestycyjnego oraz biurokratyczno-kontrolne ryzyko projektów. Wsparcie instytucjonalne jest oceniane najwyżej wtedy, gdy ma ono charakter realnie towarzyszący i adaptacyjny, a nie wyłącznie formalno-proceduralny.

Wybrane cytaty:

„Ja już wcześniej powiedziałam, że jestem bardzo zadowolona ze współpracy z OWES-m łódzkim. Tak naprawdę faktycznie przejmują się mną.”

„W tym roku również otworzyliśmy kawiarnię społeczną, naprawdę fajne miejsce.”

„Trzydzieści tysięcy, żebyśmy pozyskali, to byśmy byli naprawdę w świetnej sytuacji, jakby nam starczyło na zrobienie dwóch pokoi.”

Ocena relacji z JST, OWES, RCPS i innymi instytucjami wsparcia:

Relacje podmiotów ekonomii społecznej z otoczeniem instytucjonalnym – zwłaszcza z jednostkami samorządu terytorialnego (JST), OWES oraz RCPS – stanowią jeden z kluczowych wymiarów ich kondycji. W wypowiedziach respondentów ujawnia się, że współpraca ta nie jest jedynie „tłem” działania, lecz realnym mechanizmem współwytwarzania usług, stabilizowania zasobów (finansowych i kadrowych) oraz uzyskiwania społecznej legitymizacji PES. Jednocześnie jest to pole napięć: zależne od lokalnych budżetów, praktyk administracyjnych, a także od pozycji PES w lokalnych ekosystemach polityki społecznej.

Z materiału empirycznego wyłaniają się co najmniej dwa odmienne modele relacji z JST. Pierwszy to model **instytucjonalnego osadzenia** PES w strukturze lokalnej polityki publicznej. W skrajnym wariantcie przybiera on formę podmiotową: PES bywa powoływany i współtworzony przez sam samorząd (np. jako spółdzielnia socjalna osób prawnych), co w praktyce oznacza silną zależność od lokalnego układu instytucjonalnego, ale też uprzywilejowany dostęp do infrastruktury współpracy i rozpoznawalności w lokalnym obiegu usług. W tym modelu „partnerstwo” jest wpisane w genezę i tożsamość organizacji, a współpraca z JST staje się elementem trwałego sposobu działania, a nie projektem ad hoc.

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Drugi model ma charakter **warunkowy i negocjacyjny** – współpraca zależy od „lokalnej woli politycznej”, decyzji konkretnych osób i praktyk w gminach/powiatkach. Respondenci opisują sytuacje, w których część JST podejmuje decyzje wspierające PES ponad minimum formalne (np. współfinansowanie miejsc opieki), podczas gdy inne odmawiają, odwołując się do argumentów normatywnych („prywatne = stać ich”) i w praktyce przerzucając koszty usług na odbiorców lub samą organizację. Ten obraz wskazuje na silną **terytorialną nierównomierność**: to, co w jednej gminie jest traktowane jako współodpowiedzialność publiczna i działalność istotna społecznie, w innej jest odczytywane jako „sprawa prywatna”, a więc niewymagająca wsparcia.

Wypowiedzi respondentów pokazują także, że bariery współpracy z administracją publiczną nie ograniczają się do „braku pieniędzy”, ale obejmują **systemowe mechanizmy instytucjonalne**. Po pierwsze, powtarza się diagnoza strukturalnie niskich budżetów w mniejszych jednostkach oraz wynikającej z tego pozorności działań: przy niedoszacowaniu nie da się zbudować trwałych usług społecznych, a logika finansowania spycha JST w stronę doraźnych, symbolicznych aktywności zamiast systematycznego wsparcia. Po drugie, pojawia się wątek przewagi podmiotów działających w trybie „in-house” lub komunalnych w realizacji zadań lokalnych, co – z perspektywy PES – ogranicza przestrzeń dla zlecenia usług na zewnątrz i utrwała monopolizację świadczenia usług w obrębie administracji. To istotne, bo dotyczy nie tylko konkurencji o środki, lecz także **reguł gry**: PES wchodzi w relację z JST jako dostawca kompetencji i doświadczenia, ale w warunkach, w których instytucja publiczna może preferować własne jednostki organizacyjne.

Jednocześnie respondenci akcentują, że w 2024 r. w wielu obszarach „wsparcie” ma charakter **mieszany**: obok relacji stricte samorządowych istotne są mechanizmy finansowania i kontraktowania powiązane z administracją rządową lub wojewódzką (np. środki dystrybuowane przez urząd marszałkowski). Z perspektywy PES oznacza to, że stabilność nie wynika wyłącznie z „dobrej współpracy z gminą”, ale z umiejętności funkcjonowania w złożonej wielopoziomowej strukturze finansowania i kontroli.

W odniesieniu do OWES respondenci dostarczają bardziej jednoznacznych ocen: wsparcie OWES jest postrzegane jako realnie pomocne, zwłaszcza gdy łączy doradztwo i „prowadzenie za rękę” w procesach formalno-organizacyjnych oraz gdy towarzyszy mu praktyczna dostępność osób wspierających. Warto zarazem zauważyć, że w materiale pojawia się perspektywa „od środka”: jedna z badanych osób ma doświadczenie prowadzenia OWES, co wzmacnia wiarygodność diagnoz dotyczących roli tych instytucji w ekosystemie regionalnym. OWES pełni więc funkcję nie tylko dystrybutora wsparcia, lecz także węzła wiedzy o regułach systemu.

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Jeśli chodzi o RCPS w Łodzi, w dostępnych wypowiedziach nie pojawia się rozbudowany obraz współpracy; przeciwnie – występuje wątek **braku bezpośrednich relacji** w 2024 r. (respondent wskazuje, że współpraca nie miała miejsca). Empirycznie jest to ważna informacja: sugeruje, że dla części PES RCPS nie jest „instytucją pierwszego kontaktu” (w odróżnieniu od OWES i JST), albo że współpraca ma charakter pośredni/niewidoczny z perspektywy codziennego działania organizacji.

Relacje PES z instytucjami wsparcia w 2024 r. jawią się jako układ silnie zróżnicowany terytorialnie i instytucjonalnie. Współpraca z JST może być źródłem stabilizacji i rozwoju, ale bywa też warunkowa, uzależniona od lokalnych decyzji oraz ograniczana przez budżety i praktyki instytucjonalne (w tym preferencje dla podmiotów komunalnych). OWES są opisywane jako relatywnie spójny i użyteczny komponent wsparcia, natomiast RCPS – w dostępnych wypowiedziach – pozostaje instytucją słabiej obecną w doświadczeniu części respondentów.

Diagnoza zakresu usług społecznych realizowanych przez PES i potencjału ich rozwoju:

Wypowiedzi przedstawicieli PES pokazują, że „usługi społeczne” w praktyce sektora są rozumiane szeroko: od wyspecjalizowanych usług opiekuńczo-rehabilitacyjnych realizowanych w środowisku domowym, przez drobne usługi wspierające codzienne funkcjonowanie seniorów, po usługi edukacyjno-opiekuńcze i terapeutyczne kierowane do dzieci i rodzin. Jednocześnie respondenci osadzają rozwój tych usług w relacjach z JST i ich jednostkami (zwłaszcza OPS), w realiach finansowania (konkursowość, stawki, koszty) oraz w kontekście „oddawania” usług poza instytucje publiczne.

Po pierwsze, materiał empiryczny unaocznia **istotne zróżnicowanie profili usługowych PES**. Z jednej strony pojawia się model organizacji zakorzenionej w usługach edukacyjno-opiekuńczych i terapeutycznych, operującej na styku wsparcia dzieci i rodziców oraz prowadzenia niepublicznych placówek opiekuńczych. Respondentka wskazuje tu na „terapię” oraz prowadzenie „niepublicznych placówek oświatowych i opiekuńczo wychowawczych” (żłobek), co sytuowałoby PES jako dostawcę usług o charakterze ciągłym, wymagających stabilnej kadry i infrastruktury (lokalowej, organizacyjnej). Z drugiej strony widoczny jest model usług środowiskowych adresowanych do osób starszych i/lub niesamodzielnych: respondentka mówi o usługach „opiekuńczych” i „integracyjnych”, doprecyzowując je jako domowe usługi usprawniające osoby po udarach i wylewach, ukierunkowane na utrzymanie funkcjonowania w gospodarstwie domowym. W tym ujęciu PES lokuje się w logice wsparcia blisko miejsca zamieszkania odbiorcy, a więc w obszarze

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

usług, które z perspektywy polityki społecznej bywają traktowane jako alternatywa wobec rozwiązań instytucjonalnych.

Po drugie, respondenci opisują konkretne przykłady usług społecznych realizowanych we współpracy z jednostkami pomocy społecznej oraz potencjał rozwoju oferty. W przypadku spółdzielni socjalnej pojawia się cykliczny projekt „złota rączka dla seniora” realizowany „razem z OPS”, a także planowanie kolejnej usługi („taksówkę dla seniora”). Ten fragment pokazuje charakterystyczny dla PES sposób „powiązania” usług z lokalnym ekosystemem usługowym: PES wchodzi w nisze (drobne naprawy, transport), które nie zawsze mieszczą się w standardowych koszykach usług publicznych, a jednocześnie są silnie odczuwane w przez mieszkańców (np. seniorów, osoby z niepełnosprawnościami).

Równolegle jedna z badanych osób wskazuje, że w mieście usługi opiekuńcze realizuje przedsiębiorstwo społeczne w formule powiązanej z „klauzulą społeczną”, choć badana spółdzielnia „nie przystępowała do tego”. Jest to ważny sygnał: dostęp do „większych” kontraktów opiekuńczych nie jest automatyczny nawet tam, gdzie mechanizmy prospołeczne funkcjonują; PES dokonuje kalkulacji zasobów, ryzyk i możliwości organizacyjnych.

Po trzecie, w warstwie barier respondenci konsekwentnie wiążą trudności świadczenia usług na zlecenie JST z ograniczeniami strukturalnymi, a nie wyłącznie z kompetencjami czy motywacją. Wprost wskazywany jest deficyt zaplecza lokalowego („problemy lokalowe, nie ma po prostu lokali”) oraz konieczność adaptacji przestrzeni we własnym zakresie.

Dopełnieniem tego obrazu jest krytyka niedostosowania finansowania do realiów ekonomicznych: „Stawki się nie zmieniają. Nikt nie bierze pod uwagę inflacji.”. W praktyce oznacza to, że nawet przy popycie na usługi i rozpoznawalności PES, mechanizmy kontraktowania (w tym konkursowość i stawki) mogą działać demotywująco i ograniczać stabilność planowania usług.

Po czwarte, respondenci wprowadzają perspektywę „instytucjonalnego oporu” wobec przekazywania usług społecznych PES. Wątek deinstytucjonalizacji (choć nie nazwany definicyjnie) pojawia się jako diagnoza niskiego zaufania i słabego „przekonania” do oddawania usług na zewnątrz administracji: proces „raczkuje”, a „poziom zaufania jest... nieduży”. Jednocześnie respondent formułuje wizję przyszłych usług, które mogłyby być powierzane PES, wskazując m.in. „mieszkania wspomagane, czyli mieszkania chronione” jako obszar możliwego zarządzania przez przedsiębiorstwo społeczne. Wypowiedź ta ujawnia napięcie: z jednej strony rośnie świadomość, że PES „może” świadczyć i organizować usługi o wysokiej społecznej doniosłości; z drugiej strony decyzje JST są filtrowane przez logikę kontroli i ostrożności (preferowanie podmiotów „znanych” i „pod kontrolą”).

Z perspektywy badanych PES, rok 2024 ujawnia jednocześnie realnie wykonywane usługi społeczne, konkretną gotowość do poszerzania oferty oraz zestaw barier, które mają

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

charakter systemowy: lokalowy, finansowy i instytucjonalny. Najbardziej wyraziste są dwa równoległe procesy: (1) stopniowe budowanie praktyk współpracy z JST/OPS poprzez „małe” usługi środowiskowe oraz (2) utrzymywanie się deficytu zaufania JST do szerszego powierzenia PES usług o większej skali, mimo że respondenci wskazują obszary (np. mieszkania wspomagane), w których PES widzi dla siebie rolę.

Wybrane cytaty:

„Znaczący dosyć nieduży projekt robiliśmy. To jest taki coroczny projekt, mamy tak zwaną złotą rączkę dla seniora i to jest taki projekt, który realizujemy razem z ośrodkiem pomocy społecznej.”

„Tak najgłówniej problemy lokalowe, nie ma po prostu lokali.”

„Niestety, u nas jeszcze raczkuje, to myślę, że też nie ma przekonania do tego. (...) natomiast poziom zaufania jest, jest nieduży.”

Znaczenie działalności PES dla lokalnej społeczności i integracji społecznej:

W wypowiedziach respondentów kwestia „znaczenia dla społeczności lokalnej” nie pojawia się jako abstrakcyjny opis misji, lecz jako bardzo konkretny rezultat codziennych praktyk organizacyjnych: świadczenia usług (opiekuńczych, reintegracyjnych, komunalnych), „bycia widocznym” w przestrzeni miejskiej oraz wytwarzania relacji z mieszkańcami i instytucjami. W tym sensie wpływ PES w 2024 roku jest przez badanych ujmowany jako splot oddziaływań funkcjonalnych (zaspokajanie potrzeb), relacyjnych (partnerstwa i rozpoznawalność) oraz integracyjnych (włączanie grup defaworyzowanych w główny nurt życia lokalnego).

Po pierwsze, respondenci opisują znaczenie swojej działalności przez pryzmat **wypełniania luk w lokalnym systemie wsparcia i usług**. Widać tu typową dla PES logikę „działania tam, gdzie rynek i administracja nie domykają potrzeb”: organizacja usług i aktywności jest rozumiana jako odpowiedź na realny popyt społeczny, potwierdzany m.in. rozpoznawalnością i napływem odbiorców. W jednym z wywiadów wpływ na społeczność jest opisywany poprzez przykład działań, które łączą komponent opiekuńczy z edukacyjnym i wspólnotowym – kontakt instytucji edukacyjnych z placówką wsparcia seniorów buduje mosty międzypokoleniowe, a jednocześnie oswaja dzieci z tematyką starości i zależności. Tego rodzaju praktyki pokazują, że „lokalność” oddziaływania PES nie sprowadza się do terytorialnego zasięgu, ale obejmuje też wytwarzanie norm współobecności i społecznej wrażliwości.

Po drugie, z materiału empirycznego wyłania się ważny mechanizm: **legitymizacja PES w oczach społeczności dokonuje się poprzez widoczność w strukturach i rytuałach lokalnych**. Jedna z badanych osób opisuje strategiczny cel „wejścia do miasta” wraz

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

z osobami wykluczonymi lub zagrożonymi wykluczeniem, co można interpretować jako próbę przesunięcia reintegracji z peryferyjnych, „zamkniętych” form wsparcia do przestrzeni publicznej i codziennej infrastruktury życia miejskiego. Widoczność organizacji jest tu mierzona nie tylko rozpoznawalnością marki, ale też uczestnictwem w lokalnych ciałach dialogu i współzarządzania (rady), obecnością w projektach społecznych, sportowych i kulturalnych oraz świadczeniem usług w trakcie wydarzeń miejskich. W praktyce oznacza to, że PES funkcjonuje równocześnie jako usługodawca (operacyjny element miasta) i aktor współtworzący lokalną sferę publiczną (uczestnik sieci partnerskich).

Po trzecie, wypowiedzi respondentów pozwalają precyzyjnie wskazać, **kto w 2024 roku najbardziej korzystał z efektów pracy PES**. W materiale pojawiają się co najmniej trzy wyraźne kategorie beneficjentów/odbiorców: (1) osoby starsze (w tym bardzo sędziwe) oraz osoby wymagające wsparcia opiekuńczego; (2) osoby z niepełnosprawnościami i osoby bezrobotne – jako adresaci działań reintegracyjnych, rehabilitacyjnych i aktywizacyjnych (WTZ, ŚDS, ZAZ); (3) szeroko rozumiani mieszkańcy miasta jako użytkownicy usług komunalnych i infrastrukturalnych (parkowanie, utrzymanie zieleni, sprzątanie, kawiarnia społeczna, sklep socjalny). Ten układ wskazuje na charakterystyczną dla PES wielowarstwowość oddziaływania: organizacja może jednocześnie realizować „twarde” usługi użyteczności publicznej i „miękkie” cele włączeniowe, a ich połączenie jest opisywane jako wartość dodana dla wspólnoty.

Po czwarte, respondenci dostarczają danych o tym, **jak byli postrzegani przez mieszkańców i instytucje**. Wątek ten nie jest formułowany wprost jako diagnoza wizerunkowa, ale rekonstruuje się z opisów relacji: napływ wizyt ze szkół i przedszkoli, zapraszanie do projektów i wydarzeń, obecność w radach i strukturach miejskich. To są wskaźniki społecznego uznania i „osadzenia instytucjonalnego”, sugerujące, że PES bywa postrzegany jako partner i użyteczny element lokalnego ekosystemu – a nie wyłącznie niszowy podmiot trzeciego sektora. Warto jednak podkreślić, że respondenci ujmują tę pozycję jako efekt świadomie prowadzonej strategii (budowania widoczności, aktywnego „wchodzenia” w miasto), a nie jako automatyczną konsekwencję samej misji społecznej.

Wątek **zrównoważonego rozwoju** w materiale nie wybrzmiewa w kategoriach deklaracyjnych (brak wprost artykułowanej „agendy” ekologicznej), natomiast pojawiają się elementy praktyk sprzyjających jakości środowiska miejskiego (utrzymanie terenów zielonych, porządkowanie przestrzeni, obsługa infrastruktury). W perspektywie socjologicznej można to traktować jako „cichą” formę wkładu PES w dobro wspólne: działania komunalne, które jednocześnie stanowią pole reintegracji zawodowej i społecznej, a równolegle wzmacniają ład przestrzenny i dostępność usług w mieście.

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

W 2024 roku wpływ badanych PES na społeczność lokalną był opisywany przede wszystkim jako: (1) zaspokajanie konkretnych potrzeb (opiekuńczych, reintegracyjnych, komunalnych), (2) budowanie rozpoznawalności i trwałych relacji z instytucjami oraz mieszkańcami poprzez obecność w wydarzeniach i strukturach miejskich, (3) włączanie grup defaworyzowanych do „głównego nurtu” życia lokalnego. Wizerunek PES w tych narracjach ma charakter praktyczny: organizacja jest „widoczna”, „zapraszana”, „potrzebna” – a jej rola społeczna realizuje się poprzez codzienną pracę usługową i sieciowanie w lokalnym ekosystemie.

Wybrane cytaty:

„No na pewno rozpoznawalność. (...) No, przede wszystkim o nazwie, bo przedszkola do nas przychodzą, tak? Czyli jesteśmy rozpoznawalni, szkoły przychodzą do nas, żeby nas poznać. Tutaj zrobiliśmy taki dzień babci i dziadka, gdzie przedszkole przyszło i razem wspólnie się bawili, razem sobie opowiadali. Razem, no pięknie. Wspaniale spędzony dzień, dzieciaki zadowolone, nasi seniorzy zadowoleni, bo średnia wieku u nas to jest ponad 80 lat.”

„Już na ten moment jesteśmy bardzo mocno widoczni. I taki był też cel mój, jak otwieraliśmy (...), żeby po prostu, no wejść, wejść do miasta, tak z ludźmi wykluczonymi albo zagrożonymi wykluczeniem.”

„My głównie zajmujemy się (ogólnie) przewracaniem na rynek pracy osób bezrobotnych i osób z niepełnosprawnościami poprzez różnego rodzaju działania aktywizujące. Czyli prowadzimy, tak jak powiedziałem, warsztaty terapii zajęciowej, czy prowadzimy środowiskowy dom samopomocy i zakład aktywności zawodowej.”

5.2. Badanie jakościowe z przedstawicielami podmiotów reintegracyjnych

Rozdział jest omówieniem informacji zebranych podczas 4 Indywidualnych Wywiadów Pogłębionych (IDI) z osobami reprezentującymi podmioty ekonomii społecznej o charakterze reintegracyjnym. Byli to przedstawiciele czterech różnych rodzajów ww. podmiotów z województwa łódzkiego: centrum integracji społecznej (CIS), klubu integracji społecznej (KIS), zakładu aktywności zawodowej (ZAZ) oraz warsztatu terapii zajęciowej (WTZ).

Diagnoza kondycji organizacyjnej, kadrowej i finansowej w 2024 roku:

Materiał empiryczny z indywidualnych wywiadów pogłębionych pokazuje, że kondycja PES o charakterze reintegracyjnym w 2024 roku była uzależniona od (1) stabilnego finansowania publicznego oraz (2) zdolności organizacji do funkcjonowania w sytuacji rosnących kosztów pracy i cen usług zewnętrznych. Wypowiedzi respondentów wskazują na wyraźne różnice między podmiotami o zdywersyfikowanych źródłach przychodu (np. dzięki realizacji projektów) a tymi, które działają przy skrajnie ograniczonych zasobach własnych (często bez posiadania realnych zasobów finansowych).

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Kondycja organizacyjna: między stabilizacją instytucjonalną a „utrzymaniem ciągłości” minimalnym kosztem. W przypadku podmiotów osadzonych w szerszych strukturach organizacyjnych i wieloźródłowych mechanizmach finansowania, 2024 rok był opisywany w kategoriach stabilności i kontynuacji rozwoju. Respondent z WTZ wiąże stabilny przebieg roku z realizacją kolejnej edycji działań/projektu (wskazując na „drugi rok realizacji zadań w 24” oraz praktyczny start finansowania w 2024), co przekładało się na poszerzanie oferty i wzrost skali działań. Jednocześnie w materiale obecny jest obraz instytucji, które – przy słabych zasobach – funkcjonują raczej w logice „podtrzymywania” niż rozwoju: działalność trwa, ale zakres zmian jest minimalny i wprost powiązany z brakiem środków.

Kondycja kadrowa: presja płacowa, trudności rekrutacyjne i ryzyko rotacji. Najmocniej wybrzmiewającym czynnikiem destabilizującym w 2024 roku jest napięcie między dynamiką wzrostu kosztów pracy (w tym minimalnego wynagrodzenia) a tempem wzrostu dofinansowań. Osoba reprezentująca ZAZ opisuje strukturalną dysproporcję: dofinansowanie „według algorytmu” rośnie wolniej niż płaca minimalna, a inflacja dodatkowo „pokonuje” organizację. W praktyce oznacza to, że kadrowo-organizacyjna stabilność wiąże się z utrzymaniem personelu w warunkach rosnących oczekiwań płacowych, trudności w planowaniu i zwiększonej wrażliwości na skoki kosztów. W badanym CIS wątek kadrowy splata się z wątkiem skali: respondentka wskazuje na wzrost liczby uczestników oraz wzrost zatrudnienia (przejsie do „14 pracowników” i około „200 uczestników” w 2024 r.), co sugeruje intensyfikację pracy organizacyjnej i zarządczej (koordynacja, wsparcie, rozliczalność). W takim układzie „kondycja kadrowa” nie sprowadza się do liczby etatów, ale do zdolności utrzymania jakości pracy przy rosnącej skali, presji kosztowej i zależności od zewnętrznych strumieni finansowania.

Kondycja finansowa: dominacja środków publicznych, dywersyfikacja jako bufor, niedoszacowanie kosztów jako bariera. W analizowanych wypowiedziach finanse mają charakter „publiczno-systemowy”: podstawowe źródła to PFRON i współfinansowanie jednostek samorządu (powiat/gmina/województwo), uzupełniane projektami i – tam gdzie to możliwe – środkami wypracowywanymi lub wsparciem organizatora. W badanym WTZ respondent explicite wskazuje „podstawowe źródło” (PFRON i samorząd), a dodatkowe projekty mają charakter kompensacyjny: pozwalają finansować elementy oferty i infrastruktury oraz poprawiać warunki kadry (np. „żeby pensje mieli terapeuci większe”).

Jednocześnie materiał pokazuje dwa kluczowe ryzyka:

- **nieprzewidywalność „dodatkowych” środków** („środki niespodzianki” zależne od niewykorzystania puli i decyzji po stronie instytucji), co utrudnia długofalowe planowanie,

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

- **niedoszacowanie dofinansowań względem realnych kosztów działania** (dofinansowania na uczestników określane jako niskie wobec kosztów wynagrodzeń, przy braku dochodów własnych), co wprost obniża poczucie finansowej stabilności.

Nieco inna jest sytuacja badanego KIS, gdzie kondycja finansowa jest opisywana jako skrajnie ograniczona, co przekłada się na wąską sprawczość organizacyjną (działania utrzymywane, ale bez wystarczających środków pozwalających na rozwój). Ten typ narracji pozwala interpretować 2024 rok jako czas „trwania w ograniczeniu”: stabilność rozumianą nie jako rozwój, lecz jako utrzymanie ciągłości funkcjonowania mimo deficytów.

Wolontariat i zasoby uzupełniające: rola nierównomierna. W materiale wolontariat pojawia się jako element dobrze zorganizowany i trwale zakorzeniony w działalności badanych podmiotów („licencja na Centrum Wolontariatu”, „staże”, „wolontariusze w różnym wieku”), lecz nie jest to zasób uniwersalny dla wszystkich PES, a raczej cecha organizacji prowadzących działalność o większej skali, posiadających bardziej rozbudowane zasoby.

Wybrane cytaty:

„W ramach zasobów własnych w wysokości 1000 zł rocznie w ramach działalności, to niewiele się wydarzyło. Oprócz tego, że ta praca jest podtrzymywana cały czas w ten sposób.”

„Za dużo się nie zmienia. Finansowo rzeczywiście ta dysproporcja wzrostu dofinansowania według algorytmu, czyli tego ustawowego w stosunku do zmiany minimalnego wynagrodzenia krajowego, bo niestety minimalne wynagrodzenie rośnie o wiele szybciej niż to dofinansowanie, które otrzymujemy. Wyzwaniem dla nas na pewno też jest inflacja, która nas często pokonuje.”

„Nie mam swoich dochodów. Dofinansowanie na uczestników było bardzo niskie w stosunku do kosztów wynagrodzeń. Ja mam 2 dofinansowania na uczestników. Dofinansowanie miejskie i dofinansowanie z dotacji. I te dofinansowania wcale nie były takie wysokie.”

Diagnoza zakresu i skuteczności działań reintegracyjnych:

W podmiotach reintegracyjnych (WTZ, ZAZ, CIS, KIS) reintegracja i rehabilitacja nie mają charakteru jednorodnego „programu”, lecz stanowią zespół praktyk organizacyjnych i profesjonalnych, osadzonych w specyfice grup docelowych oraz realiach zasobowych danej jednostki. Materiał z wywiadów pokazuje, że „skuteczność” działań reintegracyjnych jest ujmowana przede wszystkim w kategoriach procesu (zmiana stopniowa, długiokresowa), a nie wyłącznie jako rezultat mierzony wskaźnikami zatrudnieniowymi.

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Respondenci opisują reintegrację jako pracę prowadzoną równolegle w kilku wymiarach: zdrowotnym (stan somatyczny i funkcjonalny), psychospołecznym (relacje, kompetencje społeczne, motywacja), oraz zawodowym (nawyki pracy, konkretne umiejętności, gotowość do wejścia w role pracownicze). Szczególnie czytelnie widać to w logice działań podejmowanych w ramach warsztatu terapii zajęciowej, gdzie respondent wskazuje na istnienie programu terapeutycznego o „trzech podstawowych obszarach zdrowotny, społeczny i zawodowy” oraz systematyczną ewaluację (półroczną i roczną), wraz z zapleczem dokumentacyjnym i wsparciem asystenckim dla osób o słabszych zasobach rodzinnych.

W tej perspektywie reintegracja jest „usługą złożoną”: obejmuje nie tylko zajęcia w pracowniach, ale również porządkowanie spraw urzędowych i medycznych, czyli kompensowanie deficytów w otoczeniu wsparcia. Z kolei w ZAZ reintegracja jest ujmowana jako etap „pomiędzy” – z jednej strony wyraźnie odróżniany od WTZ („od tego jest WTZ”), z drugiej nastawiony na realne funkcjonowanie w środowisku pracy i potencjalny transfer na otwarty rynek. Jedna z badanych osób podkreśla „nauczenie (...) nawyków pracy” i „zachowania w danym miejscu pracy”, w tym kompetencji społecznych (relacje z przełożonymi i współpracownikami), a także wzmocnienie sprawczości („żeby uwierzyli w siebie”).

Jednocześnie „skuteczność” tego procesu bywa hamowana przez otoczenie uczestników (np. rodzic/opiekun), co w praktyce może neutralizować efekty pracy reintegracyjnej i opóźnić przejście na rynek pracy. To ważny wniosek analityczny: reintegracja nie „dzieje się” wyłącznie w instytucji, lecz w polu relacji rodzinnych i opiekuńczych, które mogą działać zarówno wspierająco, jak i blokująco.

W CIS reintegracja zawodowa jest opisywana w sposób bardziej „programowy” i osadzony w stabilności organizacyjnej: jedna z badanych osób wskazuje, że jednostka obejmuje wsparciem ok. 30 osób, a rdzeń działań jest skoncentrowany na grupie osób „głównie zagrożonych problemem alkoholowym”, często powiązanych z systemem pomocy społecznej („podopieczni OPS-ów”). W tej narracji kluczowym warunkiem skuteczności jest motywacja do zmiany – respondentka wprost wskazuje, że są to osoby, które „potrzebują tej motywacji”, bo „same z siebie niekoniecznie chcą”. W konsekwencji efektywność reintegracji jest tu interpretowana jako rezultat pracy z deficytami motywacyjnymi i złożonymi trudnościami psychospołecznymi, a nie wyłącznie jako „zatrudnienie po programie”.

Nieco inna jest perspektywa KIS – osoba reprezentująca ten rodzaj podmiotu sygnalizuje marginalizację zasobową i organizacyjną: działalność „trwa”, ale „wiele się tutaj nie dzieje”, a w warunkach realizacji „w ramach zasobów własnych w wysokości 1000 zł” nie ma przestrzeni na rozbudowane narzędzia reintegracyjne ani rozwinięty system działań. W tej wypowiedzi reintegracja zostaje sprowadzona do działań o ograniczonej intensywności,

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

opartych na pracach społecznie użytecznych, co wskazuje na strukturalne ograniczenia skuteczności: nie tyle brak „wiedzy o tym, co robić”, ile brak warunków do prowadzenia spójnego procesu reintegracyjnego (kadry, czasu, finansowania, „mocy przerobowych”). Wątek monitoringu i oceny efektów pojawia się w materiale nierównomiernie. Najbardziej „ucieleśniony” ma w WTZ (regularna ewaluacja programu, dokumentacja zdrowotna, praca asystenta i terapeutów). W pozostałych jednostkach monitoring jest raczej intuicyjny (wiedza praktyczna personelu o postępach i barierach), a nie przedstawiany jako sformalizowany system mierzenia wskaźników. W odniesieniu do otwartego rynku pracy, ZAZ opisuje wyraźną orientację na ten cel, ale jednocześnie pokazuje ograniczenia wynikające z barier psychospołecznych i opiekuńczych.

Z wypowiedzi respondentów wyłania się obraz reintegracji jako procesu wielowymiarowego i silnie zależnego od kontekstu: zasobów instytucji, charakterystyki uczestników oraz wsparcia (lub jego braku) w środowisku rodzinnym i systemowym. Najbardziej dojrzałe i ustrukturyzowane praktyki monitorowania i planowania działań są artykułowane w WTZ, natomiast w ZAZ kluczowy jest wymiar „pracy w realnym środowisku” oraz napięcie między celem usamodzielniania a barierami społecznymi. CIS wskazuje na znaczenie pracy motywacyjnej w grupie o złożonych problemach, a KIS – na ryzyko „pozornej reintegracji” w warunkach minimalnego finansowania i ograniczonych mocy organizacyjnych.

Wybrane cytaty:

„Terapeuta rehabilitacyjny program terapeutyczny, który jest ewaluowany tak na półroczu, ale przede wszystkim już od niedawna taką analizę szczegółową robimy co roku. Jak on ma takie trzy podstawowe obszary zdrowotny, społeczny i zawodowy. I w tych obszarach dokonujemy ewaluacji.”

„Natomiast pojawiają się różne bariery. Jedną z barier jest niestety opiekun prawny, (...) na przykład rodzic, który zaczyna tłumaczyć. No, ale wiesz, gdzie indziej możesz sobie nie poradzić.”

„A teraz drugi rok z rzędu, kiedy robimy to w ramach zasobów własnych w wysokości 1000 zł, to właściwie członkami tego (...) są osoby, które wykonują prace społecznie użyteczne i tu żadnych fajerwerków nie ma.”

Analiza potencjału i możliwości rozwoju działalności podmiotów reintegracyjnych:

W perspektywie podmiotów reintegracyjnych (CIS, KIS, ZAZ, WTZ) rozwój nie jest wyłącznie funkcją „aspiracji organizacyjnych”, lecz rezultatem złożonej konfiguracji: stabilności finansowania, dostępności zasobów materialnych, zdolności kadrowych oraz jakości

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

otoczenia instytucjonalnego (procedury, algorytmy, wymogi sprawozdawcze, dostęp do wsparcia systemowego). W wypowiedziach rozmówców rozwój jawi się więc jako proces silnie warunkowany strukturalnie – w którym inicjatywa i przedsiębiorczość organizacji zderzają się z logiką finansowania publicznego i obciążeniami administracyjnymi.

„Rozwój” jako funkcja stabilności zasobów i przewidywalności finansowania. Respondenci wskazują, że realna przestrzeń rozwojowa pojawia się przede wszystkim tam, gdzie istnieje możliwość budowania infrastruktury i dywersyfikowania źródeł finansowania. W przypadku WTZ rozwój jest opisywany jako konsekwencja długofalowego gromadzenia zasobów materialnych oraz umiejętności pozyskiwania wsparcia z wielu poziomów (PFRON, samorządy różnych szczebli, projekty). Tę logikę widać zarówno w opisie pozyskania budynków (warsztat, mieszkania treningowe i wspomagane), jak i w planowaniu kolejnych przedsięwzięć (zaplecze dla ZAZ, ośrodek opiekuńczo-mieszkalny/wytchnieniowy, dom dziennego pobytu). W tym ujęciu rozwój ma charakter sekwencyjny: zasób (budynek/działka) uruchamia możliwość realizacji projektu, co w konsekwencji prowadzi do trwałego zakorzenienia usług w lokalnym systemie (np. jako zadania zlecone).

Z kolei w KIS rozwój jest opisywany „negatywnie”, jako brak możliwości rozwojowych w warunkach minimalnego budżetu i ograniczonej zdolności kadrowej. Respondentka wyraźnie wiąże spadek intensywności działań z odejściem od projektów unijnych – co przekłada się na redukcję oferty (szkolenia, warsztaty, konsultacje) do minimum i sprowadzenie aktywności do działań najprostszych, o charakterze prac społecznie użytecznych. Jednocześnie podkreślana jest konkurencja priorytetów instytucji oraz niedobór ludzi do koordynowania „każdej działki” – co wskazuje na typową dla reintegracji barierę operacyjną: nawet przy rozpoznaniu potrzeb uczestników, brak jest mocy instytucjonalnej, by konsekwentnie utrzymywać szeroki wachlarz działań.

Barierzy rozwoju w 2024 roku: administracja, koszty stałe, kadry i „niedopasowanie systemu”. W materiale ZAZ silnie wybrzmiewa wątek *niedopasowania narzędzi i procedur* do specyfiki jednostek. Respondentka wskazuje na potrzebę systemów księgowych dostosowanych do ZAZ oraz dostępnej obsługi prawnej, przy jednoczesnej świadomości, że rynkowe usługi prawnicze są kosztowne, a ponadto prawnicy „nie do końca rozumieją” specyfikę tej formy działalności. To istotne, bo pokazuje barierę rozwoju nie jako brak „kompetencji”, lecz jako brak instytucjonalnie zapewnionej infrastruktury wsparcia (narzędzia, doradztwo, standardy). Równolegle pojawia się bariera stricte finansowa: nawet przy posiadaniu części zasobów materialnych (np. pojazdy do przewozu osób z niepełnosprawnościami, sprzęt gastronomiczny i rehabilitacyjny pozyskany dzięki projektom) respondentka podkreśla „ogrom” potrzeb, których nie da się zaspokoić, bo priorytetem jest bieżąca płynność i wynagrodzenia. W tle obecne są też koszty stałe (np.

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

wysoki koszt najmu i mediów w jednym z lokali) – co przenosi punkt ciężkości z rozwoju na utrzymanie ciągłości funkcjonowania.

Dodatkowo rozwój ograniczają obciążenia sprawozdawczo-rozliczeniowe: jedna z badanych osób opisuje uciążliwość drobiazgowego opisywania faktur i konieczność dokonywania korekt przy najmniejszym braku formalnym. Zbyt sformalizowana sprawozdawczość i rozliczenia nie tylko pochłaniają czas, ale również wytwarzają klimat ryzyka (błędu) i demotywują do podejmowania nowych aktywności, zwłaszcza projektowych.

W badanym CIS akcentowana jest przede wszystkim potrzeba wsparcia finansowego jako warunku rozwoju – przy jednoczesnym przekonaniu o wystarczających zasobach kompetencyjnych (doświadczona kadra, dostęp do firm szkoleniowych). To odwraca popularną narrację „braku kompetencji”: w tej perspektywie wąskim gardłem jest finansowanie, nie wiedza.

Jakiego wsparcia najbardziej potrzeba: od finansowania „twardego” po specjalistów i uproszczenie procedur. W badanym KIS najbardziej rozbudowanym wątkiem jest postulat finansowania specjalistów (terapeuta uzależnień, psycholog, psychiatra) oraz budżetów na realną aktywizację poprzez naukę zawodu, staże i pracę – rozumianą jako podstawowy czynnik „uzdrawiający” proces reintegracji. Jedna z badanych osób łączy to z krytyką systemu świadczeń finansowych oraz z postulatem uproszczenia procedur aplikowania o środki zewnętrzne. Warto podkreślić, że wsparcie jest tu rozumiane operacyjnie: jako zasób umożliwiający zwiększenie intensywności relacji pomocowej, a nie jako jednorazowa dotacja.

W badanym ZAZ, obok finansowania, pojawia się oczekiwanie „systemowego” wsparcia informacyjnego i narzędziowego: respondentka opisuje doświadczenie bycia pozostawionym samemu sobie („macie od nas tyle, co ustawa przewiduje”), a jednocześnie sygnalizuje, że brak precyzyjnie zidentyfikowanych źródeł wiedzy może oznaczać niewykorzystane szanse rozwojowe.

Potencjał w usługach społecznych i deinstytucjonalizacji: od mieszkań treningowych po włączenie przez pracę. W badanym WTZ potencjał rozwoju usług społecznych jest definiowany bardzo konkretnie – poprzez mieszkania treningowe i wspomagane oraz planowane formy opiekuńczo-mieszkalne/wytchnieniowe, a także domy dziennego pobytu. To logika rozwoju usług blisko środowiska, która koresponduje z kierunkiem deinstytucjonalizacji: tworzenie lokalnych, „mniejszych” form wsparcia, zarządzanych w partnerstwie z samorządem, potencjalnie w formule zadań zleconych.

W badanym ZAZ potencjał usług społecznych jest ujmowany przez pryzmat skali potrzeb i możliwości włączania osób z niepełnosprawnościami w role społeczne i zawodowe (w tym

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

osób z autyzmem czy lękami społecznymi). To ważne, bo pokazuje deinstytucjonalizację nie tylko jako „usługi opiekuńcze”, ale także jako przenoszenie wsparcia w stronę codziennych praktyk życia i pracy.

W badanym KIS dodatkowo pojawia się wątek integracji usług: jedna z badanych osób sugeruje, że połączenie działań reintegracyjnych z szerszą ofertą usług (w logice „centrów usług społecznych”) ułatwiłoby funkcjonowanie i zwiększało skuteczność prowadzonych działań.

Zebrany materiał wskazuje, że potencjał rozwojowy podmiotów reintegracyjnych w 2024 roku był w dużej mierze pochodną trzech czynników: (1) stabilności i dywersyfikacji finansowania (umożliwiającej inwestycje oraz utrzymanie intensywności działań), (2) realnych zasobów instytucjonalnych (kadry, narzędzia, infrastruktura), oraz (3) jakości otoczenia systemowego (procedury rozliczeń, dostępność wyspecjalizowanego wsparcia prawno-księgowego, czytelna informacja o możliwościach). Jednocześnie, tam gdzie pojawiały się zasoby infrastrukturalne i partnerskie (WTZ), rozwój był ujmowany w kategoriach konkretnych usług środowiskowych (mieszkania treningowe, opieka wychowawcza, domy dziennego pobytu), wzmacniających lokalny wymiar deinstytucjonalizacji. Tam natomiast, gdzie dominował niedobór budżetu i kadr (KIS), rozwój był blokowany już na poziomie podstawowych warunków operacyjnych, a reintegracja przybierała formę minimalną.

Wybrane cytaty:

„A teraz drugi rok z rzędu, kiedy robimy to w ramach zasobów własnych w wysokości 1000 zł, to właściwie członkami tego klubu są osoby, które wykonują prace społecznie użyteczne i tu żadnych fajerwerków nie ma.”

„Natomiast najbardziej byśmy potrzebowali na przykład systemów księgowych, które by były dostosowane do zakładów aktywności zawodowej. Myślę, że przydałyby się jakieś konsultacje prawnicze dla zakładów aktywności zawodowej.”

„W 23. roku, w grudniu, a tak naprawdę sformalizowaliśmy w 24. roku, zyskaliśmy od powiatu budynek jako darowiznę celową na mieszkania treningowe i wspomagane. I w tej chwili już rozpoczęliśmy w 24. roku porządkowanie dokumentacji.”

Wpływ działalności podmiotów reintegracyjnych na społeczność lokalną i współpracę międzysektorową:

W wypowiedziach przedstawicieli podmiotów reintegracyjnych (CIS/KIS/ZAZ/WTZ) „wpływ na społeczność lokalną” ujawnia się nie tyle jako abstrakcyjna kategoria polityki publicznej,

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

ile jako **codzienna praca wytwarzania (i podtrzymywania) lokalnych zasobów integracji:**

kompetencji uczestników, ich gotowości do kontaktu społecznego, sprawczości, a także społecznej widzialności grup defaworyzowanych. Równoległe współpraca międzysektorowa (z JST, instytucjami rynku pracy, innymi PES) pojawia się jako **warunek możliwości** realizowania tych funkcji, ale też jako obszar napięć: zależności finansowej, formalizacji i nierównych relacji instytucjonalnych.

Respondenci wskazują korzyści działalności reintegracyjnej jako „**normalizację**” **uczestnictwa społecznego**, rozumianą jako poszerzanie repertuaru doświadczeń, kontaktów i ról społecznych osób z niepełnosprawnościami. W narracji ZAZ szczególnie czytelne jest odróżnienie „treningu” (WTZ) od „pracy” i akcent na przygotowanie do otwartego rynku pracy, ale jednocześnie na wielowymiarową rehabilitację społeczną, która dzieje się poprzez wyjście poza instytucję i wejście w przestrzeń publiczną (kultura, wyjazdy, wydarzenia integracyjne). Ta logika oddziaływania ma charakter środowiskowy: reintegracja staje się równocześnie **procesem jednostkowym (wzrost kompetencji i pewności siebie)** oraz **procesem relacyjnym (uczenie się interakcji i obecności „wśród ludzi”)**.

Wątek „korzyści społecznych” pojawia się także jako **efekt sieciowania i mobilizacji środowiska** – nie tylko beneficjentów, ale i instytucji oraz innych podmiotów reintegracyjnych. W przypadku ZAZ wyraźnie widać wytwarzanie wspólnoty instytucjonalnej w skali regionalnej poprzez wydarzenie integracyjne („ZAZ Party”), które gromadzi znaczną liczbę uczestników i ma funkcję wzmacniania identyfikacji, rozpoznawalności oraz wymiany doświadczeń w obrębie sektora. To forma „miękkiej infrastruktury” współpracy, w której **partnerstwo realizuje się przez współorganizację i współodpowiedzialność**, a nie przez formalne kontrakty.

W przypadku WTZ mocno obecny jest wymiar **zakorzenienia lokalnego i długiego trwania:** respondent(ka) opisuje rozwój organizacji jako budowanie „enklawy partnerskiej” oraz konsekwentne poszerzanie zaplecza instytucjonalnego (kolejne formy wsparcia, infrastruktura, plany usług mieszkaniowych i opiekuńczych). Z perspektywy analitycznej istotne jest to, że współpraca międzysektorowa jawi się tu jako świadoma **strategia stabilizacji:** pozyskiwanie zasobów (np. budynków) odbywa się poprzez relacje z samorządem (darowizny, użyczenia), a „partnerstwo w projektach” jest praktyką wpisaną w model działania.

Wątek wolontariatu i działań na rzecz włączenia społecznego jest w materiale widoczny, ale w zróżnicowany sposób. W WTZ pojawia się to jako **instytucjonalizacja wolontariatu** (licencja na Centrum Wolontariatu, certyfikacja, staże, wolontariusze „w różnym wieku”), co wskazuje na rozwiniętą zdolność organizacji do animowania lokalnego kapitału społecznego i łączenia ról obywatelskich ze świadczeniem profesjonalnego wsparcia. W przypadku ZAZ

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

okazuje się, że wolontariat nie musi być kluczowym zasobem – współorganizacja może opierać się na współpracy kadry profesjonalistów różnych jednostek sektora. Zupełnie inna jest perspektywa KIS, gdzie osoba badana przedstawia realność działania w warunkach minimalnych zasobów: „w ramach zasobów własnych w wysokości 1000 zł” oraz przy ograniczonych mocach przerobowych i brakach kadrowych. Z punktu widzenia badanego wątku oznacza to, że **potencjał współpracy i oddziaływania lokalnego jest strukturalnie ograniczony** przez mechanizmy finansowania i priorytetyzację innych zadań organizacji. W takich warunkach międzysektorowość nie znika jako idea, ale traci „nośność operacyjną”: partnerstwa wymagają czasu, koordynacji i ludzi.

Wreszcie, kategoria „zrównoważonego rozwoju” nie występuje wprost w wypowiedziach badanych osób. Zamiast tego respondenci opisują praktyki, które można interpretować jako elementy włączenia i rozwoju społecznego: poszerzanie uczestnictwa w kulturze, tworzenie wydarzeń integracyjnych, rozwijanie wolontariatu, budowanie mieszkań treningowych/wspomaganych. To ważny sygnał: **w obszarze reintegracji dominują ramy integracyjne i opiekuńczo-rehabilitacyjne, a nie „zrównoważony rozwój” jako kategoria analityczna** – co nie przeczy realnym efektom społecznym, ale wpływa na sposób komunikowania wartości sektora.

Zebrany materiał wskazuje, że wpływ podmiotów reintegracyjnych na społeczność lokalną w 2024 r. był konceptualizowany przede wszystkim poprzez **włączenie społeczne uczestników** (normalizacja ról, kompetencje relacyjne, uczestnictwo w przestrzeni publicznej) oraz **budowanie lokalnych i sektorowych sieci współdziałania**. Współpraca międzysektorowa przyjmowała formy od stabilnych relacji z samorządem i instytucjonalizacji wolontariatu po „miękkie” sieciowanie wewnątrz sektora. Jednocześnie część podmiotów posiadała zbyt małe zasoby, co ograniczało ich zdolność do tworzenia partnerstw i podejmowania intensywnych działań środowiskowych.

Wybrane cytaty:

„Stowarzyszenia, utworzyliśmy ich blisko 10, także też stworzyliśmy sobie taką własną enklawę partnerską, z którymi możemy partnerować w różnych projektach współpracować.”
„Rehabilitacja społeczna, która również odbywa się tutaj w ramach naszego ZAZ. Razem z naszymi niepełnosprawnymi pracownikami wybieramy się (...) do teatru, ostatnio byliśmy na operze „Jaś i Małgosia” i to była dla nich naprawdę niesamowite przeżycie.”

5.3. Badanie jakościowe z przedstawicielami instytucji regionalnych

W tym rozdziale zamieszczone zostały dane zebrane podczas 4 Indywidualnych Wywiadów Pogłębionych (IDI) z przedstawicielami kluczowych instytucji publicznych z regionu,

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

działających w systemie wsparcia ekonomii społecznej. W tej części badania reprezentowane były:

- Wojewódzki Urząd Pracy w Łodzi (WUP),
- Departament Wdrażania EFS Urzędu Marszałkowskiego WŁ,
- Wydział Rodziny i Polityki Społecznej Łódzkiego Urzędu Wojewódzkiego w Łodzi (ŁUW),
- Regionalne Centrum Polityki Społecznej w Łodzi (RCPS w Łodzi).

Diagnoza kondycji sektora ES w 2024 roku:

Diagnoza kondycji sektora ekonomii społecznej (ES) w województwie łódzkim w 2024 roku, formułowana z perspektywy instytucji regionalnych (RCPS w Łodzi, WUP, ŁUW oraz jednostki UMWŁ odpowiadającej za wdrażanie EFS), pokazuje sektor jako układ silnie zależny od „architektury wsparcia” (reguł finansowania, konkursów, instrumentów polityki publicznej), a zarazem coraz wyraźniej wpisujący się w logikę realizacji usług społecznych i procesów deinstytucjonalizacji. Wypowiedzi respondentów koncentrują się nie tyle na jednorodnej ocenie „siły” sektora, ile na jego zróżnicowaniu, nierównomiernym rozkładzie kompetencji i zasobów oraz rosnącej roli ES jako wykonawcy zadań publicznych w modelu środowiskowym.

W wymiarze ogólnej kondycji respondenci akcentują przede wszystkim **zmianę statusu sektora w polu instytucjonalnym**: przesunięcie od postrzegania PES jako „mniej poważnych” podmiotów do traktowania ich jako realnych partnerów, w tym partnerów zdolnych do realizacji usług i wchodzenia w relacje quasi-rynkowe (np. poprzez kontraktowanie usług). W perspektywie RCPS w Łodzi podkreślana jest zwłaszcza przemiana poznawcza i kulturowa: rosnąca rozpoznawalność ES i uznanie jej użyteczności w lokalnych układach współpracy. Jednocześnie wskazywany jest deficyt świadomości po stronie samorządów i konieczność pracy „u podstaw” z decydentami lokalnymi oraz stosowanie odpowiednich narzędzi komunikacji (uproszczenie przekazu, budowanie zrozumiałych kategorii).

Drugim stałym wymiarem są **finansowo-instytucjonalne czynniki rozwoju**. RCPS w Łodzi zwraca uwagę, że dynamika powstawania i rozwoju poszczególnych typów PES ma charakter falowy i jest wyraźnie sprzężona z tym, „na co w danym momencie jest konkurs” oraz jakiego rodzaju instrumenty są uruchamiane (np. dedykowane spółdzielniom socjalnym, podmiotom reintegracyjnym czy innym formom). W tym ujęciu sektor nie rozwija się linearnie, lecz reaguje na impulsy finansowania i priorytety programowe.

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Perspektywa ŁUW jest bardziej „administracyjna”, oparta na obserwacji napływu wniosków i praktyce kontrolnej. Jedna z badanych osób sygnalizuje **umiarkowany wzrost liczby wniosków o nadanie statusu przedsiębiorstwa społecznego** w 2024 roku i w kolejnym roku, co interpretuje jako tendencję wzrostową (bez przesądzania o jej skali). W tej narracji pojawia się obraz sektora zdominowanego przez „**drobniejsze podmioty**”, silnie zależne od zewnętrznych źródeł finansowania (projekty unijne), mające trudności z utrzymaniem się na rynku. Szczególnie istotny jest wątek oczekiwania stabilności i przewidywalności instrumentów wsparcia (np. postulaty dotyczące dofinansowania wynagrodzeń).

WUP formułuje diagnozę bardziej systemowo, podkreślając **nierówności wewnątrz sektora**: współistnienie kilku dużych, wielofunkcyjnych organizacji „zasysających” znaczną część zasobów i rozpoznawalności oraz licznych małych podmiotów, funkcjonujących na peryferiach wsparcia i o ograniczonej zdolności do stabilnego wzrostu. Jednocześnie osoba reprezentująca WUP sygnalizuje, że polityka rozwojowa jest projektowana tak, aby OWES docierały także do mniejszych gmin (animacja, mobilność, praca w subregionach), jednak sama „obecność instrumentu” nie znosi automatycznie lokalnych barier (brak aktorów, brak zasobów, brak popytu).

W opinii badanych w regionie ma miejsce **spadek tempa rozwoju spółdzielni socjalnych przy wzroście znaczenia przedsiębiorstw społecznych** (dotyczy to różnych form prawnych). Respondenci podkreślają, że najważniejszy jest nie sam sztyld instytucjonalny, lecz fakt tworzenia miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz zdolność do utrzymywania działalności.

Jeśli chodzi o determinanty kondycji sektora ES, w wypowiedziach instytucji regionalnych powraca kilka kluczowych czynników: (1) **dostęp do finansowania i zleceń**, (2) **otoczenie animacyjne i instytucjonalne** (OWES, sieciowanie, koordynacja), (3) **lokalny popyt na usługi** oraz (4) **czynnik liderek** (osoby zdolne „pociągnąć” inicjatywę). WUP nazywa to logiką „ekonomizacji” sektora: trwałość zależy od możliwości zarabiania i uzyskiwania stałych zleceń, m.in. na usługi porządkowe czy opiekuńcze.

Wątek grup objętych wsparciem pokazuje, że w perspektywie instytucjonalnej system wsparcia jest zbudowany wokół programów społecznych i kryteriów formalnych. ŁUW wskazuje, że prowadzone w regionie działania najczęściej obejmują osoby z niepełnosprawnościami, osoby starsze oraz bezrobotni, natomiast grupy o najwyższej złożoności problemów (np. kryzysy wielowymiarowe) w systemie wsparcia występują marginalnie.

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Osoba reprezentująca WUP przekonuje, że część grup jest „zaopiekowana” pośrednio przez rozwój usług społecznych (osoby wymagające wsparcia w codziennym funkcjonowaniu), co wzmacnia związek ES z lokalnymi politykami usługowymi.

Deinstytucjonalizacja i usługi społeczne są w diagnozach traktowane jako obszar strategiczny. Osoba reprezentująca RCPS w Łodzi mówi o „przeskoku świadomościowym”: PES coraz częściej są postrzegane nie jako wytwórcy drobnych produktów, lecz jako środowiskowi realizatorzy usług na rzecz społeczności lokalnych, działający bardziej elastycznie niż instytucje. Przedstawiciel WUP akcentuje, że logika funduszy i modeli usługowych przesunęła ciężar wsparcia ku formom środowiskowym, co strukturalnie wzmacnia rolę PES w realizacji usług.

Sektor ES w roku 2024 w województwie łódzkim jawi się w diagnozach instytucji regionalnych jako sektor znajdujący się w procesie zmiany: z rosnącą legitymizacją społeczną i coraz silniejszym powiązaniem z rozwojem usług społecznych, ale też z trwałymi napięciami wynikającymi z projektowego modelu finansowania, nierównego dostępu PES do zasobów oraz ograniczeń kompetencyjno-rynkowych małych PES. Kluczowe dla kondycji sektora pozostają: przewidywalność i ciągłość instrumentów finansowych, zlecenia usług (dotyczy to zwłaszcza mniejszych JST), praca animacyjna OWES oraz wzmocnienie koordynacji i obiegu informacji między instytucjami, w tym samorządowymi.

Wybrane cytaty:

„Natomiast teraz traktuje się już podmioty ekonomii społecznej jako takich partnerów biznesowych.”

„Przede wszystkim otoczenie, które może generować, wspierać i animować takie działania, ale na końcu przede wszystkim dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania.”

„Na przykład widzę, że dość sporo wniosków było, i w 2024 to było około 50 wniosków o rejestrację przedsiębiorstwa społecznego.”

Ocena skuteczności, spójności i koordynacji systemu wsparcia ES w regionie:

Ocena systemu wsparcia ekonomii społecznej w województwie łódzkim w 2024 roku wymaga spojrzenia na jego **strukturę** (role i kompetencje poszczególnych podmiotów), **mechanizmy koordynacji** (formalne i nieformalne kanały współpracy) oraz **skuteczność** w docieraniu do różnych PES. W perspektywie instytucji regionalnych system jawi się jednocześnie jako **zestaw zasobów i narzędzi** (projekty, konkursy, sieciowanie, doradztwo), ale też jako **układ napięć** wynikających z logiki systemu projektowego, wskaźników i sprawozdawczości oraz nie zawsze stabilnych i długofalowych źródeł finansowania.

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Respondenci wskazują, że **koordynacja** jest rozumiana nie tylko jako „zarządzanie” systemem, lecz przede wszystkim jako **organizowanie współpracy, wytwarzanie wspólnego języka i podtrzymywanie przepływu informacji**. W tej optyce szczególna rola przypisywana jest instytucji regionalnej koordynującej politykę społeczną - akcentowane są działania obejmujące łączenie aktorów, współpracę z OWES oraz „upowszechnianie wiedzy” o ekonomii społecznej. Jednocześnie wątek koordynacyjny jest osadzany w praktyce operacyjnej, np. przenoszeniu zadań między następującymi kolejno po sobie projektami, aby utrzymywać **ciągłość wsparcia** oraz budowaniu współpracy międzyinstytucjonalnej i międzysektorowej.

W wymiarze operacyjnym centralnym mechanizmem koordynacji są – w narracjach respondentów – **regularne spotkania w formule komitetowej**, umożliwiające dyskusję, uzgadnianie tematów, identyfikowanie potrzeb (w tym szkoleniowych) oraz wzmacnianie współpracy między OWES. Respondenci podkreślają, że istotą tej formuły jest zdolność do „ściągnięcia” interesariuszy w momentach, gdy narasta pula spraw wymagających uzgodnienia, co wskazuje na **reaktywny, ale sprawczy** charakter koordynacji (uruchamianej wtedy, gdy jest społecznie „materiał do pracy”).

W tym samym wątku pojawia się ważna obserwacja o barierach miękkich: instytucje pracują nad **upraszczaniem języka** i odczarowywaniem samego pojęcia „ekonomii społecznej”, ponieważ hermetyczny język utrudnia włączanie nowych odbiorców i partnerów (zwłaszcza po stronie JST).

W ocenie skuteczności systemu wsparcia wybrzmiewają zróżnicowane perspektywy. Z jednej strony jedna z badanych osób postrzega ten wątek z poziomu zarządzania konkursami i procedurami finansowania, wskazując na **udział sektora w konsultacjach dokumentów strategicznych** (jako potencjalny mechanizm spójności polityk z potrzebami), choć przy jednoczesnym zastrzeżeniu ograniczonej wiedzy co do realnej adekwatności zapisów. W podobnym tonie pojawia się ocena działalności OWES – raczej pozytywna, ale warto zaznaczyć, że w tym przypadku jest to wiedza „z drugiej ręki”, oparta na relacjach z publicznych spotkań i zasłyszanych wypowiedzi przedstawicieli PES.

Z drugiej strony, w perspektywie instytucji wdrażającej instrumenty rynku pracy i tworzenia miejsc pracy dla PES pojawia się diagnoza istotnej luki: system zapewnia komponent „startowy”, natomiast słabiej odpowiada na potrzeby **rozwojowe i inwestycyjne** oraz związane z utrzymaniem trwałości po zakończeniu pierwszego okresu wsparcia. Ta diagnoza ma charakter strukturalny: respondent odróżnia „pomoc w tworzeniu” od „pomocy w trwałości”, wskazując na niedostatek narzędzi w drugim obszarze.

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Wątek spójności i koordynacji międzysektorowej wraca w wypowiedziach instytucji administracji rządowej, gdzie jako kluczowa potrzeba pojawia się **stałość i powtarzalność działań** oraz „spotykane się” instytucji „które się stricte tym zajmują”, co miałyby zwiększać spójność działań w czasie.

Jednocześnie pojawia się krytyczna obserwacja dotycząca OWES: problemem nie musi być sama oferta, lecz **skuteczne dotarcie z nią do wszystkich potrzebujących** (a więc kwestia zasięgu, promocji i dostępności). Za szczególnie istotną dysfunkcję systemu respondencji uznają mechanizm, w którym **brak stabilnego finansowania** wzmacnia relacje konkurencyjne w sektorze, osłabiając potencjał współpracy i sieciowania (a więc wartości, na których system wsparcia deklaratywnie się opiera). Wypowiedzi części badanych wskazują przyczyny tej „luki” nie tylko w braku pieniędzy, lecz w konsekwencjach społecznych tej logiki: rywalizacja o środki staje się czynnikiem ograniczającym wzajemne zaufanie i gotowość do kooperacji.

W wypowiedziach przedstawicieli instytucji regionalnych system wsparcia ES w 2024 roku jawi się jako układ, który posiada **jasno określone ośrodki koordynacji**, ale jednocześnie mierzy się z **typowymi barierami projektowymi**: napięciem między wskaźnikami a elastycznością, brakiem stabilnego finansowania oraz trudnościami w docieraniu z ofertą do wszystkich segmentów PES. Kluczowym postulatem wzmacniającym spójność systemu ES jest rozwijanie stałych, regularnych mechanizmów współpracy międzyinstytucjonalnej oraz narzędzi wspierających trwałość inicjatyw ekonomii społecznej.

Wybrane cytaty:

„Działania koordynacyjne. No to przede wszystkim właśnie to, że spotykamy się, ten komitet (...) jest taką formą koordynacji, bo my musimy to zwołać, tak jak już widzimy, że już się uezierało trochę tych tematów, to jednak ta nasza rola, żeby ich ściągnąć do siebie.”

„Na postawie takich wcześniejszych informacji, od nas sektor by oczekiwał na przykład szerszego wsparcia w postaci, bo my dajemy środki na stworzenie miejsc pracy w nowo tworzących lub już funkcjonujących, ale oni by chcieli jeszcze na przykład wsparcia inwestycyjnego, czy też utrzymania przez kolejne lata utrzymywania środków. My tego nie mamy.”

„Finansowanie? Zdecydowanie to miejsce jakieś takie koordynacyjne? Problemem też jest moim zdaniem to, że organizacje pozarządowe jakby traktują troszeczkę siebie jako konkurentów, z racji na to, że nie ma tego stałego źródła finansowania.”

Analiza powiązań systemu ES z polityką społeczną, rynkiem pracy i deinstytucjonalizacją:

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

W perspektywie instytucji regionalnych ekonomia społeczna w 2024 roku ujawnia się przede wszystkim jako **mechanizm pośredniczący** między polityką społeczną a rynkiem pracy: nie tyle jako „sektor obok”, ile jako **funkcjonalny komponent realizacji celów publicznych** (aktywizacji, integracji, świadczenia usług). Jednocześnie, w wypowiedziach respondentów wyraźnie wybrzmiewa, że rosnące znaczenie ES wiąże się ze zmianą paradygmatu w stronę **usług środowiskowych i deinstytucjonalizacji**, przy jednoczesnych napięciach systemowych (kończenie się środków, ograniczona koordynacja, deficyty narzędzi monitorowania). W narracjach ekspertów podstawowym „łącznikiem” ES z polityką rynku pracy są instytucje wsparcia, w szczególności OWES, które – w ich ujęciu – pełnią rolę infrastruktury umożliwiającej publicznym instytucjom skuteczne oddziaływanie na grupy wrażliwe. Z perspektywy respondentów administracja publiczna działa tu **pośrednio**: nie „dotyka” bezpośrednio osób potrzebujących, natomiast ośrodki wsparcia są tym poziomem, który tworzy miejsca pracy i operacjonalizuje cele włączające. Wypowiedź z poziomu RCPS w Łodzi podkreśla właśnie tę logikę pośrednictwa: „bez ośrodków wsparcia” trudno mówić o realnej zdolności instytucji do udzielania wsparcia w praktyce. Jednocześnie akcentowana jest niestabilność finansowa i ograniczony w czasie (doraźny, akcyjny) charakter instrumentów: wsparcie dotacyjne (na utrzymanie miejsc pracy) jest postrzegane jako skuteczne, ale ograniczone – „na koniec roku” zasoby się wyczerpują, co wprowadza element sezonowości w stabilności zatrudnieniowej i w zdolności PES do planowania.

W rezultacie ES jawi się jako obszar, w którym cele publiczne są osiągnięte, ale w warunkach niepełnej ciągłości finansowania (a więc ryzyka „przerywania” procesów reintegracyjnych i usługowych). Wątek deinstytucjonalizacji pojawia się jako kluczowa rama interpretacyjna: respondenci opisują ją nie w języku abstrakcyjnej reformy, lecz jako **przesunięcie ciężaru działań do środowiska lokalnego** oraz „uruchamianie społeczności”, w czym sektor ES ma wspierać zaspokajanie potrzeb w różnych obszarach. W tej perspektywie deinstytucjonalizacja nie jest wyłącznie zmianą organizacyjną usług, ale także próbą uporządkowania relacji między instytucjami: respondent z WUP wskazuje na niedostateczną koordynację usług społecznych z usługami zdrowotnymi, co w praktyce obniża skuteczność wsparcia dla osób o złożonych potrzebach (opieka, pielęgnacja, wsparcie środowiskowe).

W wymiarze operacyjnym szczególnie ważny jest opis takich rozwiązań, jak **centra usług środowiskowych** (CUŚ są charakterystycznym rozwiązaniem funkcjonującym tylko i wyłącznie w województwie łódzkim) i związanej z nimi kontraktacji usług – jedna z badanych osób wskazuje, że w ramach kontynuacji wprowadzano zmiany wytycznych, a skala zakontraktowanych usług przekroczyła pierwotne założenia, co interpretować można jako wskaźnik realnego popytu na usługi środowiskowe. Oznacza to, że deinstytucjonalizacja w praktyce „dzieje się” poprzez mechanizmy finansowania i zamówień/kontraktowania, a nie tylko poprzez deklaracje. W obszarze integracji działań PES–OPS–PUP–JST respondenci

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

sygnalizują ograniczenia poznawcze i instytucjonalne. Z perspektywy WUP pada wprost stwierdzenie o braku narzędzi do oceny skali rosnącego zainteresowania JST zlecaniem usług – co można czytać jako **lukę systemu monitoringu** (trudność w diagnozie trendu na poziomie regionalnym). Z kolei z perspektywy RCPS w Łodzi wątek „dobrych praktyk” i przyszłości jest osadzony w wyzwaniach demograficznych, takich, jak starzenie się społeczeństwa, spadek urodzeń, zamykanie szkół – co wzmacnia argument, że rozwój usług i reintegracji będzie miał charakter „wymuszony” przez zmianę potrzeb społecznych.

Jeśli chodzi o postulowane zmiany legislacyjne i organizacyjne zwiększające udział PES w realizacji usług społecznych, pojawia się sugestia wprowadzania rozwiązań, w których obecność PES staje się elementem warunkującym realizację działań finansowanych publicznie. W tym kontekście ważne jest wskazanie na rolę CUS jako instytucji, która „buduje współpracę” z PES, czyli wytwarza bardziej trwałe ramy partnerstwa, również o charakterze formalnym.

Równolegle (z perspektywy ŁUW) akcentowane są bariery kompetencyjne po stronie PES: trudności w poruszaniu się w systemie regulacji prawnych, w przygotowaniu dokumentów, a także potrzeba szkoleń i stałego doradztwa (np. „infolinia”, „ośrodek doradczy”). To przesuwają ciężar rekomendacji z samego finansowania na **instytucjonalne wzmocnienie zdolności organizacyjnych PES**.

W 2024 roku ekonomia społeczna jest opisywana przez instytucje regionalne jako praktyczny instrument realizacji celów polityki społecznej i rynku pracy, tworzenia oraz utrzymywania miejsc pracy, aktywizacji i integracji osób zagrożonych wykluczeniem. Równocześnie jej rola w deinstytucjonalizacji wiąże się z rosnącą wagą usług środowiskowych i mechanizmów kontraktacji. Ujawnia też bariery koordynacyjne (w tym na styku usług społecznych i zdrowotnych) oraz deficyty monitoringu. W perspektywie 2025–2030 kluczowe wyzwania sektora ES to stabilność finansowania, instytucjonalizacja współpracy pomiędzy aktorami ES (np. poprzez tworzenie CUS) oraz wzmocnienie kompetencji PES i spójności systemu.

Wybrane cytaty:

„Taka kompletna integracja mieszkańców gminy, już nie tylko osób, które mają być wspierane przez OPS na dzień dzisiejszy, czyli z pomocy społecznej. I tam bardzo ważnym elementem są też właśnie wspieranie potencjału działania, aktywności podmiotów ekonomii społecznej właśnie to jakby zaspokajania potrzeb społeczności w różnym zakresie, czyli właśnie to, to idzie właśnie w stronę tej deinstytucjonalizacji, czyli żeby społeczności same z sobą się zaczęły zajmować.”

„My jesteśmy niewydolni. System jest niewydolny. Bez nich by to się nie udało.”

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

„Ale na tyle, na ile potrafi czy na tyle, na ile organizacyjnie, plus środki, na to pozwalają, to wydaje mi się, że są podmioty ekonomii społecznej, które na to odpowiadają [na potrzebę wdrażania DI i usług środowiskowych = przyp. aut.]. Wiem, że WUP ogłasza takie nabory, które temu mają właśnie służyć deinstytucjonalizacji i wydaje mi się, że to to ma miejsce.”

Wizja i rekomendacje systemowe:

Wypowiedzi przedstawicieli instytucji regionalnych z województwa łódzkiego układają się w spójną diagnozę: dalszy rozwój ekonomii społecznej (ES) wymaga nie tyle „dodatkowych”, fragmentarycznych działań punktowych, ile wzmocnienia logiki całego systemu, w tym stabilnych mechanizmów finansowania, czytelnej koordynacji międzyinstytucjonalnej oraz konsekwentnej pracy nad upowszechnianiem ES jako narzędzia polityki społecznej i rynku pracy. Szczególnie istotne jest to, że respondenci lokują ES w horyzoncie długiego trwania: jako odpowiedź na zachodzące procesy strukturalne (m.in. starzenie się populacji, potrzeby dostępności, presja na rozwój usług środowiskowych), a nie wyłącznie jako segment projektowy zależny od bieżących cykli konkursowych.

Wyzwania strategiczne: od projektowości do trwałej infrastruktury polityk publicznych.

W perspektywie respondentów kluczowym napięciem pozostaje osadzenie ES w systemie projektowych (doraźność, akcyjność, zmienność reguł), co nie sprzyja trwałości instytucjonalnej. W wypowiedziach pojawia się postulat stabilizacji instrumentów, które – w ocenie rozmówców – realnie uruchamiałyby współpracę z JST oraz wytwarzały motywację do wdrażania rozwiązań społecznie użytecznych (np. instrumenty finansowe/„premia” jako bodziec do angażowania ES). Z perspektywy instytucji wdrażających wsparcie ze środków EFS szczególnie wyraźnie wybrzmiewa znaczenie **horyzontu czasowego finansowania**. Respondenci wskazują, że wydłużanie okresów dotacyjnych oraz większa przewidywalność strumieni przychodów wzmacniają zdolność PES do planowania usług i utrzymania kadr, podczas gdy krótkie cykle finansowania utrwalają działania „pod grant”, a nie rozwój trwałych modeli.

Integracja poziomów administracji: koordynacja jako praktyka, nie deklaracja.

W wypowiedziach badanych koordynacja nie jest ujmowana jako hasło, czy formalny postulat, ale jako praktyka zarządzania relacjami (przepływ informacji, wspólne uzgadnianie priorytetów, „wzajemne rozumienie ról”). W wypowiedzi RCPS w Łodzi jego rola jest definiowana wprost jako koordynacja polityki społecznej, w ramach której ES powinna być traktowana jako komponent systemowy, a nie marginalny. Jednocześnie respondenci wskazują na „wąskie gardło” na poziomie lokalnym: tam, gdzie ES nie jest obecna w świadomości decydentów JST, trudno o skalowanie usług i trwałe kontraktowanie. Stąd mocny postulat **systemowej edukacji i oddziaływania na liderów lokalnych** – szczególnie poprzez dzielenie się dobrymi praktykami, doświadczeniem i wiedzą ekspercką.

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Warto utrzymać i rozszerzyć widoczność ES oraz jej włączenie do głównego nurtu polityk publicznych w regionie. Wątek mocnych stron sektora ES w 2024 roku wiąże się przede wszystkim z promocją i upowszechnianiem dobrych praktyk. Respondenci wskazują, że w politykach lokalnych najbardziej widoczne są „twarde” inwestycje, natomiast przedsięwzięcia skoncentrowane na człowieku – typowe dla ES i usług społecznych – wymagają celowej polityki zwiększenia ich widoczności. Dlatego jako rozwiązania warte utrzymania/rozszerzenia pojawiają się m.in. wydarzenia (forum i targi ES) jako narzędzia promujące sektor oraz tworzące przestrzeń upowszechniania dobrych praktyk.

Z tą kwestią splata się także wymiar demograficzno-społeczny: respondentka akcentuje, że polityki publiczne – mimo rozbudowy nowych rozwiązań – nie zawsze nadążają za rosnącym znaczeniem dostępności i potrzeb wynikających ze starzenia się społeczeństwa. Wynika z tego rekomendacja o charakterze systemowym: **silniejsze osadzenie ES w kluczowych politykach publicznych i priorytetach rozwojowych (dostępność, usługi środowiskowe, starzenie się populacji)** może sprawić, aby ES nie będzie pozostawać jedynie domeną projektów „miękkich”.

Kierunki zmian: od wspierania PES do współtworzenia usług publicznych. Zebrane wypowiedzi wskazują przesunięcie akcentu: z logiki „wspierania PES” ku logice „włączania PES w realizację polityk publicznych”, zwłaszcza w obszarach rynku pracy i reintegracji. Wątek ten pojawia się wprost w perspektywie WUP: ES jest tu ujmowana jako zasób, który powinien być konsekwentnie podnoszony jako element lokalnego ładu instytucjonalnego, a zatem wymaga stałego promowania, aby stać się normą działania JST.

Wizja rozwoju systemu ES w województwie łódzkim – rekonstruowana na podstawie wypowiedzi respondentów – koncentruje się wokół trzech następujących osi:

- **stabilizacja i wydłużanie horyzontu finansowania** jako warunek planowania usług i inwestowania w kompetencje kadry,
- **realna, operacyjna koordynacja międzyinstytucjonalna** oparta na jasnych rolach i przepływie wiedzy, z RCPS w Łodzi jako aktorem koordynującym te działania,
- **przełamywanie marginalizacji ES w politykach lokalnych** poprzez promocję, edukację decydentów w JST i wzmacnianie widoczności dobrych praktyk (fora, targi, instrumenty motywacyjne).

Wybrane cytaty:

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

„Ta dotacja w obecnym okresie jest wydłużona, bo jest na 2 lata, była wcześniej na 1 rok, ale w przyszłej perspektywie będzie też wydłużona, będzie również na 2 lata, także to jest na pewno fajna zmiana.”

„Siłą rzeczy budujemy tyle tych, tych nowych, nowych miejsc, nowości jest, a nie myślimy o tej dostępności, a przecież się starzejemy.”

5.4. Badanie jakościowe z przedstawicielami JST, OPS i PUP

Ważnym elementem badania jakościowego była seria Indywidualnych Wywiadów Pogłębionych (IDI) z przedstawicielami jednostek samorządu terytorialnego (JST) – 20 IDI oraz ich jednostek organizacyjnych: ośrodków pomocy społecznej (OPS) – 4 IDI i powiatowych urzędów pracy (PUP) – 4 IDI. W tym rozdziale zaprezentowane zostały najważniejsze ustalenia płynące z tej części badania jakościowego.

Obecność i aktywność PES w badanych gminach lub powiatach:

Wspomniany wątek ujawnia przede wszystkim **lokalną „mapę widzialności” ekonomii społecznej**: z jednej strony są to podmioty dobrze rozpoznane (zwłaszcza stowarzyszenia, fundacje, koła gospodyń wiejskich, OSP), a z drugiej – istnieją segmenty postrzegane jako **rzadkie, „nieobecne” albo trudne do jednoznacznego zidentyfikowania** (np. podmioty reintegracyjne, jak CIS, KIS, ZAZ, WTZ w części gmin). Równolegle respondenci pokazują, że sytuacja sektora ES w 2024 roku była w dużej mierze stabilna, a zmiana – jeśli się pojawiała – dotyczyła raczej **form aktywizacji i zakresu zaangażowania wspólnotowego**.

Z perspektywy JST lokalny pejzaż PES w 2024 roku był najczęściej opisywany poprzez **dominację podmiotów trzeciego sektora**: fundacji i stowarzyszeń oraz form bardziej „wspólnotowych” (jak np. kluby sportowe, KGW, OSP). W jednej z wypowiedzi, mającej charakter uporządkowanego wywodu, wskazano wprost, że na poziomie powiatu aktywne były różne formy PES, w tym także WTZ oraz spółdzielnia socjalna. Równocześnie podkreślano, że najbardziej dynamiczne były fundacje i stowarzyszenia o profilu społecznym, kulturalnym i edukacyjnym, a zmiana w 2024 roku polegała raczej na wdrażaniu projektów społecznych oraz rozwoju inicjatyw środowiskowych niż na wzroście poziomu ekonomizacji. W tej samej narracji pojawia się istotna obserwacja o strukturze branżowej i typach aktywności: wymieniano aktywizację społeczną i zawodową, usługi opiekuńcze i asystenckie (w ograniczonym zakresie), działania kulturalne i środowiskowe, wsparcie osób z niepełnosprawnościami, edukację nieformalną i animację lokalną.

Jednocześnie część wypowiedzi przedstawicieli JST ujawnia **napięcie definicyjno-poznawcze**: respondenci dobrze orientują się w istnieniu „organizacji pozarządowych” jako takich, natomiast kategoria PES (zwłaszcza w rozumieniu podmiotów reintegracyjnych) bywa mniej

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

rozpoznawalna. Wypowiedzi wskazują na sytuacje, w których rozmówcy potrafią wymienić szeroki katalog lokalnych organizacji (KGW, OSP, kluby sportowe, stowarzyszenia), lecz równocześnie deklarują brak wiedzy o podmiotach reintegracyjnych. Z jednej strony może to świadczyć o niewystarczającej liczbie tego rodzaju podmiotów w województwie łódzkim, z drugiej – może to być rezultatem niewystarczającego poziomu wiedzy badanych osób.

Ta „selektywna rozpoznawalność” ma konsekwencje praktyczne: sektor ES jest postrzegany przede wszystkim przez pryzmat **funkcji integracyjno-kulturalnej i zagospodarowania czasu wolnego** (np. aktywność seniorów, wyjazdy, koncerty, wydarzenia gminne), a w mniejszym stopniu jako narzędzie realizacji usług społecznych.

Wątek „dynamiki” w 2024 roku w wypowiedziach przedstawicieli JST występuje w kilku wariantach. Z jednej strony padają deklaracje pewnej stabilności: liczba organizacji pozostaje „mniej więcej na tym samym poziomie” (w jednym przypadku wskazano ok. 50 NGO w danej gminie). Z drugiej – pojawiają się sygnały rozwoju niektórych segmentów sektora ES: wzrost/„większe angażowanie” KGW, a także rozrost inicjatyw senioralnych (stowarzyszenia zrzeszające i wspierające osoby starsze). W ten sposób „zmiana” jest często definiowana nie jako powstawanie nowych podmiotów, lecz jako **zwiększanie intensywności działań wspólnotowych** oraz poszerzanie uczestnictwa.

Kluczowy jest także problem **braku lokalnej ewidencji PES i pełnej wiedzy instytucjonalnej**. W części JST występuje relatywnie sformalizowany obraz, wynikający z rutynowego prowadzenia ewidencji NGO z podziałem na kategorie (kluby sportowe, stowarzyszenia zwykłe, rejestrowe, fundacje). W innych wypowiedziach pojawia się natomiast praktyka tworzenia „roboczych baz” - gmina nie prowadzi wprawdzie rejestru jako zadania, ale potrzebuje wiedzy na temat lokalnych organizacji, aby móc przekazywać im informacje o dotacjach czy innych formach wsparcia. Ten rozdźwięk pokazuje, że „obecność PES” jest współtworzona przez **mechanizmy administracyjnego widzenia** (ewidencje, procedury współpracy, kanały informacji). Tam, gdzie wiedza jest rozproszona lub niepewna, sektor może pozostawać nierozpoznany, nawet jeśli podejmuje realne działania.

Perspektywa OPS wprowadza do obrazu wymiar **deficytu podmiotów i ograniczonej liczby partnerów**. W jednej z wypowiedzi pada stwierdzenie, że na terenie danej gminy nie ma „żadnych podmiotów”. Nawet jeśli formalnie istnieje pojedyncza fundacja lub stowarzyszenie, to współpraca z nimi nie jest podejmowana. Równocześnie przywołano doświadczenia z lat wcześniejszych, gdzie wsparcie miało charakter zewnętrzny (np. dystrybucja żywności). Z tej perspektywy „aktywność PES” nie jest kwestią dynamiki branż, lecz **strukturalnej dostępności zasobów społeczeństwa obywatelskiego**, w tym nierówności terytorialnych (niektóre gminy/powiaty mają bardziej rozwinięty ekosystem społeczny, a inne funkcjonują w warunkach „pustki instytucjonalnej”).

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Z kolei perspektywa PUP porządkuje sektor ES przez pryzmat **ryнку pracy i instrumentów zatrudnieniowych**. Respondenci podkreślają, że urząd nie ma wyodrębnionej osoby „typowo od ekonomii społecznej”, a działania są rozproszone; jednocześnie w praktyce PES są włączane do logiki rynku pracy poprzez zapraszanie na wydarzenia (targi pracy) i pokazywanie różnorodności lokalnych pracodawców, nawet jeśli te podmioty nie generują dużej liczby miejsc pracy. W innym miejscu pojawia się również bardzo konkretna rola PUP: refundacje i obsługa instrumentów dotyczących spółdzielni socjalnych. To zdecydowanie odróżnia PUP od JST/OPS: „obecność PES” jest tu mierzona nie tyle liczbą inicjatyw wspólnotowych, ile **ich zakotwiczeniem w działaniach aktywizacyjno-zatrudnieniowych** oraz wymiernych rezultatach w kontekście rynku pracy.

Wreszcie, ważnym elementem aktywności lokalnej są praktyki wspólnotowe. Przedstawiciele JST opisują cykliczne wydarzenia organizowane wspólnie z PES, takie jak dożynki, święta lokalne, inicjatywy KGW oraz włączanie się PES w życie kulturalne i charytatywne poprzez organizację różnego typu zbiórek, czy festynów).

Zebrane wypowiedzi pokazują sektor ES na poziomie lokalnym jako **nierównomiernie rozwinięty, ale również nierównomiernie rozpoznany**. W opinii badanych przedstawicieli JST w 2024 roku dominowały organizacje pozarządowe (stowarzyszenia lub fundacje) oraz inicjatywy wspólnotowe (KGW/OSP/kluby sportowe), natomiast podmioty reintegracyjne bywały opisywane jako nieobecne lub niewystarczająco rozwinięte w części gmin lub powiatów. Dynamika sektora miała częściej charakter „miękkiej zmiany” (wzrost zaangażowania, projektowość, rozwój aktywności senioralnych i KGW) niż zwiększanie liczby PES. Różnice perspektyw są wyraźne: przedstawiciele JST mówią językiem lokalnej współpracy i aktywności społeczno-kulturalnej, osoby reprezentujące OPS uwydatniają problem braku partnerów lokalnych, a pracownicy PUP widzą PES głównie jako element ekosystemu rynku pracy i aktywizacji zawodowej.

Wybrane cytaty:

„W 2024 roku na terenie powiatu (...) aktywnie działały różne podmioty ekonomii społecznej, w tym przede wszystkim fundacje, stowarzyszenia prowadzące działalność społeczną, warsztaty terapii zajęciowej, spółdzielnia socjalna.”

„Tak, prowadzimy ewidencję organizacji pozarządowych z podziałem na kluby sportowe, uczniowskie, kluby sportowe, stowarzyszenia zwykłe, stowarzyszenia rejestrowe i fundacje.”

„Powiem szczerze, że tutaj na naszym ośrodku, na naszym terenie nie ma żadnych tych podmiotów. Ani żadnych fundacji, ani stowarzyszeń.”

„Tak naprawdę nie mamy tutaj wyodrębnionej osoby, która zajmuje się typowo ekonomią społeczną. Każdy w swoim zakresie zajmuje się realizacją zadań.”

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

„Aktywne uczestniczenie w życiu gminy w formule różnego rodzaju festynów, zbiórek pieniężnych.”

Diagnoza praktyk współpracy samorządów z sektorem ES:

W materiale empirycznym współpraca JST z PES przybierała przede wszystkim postać **zlecenia zadań publicznych organizacjom społecznym** (często utożsamianym przez rozmówców z PES), uzupełnianą o **instrumenty wsparcia pozafinansowego**. W jednej z gmin jako kluczowe praktyki wskazano: zlecenie zadań (w tym żywnościowych i sportowych), **udostępnianie lokali**, a także pomoc „administracyjną” i doradczą dla organizacji (np. przy aplikowaniu o środki). Wątek ten pokazuje, że w praktyce terenowej współpraca nie sprowadza się do „kontraktowania usług”, lecz ma charakter **relacyjno-instytucjonalny**: JST pełni rolę nie tylko zleceniodawcy, ale też „operatora wsparcia” (know-how, infrastruktura, promocja).

Zakres współpracy: od żywności i sportu do działań wspólnotowych. W 2024 r. w jednej z badanych gmin wskazano cztery powtarzalne domeny zleczanych działań: **dożywianie, wydawanie żywności dla najuboższych, zajęcia sportowe, kultywowanie tradycji** oraz współpracę z OSP w obszarze bezpieczeństwa. Wątek „kultywowania tradycji” pełni przy tym funkcję **integrycyjną** – kierowaną „do wszystkich mieszkańców” poprzez wydarzenia wspólnotowe i lokalne rytuały. W kolejnej gminie współpraca z PES ujmowana jest w logice projektowej, skoncentrowanej na **przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu** (osoby starsze, rodziny w trudnej sytuacji, wsparcie doradcze i psychologiczne). Z kolei w następnej JST obraz jest odmienny: dominująca jest diagnoza **deficytu lokalnych PES/NGO** zdolnych do realizacji zadań – co przekłada się na ograniczenie współpracy w 2024 roku.

Zlecenie usług społecznych PES: „tak – ale głównie w trybie zadań/konkursów”, oraz „nie, bo nie ma komu”. W jednej z gmin zlecano działania o charakterze usługowym (w sensie praktycznym): dystrybucję żywności dla osób w kryterium dochodowym (we współpracy OSP–GOPS–Bank Żywności) oraz działania sportowe i kulturalne. W innej gminie badana osoba wskazuje, że nawet gdy „ogłosiliśmy konkurs”, nikt się nie zgłosił – co wymusiło realizację działań własnymi zasobami GOPS.

To różnicuje modele współpracy:

- **model „podażowy”** (są aktywne organizacje, JST zleca i wspiera),
- **model „deficytowy”** (brak wykonawców, JST wykonuje zadania samodzielnie).

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Tryby zlecania: dominacja ustawy o działalności pożytku publicznego (konkursy).

W jednej z gmin mechanizm zlecania został opisany jednoznacznie jako **tryb konkursowy** w ramach **ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie**. W kolejnej JST pojawia się dodatkowo wątek formalizacji i obciążeń proceduralnych, z odniesieniami do „postępowań” i „bazy konkurencyjności”, co sugeruje, że część współpracy ma charakter projektowo-zamówieniowy, a nie wyłącznie dotacyjny.

Ocena efektywności i współpracy: wysoka ocena w warunkach małej skali i silnych więzi lokalnych.

W jednej z gmin efektywność współpracy oceniono bardzo wysoko, z uzasadnieniem w kategoriach **zasobu pracy społecznej i niezawodności organizacji** (KGW/OSP jako „zawsze obecne” i „zawsze można liczyć”). Jednocześnie podkreślono wątek wzajemnej wymiany: organizacje liczą na JST (lokal, pomoc formalna), a JST liczy na organizacje (obsługa wydarzeń, działania na rzecz mieszkańców). W innych gminach ocena współpracy jest bardziej ambiwalentna: JST wskazuje, że bywa „na tyle aktywna”, iż nie widzi silnej potrzeby poszerzania współpracy, a część organizacji jest postrzegana jako **niesamodzielna** i generująca ryzyka oraz koszty organizacyjne po stronie gminy.

Barier współpracy JST–PES:

- **Barier finansowe (niedosyt środków i niska skala finansowania).** W części gmin kluczową barierą są ograniczone środki, hamujące możliwość zlecenia większej liczby zadań.
- **Barier strukturalne i demograficzno-instytucjonalne (brak podmiotów/„pustynia instytucjonalna”).** W jednej z gmin wskazano wprost, że „na naszym terenie nie ma” podmiotów, a nawet jeśli istnieją pojedyncze organizacje, to współpraca z nimi nie zachodziła w 2024 roku.
- **Barier kompetencyjno-ryzyka (zdolność do realizacji projektów, odpowiedzialność finansowa, stabilność partnerów).** W wielu badanych gminach kluczowa wątpliwość dotyczy możliwości „dowożenia” dużych projektów: partnerzy po stronie PES potrafią wycofać się po przyznaniu dofinansowania, a ciężar odpowiedzialności spada wówczas na JST lub OPS. Ważna jest też racjonalna kalkulacja ryzyka: przy dużych budżetach obawa przed korektami finansowymi (nawet 100%) czyni JST „wygodnym” i bezpiecznym partnerem, a zarazem podnosi próg wejścia dla PES.

Klauzule/aspekty społeczne w zamówieniach publicznych: marginalność po stronie JST, selektywność po stronie partnerów. Część badanych nie miało wiedzy o stosowaniu klauzul/aspektów społecznych. W innych wypowiedziach padają deklaracje, że gmina **nie stosowała** aspektów społecznych jako kryterium/warunku, wskazując raczej formę „zielonych zamówień”; jednocześnie jeden z rozmówców wskazuje, że pewien partner-

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

stowarzyszenie wprowadzała klauzule zatrudnieniowe (osoby z niepełnosprawnością) w swoich postępowaniach.

Czynniki wyboru PES jako partnera w 2024 r.: „realizm wykonawczy” zamiast kryteriów społecznych. W jednej z gmin mechanizm wyboru ma często charakter „podażowo-reaktywny”: zwykle zgłasza się jeden podmiot, a w sytuacji konkurencji brana była pod uwagę **liczba odbiorców** wsparcia. W innych JST kryteria są bardziej sformalizowane: **doświadczenie w realizacji i rozliczeniu projektów, zdolności organizacyjne**, a nawet zdolność do zabezpieczeń finansowych (weksel/poręczenia) – czyli de facto logika „wiarygodności operacyjnej”.

Z zebranego materiału wyłaniają się dwie dominujące formy współpracy JST z PES:

- **Reżim „wspólnotowo-operacyjny”** – współpraca oparta na gęstych relacjach lokalnych, gotowości do pracy społecznej, niskich kosztach transakcyjnych i stabilnych, powtarzalnych zadaniach.
- **Reżim „projektowo-ryzykowny”** – współpraca rozpięta między potencjałem innowacyjnych usług a obawą o odpowiedzialność, kompetencje i trwałość partnerów.

Wspólną osią napięcia jest **asymetria zasobów i ryzyka**: JST dysponuje stabilnością instytucjonalną, procedurami i „zdolnością absorpcji ryzyka”, podczas gdy wiele PES działa na kruchych zasobach i w warunkach przeciążenia kompetencyjnego – co sprzyja temu, że współpraca bywa bardziej „wsparciem PES przez JST” niż równorzędnym partnerstwem.

Wybrane cytaty:

„Zlecaliśmy zadania, a pozafinansowe to udostępnianie lokali, pomoc taka merytoryczna...”
„Ja oceniam bardzo dobrze, gmina korzysta bardzo z pracy rąk ludzkich...”
„Wszystko idzie z ustawy o pożytku publicznego i o wolontariacie.”
„Według mnie bardzo dobrze się układa, na tą pomoc pozafinansową zawsze mogą liczyć...”
„Największą barierą to są ograniczone środki...”
„Nie mamy problemu w wyborze, bo na ogół to są pojedyncze sztuki...”
„Na naszym terenie nie ma żadnych tych podmiotów...”
„Ogłosiliśmy konkurs. Nikt się po prostu nie zgłosił...”
„Współpraca przebiegała okej, wszystko było rozliczone, wszystko było terminowe...”
„Gmina jest na tyle aktywna, że nie widzi jakiejś tam wielkiej potrzeby współpracy...”
„Podmiot zrezygnował z udziału i OPS został z tym sam.”
„Korekty finansowe mogą wynieść nawet 100%. Gmina jest w stanie na siebie takie obciążenia wziąć.”

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

„My nie [stosowaliśmy klauzul – przyp. aut.], natomiast stowarzyszenie wprowadzało takie klauzule, zatrudnienie osób z niepełnosprawnością.”

„Ja bym patrzył na doświadczenie, zdolności organizacyjne.”

Rola JST w systemie wsparcia ekonomii społecznej:

Rola JST w systemie wsparcia ekonomii społecznej (ES) ujawnia się przede wszystkim w codziennych, „operacyjnych” praktykach współpracy: w doborze partnerów, w stabilności (lub jej braku) finansowania zadań publicznych, w gotowości do powierzania usług oraz w sposobie rozumienia ryzyk prawno-finansowych. Widać jednocześnie, że lokalny ekosystem ES nie jest postrzegany jednakowo – inaczej opisują go przedstawiciele JST, inaczej osoby reprezentujące OPS (silnie osadzone w reżimie zlecenia usług i finansów publicznych), a jeszcze inaczej pracownicy PUP, które postrzegają ES przede wszystkim przez pryzmat instrumentów rynku pracy i ograniczonej liczby podmiotów realnie wchodzących w relacje z urzędem pracy.

JST jako „spinacz” dużych przedsięwzięć i menedżer ryzyka instytucjonalnego.

W wypowiedziach badanych przedstawicieli JST gmina pełni funkcję podmiotu, który – zwłaszcza przy większych projektach – „spina” przedsięwzięcia finansowo i organizacyjnie, przejmując ciężar formalny, rozliczeniowy oraz ryzyko operacyjne. W tej optyce wyłaniają się dwie logiki współpracy: duże projekty preferują udział JST jako stabilizatora, natomiast mniejsze mogą być realizowane oddolnie przez organizacje, o ile są gotowe wziąć na siebie ryzyko i obsługę proceduralną.

Instrumenty wsparcia – dominacja trybu konkursowego i prymat „zdolności realizacyjnych”.

Selekcja partnerów do realizacji zadań publicznych jest opisywana przez respondentów JST językiem wiarygodności i „dowodów sprawczości”: doświadczenie w realizacji i rozliczeniu wcześniejszych projektów oraz zdolności organizacyjne (kompetencje w procedurach, rozliczeniach, przygotowaniu postępowań) stają się kryteriami nieformalnej oceny, które poprzedzają lub uzasadniają decyzje o współpracy. Ten sposób myślenia wskazuje, że JST – nawet jeśli formalnie opiera się na procedurach – w praktyce „minimalizuje ryzyko niepowodzenia” poprzez premiowanie podmiotów, które już dowiodły kompetencji instytucjonalnych.

Usługi społeczne jako obszar „uzasadnionej współzależności” JST i PES.

W wypowiedzi JST współpraca z PES zostaje osadzona w logice efektywności i dostępności usług dla mieszkańców. Jedną z badanych osób opisuje model, w którym samorząd zleca zadania (w tym rehabilitację domową) organizacjom działającym profesjonalnie, zatrudniającym specjalistów i zapewniającym szybkie wsparcie w sytuacjach, gdzie „czas reakcji” jest krytyczny. W tej narracji PES nie są „dodatkiem”, ale mechanizmem kompensującym

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

ograniczenia systemowe (kolejki, opóźnienia), a jednocześnie pozwalającym JST uruchamiać zasoby projektowe i eksperckie poza budżetem bieżącym.

OPS: systemowe ograniczenia finansów publicznych i pragmatyka zlecenia zadań.

Perspektywa OPS silnie akcentuje instytucjonalne ramy, które ograniczają elastyczność współpracy: możliwość realizowania zadań jest wiązana z wieloletnią prognozą finansową (WPF) oraz stanowiskiem skarbnika; pojawiają się odniesienia do „przeszkód wynikających z ustawy o finansach publicznych” oraz trudności w przechodzeniu od rocznych do wieloletnich zobowiązań. To istotne, bo pokazuje, że „rola JST w ES” jest w praktyce mediowana przez wewnętrzne mechanizmy kontroli finansowej – niezależnie od deklarowanej otwartości na sektor.

Jednocześnie przedstawiciele OPS opisują zlecenie zadań jako rozwiązanie funkcjonalnie konieczne: w dużym mieście jednostka nie byłaby w stanie realizować wszystkich zadań samodzielnie, a podstawową ścieżką jest ustawa o działalności pożytku (w powiązaniu z ustawą o pomocy społecznej), podczas gdy zamówienia publiczne są „innym działem” i inną logiką wydatkowania.

PUP: ES jako margines w praktykach urzędu pracy – „potencjał jest”, ale popyt bywa niski.

Wypowiedzi przedstawicieli PUP ujawniają odmienną „mapę ES”: w jednej z rozmów podkreśla się, że urząd ma instrumenty, z których PES mogą korzystać, ale lokalnie w 2024 r. „w takiej sytuacji nie było”, a spółdzielnia socjalna – mimo zainteresowania – ostatecznie nie skorzystała z tej możliwości. Pokazuje to, że relacja PUP–PES ma potencjał rozwoju, lecz nie zawsze jest realizowana w praktyce, co jest uzależnione m.in. od liczby i dojrzałości podmiotów oraz od ich zdolności do sięgania po instrumenty rynku pracy.

Równoległe inna wypowiedź wskazuje na konkretne narzędzia wsparcia (zwrot składek dla spółdzielni socjalnych) i sformalizowane umowy – czyli tam, gdzie istnieje gotowy kanał prawny i administracyjny, współpraca staje się policzalna i „kontraktowa”.

Różnice perspektyw JST–OPS–PUP: wspólny mianownik i linie napięć. Wspólnym mianownikiem jest pragmatyzm: instytucje publiczne opisują ES poprzez wykonalność (procedury, rozliczalność, kwalifikowalność wydatków):

- JST częściej widzą siebie jako inicjatora/koordynatora i zarządcę partnerstw (w tym szczególnie przy większych projektach),
- OPS – jako instytucję zlecającą zadania w reżimie pożytku publicznego, ograniczaną przez finanse publiczne i mechanizmy WPF,

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

- PUP – jako operatora instrumentów rynku pracy, dla którego ES jest istotna o tyle, o ile lokalne PES realnie po te instrumenty sięgają (czasem: „jest potencjał”, ale brak realnych działań).

W zebranych materiale empirycznym pojawia się też ważny szczegół: respondenci JST deklarują brak stosowania aspektów społecznych jako kryterium w zamówieniach, jednocześnie wskazując, że priorytetem stały się „zielone zamówienia”, a „aspekty społeczne” są jeszcze poza praktyką gminnych przetargów. Ten element pokazuje ograniczoną instytucjonalizację narzędzi wspierających {ES w polityce zakupowej JST (przynajmniej w części badanych przypadków).

Z perspektywy badanych instytucji rola JST w systemie wsparcia ES w 2024 roku jest realna, ale uzależniona od pewnych czynników: samorządy (i ich jednostki) pełnią funkcję organizatora i zlecniodawcy usług oraz stabilizatora projektów, jednak skuteczność tej roli zależy od zdolności do długofalowego planowania, wewnętrznych rygorów finansowych, a także od jakości i dojrzałości lokalnych PES. Przedstawiciele OPS podkreślają strukturalną konieczność współpracy i zlecenia zadań, podczas gdy osoby reprezentujące PUP sytuują ES na styku polityki rynku pracy i niskiej liczby PES na poziomie lokalnym. Różnice perspektyw nie wynikają z odmiennych wartości, lecz z innych reżimów instytucjonalnych: finansów publicznych (OPS/JST) lub instrumentów rynku pracy (PUP).

Wybrane cytaty:

„To znaczy generalnie zmierzam do tego, że duże projekty w mojej ocenie wymuszają to, żeby partnerem była gmina, żeby gmina spinała to wszystko finansowo i organizacyjnie.”

„Te aspekty społeczne, no nie, to nie jest jakieś kryterium czy jako warunek wyboru oferty.”

„Mamy zgodę skarbnika, żeby wpisać je w wieloletnią prognozę finansową. Na to się już składają różne takie jakby przeszkody wynikające z ustawy o finansach publicznych.”

„Na takim dużym mieście właściwie nie bylibyśmy w stanie zrealizować tych zadań samodzielnie.”

„Podmioty miały jedną spółdzielnię socjalną. Ona ewentualnie interesowała się formą pomocy, ale ostatecznie z nich nie skorzystała.”

Usługi społeczne i deinstytucjonalizacja:

Wątek roli podmiotów ekonomii społecznej (PES) w systemie usług społecznych i (szerzej) w kierunku rozwijania środowiskowych form wsparcia ujawnia się w wypowiedziach respondentów przede wszystkim poprzez realne mechanizmy zlecenia, delegowania i uzupełniania działań publicznych przez organizacje pozarządowe, przedsiębiorstwa społeczne i inne formy PES. W perspektywie lokalnej (JST i OPS) kluczowe jest napięcie

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

między rosnącym zakresem oczekiwań wobec usług oraz ograniczeniami zasobowymi (kadrowymi i budżetowymi), a w perspektywie rynku pracy (PUP) – między instrumentami aktywizacji a możliwościami wykorzystania PES jako „lokalnych operatorów” działań integracyjnych, niekiedy stykających się bezpośrednio z obszarem usług społecznych.

W materiałach z wywiadów z przedstawicielami JST i OPS szczególnie wyraźnie wybrzmiewa logika komplementarności: usługi społeczne są obszarem, w którym instytucje publiczne – nawet jeśli posiadają kompetencje i formalną odpowiedzialność – nie są w stanie samodzielnie utrzymać skali i różnorodności działań bez współpracy z organizacjami zewnętrznymi. Respondenci z OPS (zwłaszcza z większego ośrodka miejskiego) wprost opisują „delegowanie” części usług jako standard wykonywania zadań publicznych, podkreślając, że bez wsparcia NGO realizacja katalogu usług w odpowiednim wymiarze byłaby niemożliwa. W tym sensie PES pełnią rolę nie tylko wykonawców zadań, ale też amortyzatorów systemowych niedoborów – kadrowych i organizacyjnych – po stronie administracji.

Zwraca uwagę szeroki zakres usług, które (w opisie OPS) są w praktyce realizowane przez organizacje: od ośrodków wsparcia (np. środowiskowe domy samopomocy, dzienne domy pomocy), przez schroniska dla osób w kryzysie bezdomności, po placówki wsparcia dziennego i świetlice środowiskowe, mieszkania treningowe/wspomagane oraz – co istotne w kontekście środowiskowych form wsparcia – „nowe” usługi asystenckie, opiekę wytchnieniową i usługi sąsiedzkie.

W niektórych wypowiedziach wybrzmiewa opinia, że rozwój usług „bliżej życia codziennego” (asystencja, wytchnienie, sąsiedztwo) wymaga specyficznych kompetencji i zdolności operacyjnych, które sektor pozarządowy bywa w stanie wytworzyć szybciej i elastyczniej niż administracja. Perspektywa JST z mniejszych ośrodków jest bardziej selektywna i ostrożna. Z jednej strony pojawiają się konkretne przykłady usług zleczanych/realizowanych przez PES (np. rehabilitacja domowa wykonywana przez spółdzielnię socjalną, rozumiana jako powtarzalne wsparcie w środowisku domowym, np. wizyty rehabilitanta w określonych przedziałach czasowych).

Z drugiej strony, część badanych przedstawicieli JST opisuje rzeczywistość jako ograniczanie współpracy do „minimum możliwego” – głównie usług opiekuńczych, sporadycznie asystenckich – z powodu braku dostępnych wykonawców lub braków kadrowych po stronie istniejących PES. To ważna różnica: tam, gdzie istnieje lokalny potencjał PES (organizacje zdolne wejść w rolę usługodawcy), współpraca może przyjmować formę względnie „dojrzałej” usługi środowiskowej; tam, gdzie tego potencjału brakuje, sektor ES wciąż pozostaje raczej potencjalnym narzędziem rozwoju niż realnym zasobem polityki lokalnej.

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

W przeprowadzonych wywiadach wątek barier ujawnia się na kilku poziomach. Po pierwsze – finansowym: respondentki/respondenci mówią o niedoborze środków jako czynniku ograniczającym aktywność organizacji i skalę współpracy. W perspektywie PUP temat ten pojawia się wprost jako mechanizm „zapał nie wystarcza”, a niedobór finansowy sprawia, że podmioty nie rozwijają aktywności na miarę potrzeb.

Po drugie – proceduralno-administracyjnym: w wypowiedziach PUP pojawia się obraz obciążenia dokumentacyjnego (czasochłonność wypełniania dokumentów przez NGO), co może zniechęcać i osłabiać gotowość do podejmowania zadań. Ten motyw koresponduje z doświadczeniami JST/OPS, w których współpraca jest regulowana konkursami i formalnymi trybami, a stabilność relacji zależy od jakości przygotowania ofert oraz „doświadczenia” organizacji.

Po trzecie – kompetencyjno-jakościowym: z perspektywy PUP ważny jest problem stawiania „na równi” organizacji doświadczonych i podmiotów pojawiających się doraźnie „bo jest możliwość zarobienia pieniędzy”.

W praktyce oznacza to ryzyko dla jakości usług społecznych: z perspektywy instytucji publicznych jest to nie tylko kwestia poprawności formalnej, lecz także ciągłości i bezpieczeństwa odbiorców usług. W tle ujawnia się więc potrzeba „instytucjonalizacji zaufania” – tworzenia obiektywnych kryteriów i standardów jakości, które premiują doświadczenie i zdolność operacyjną PES, bez zamykania rynku na nowe inicjatywy.

Wreszcie, różnice między JST, OPS i PUP dotyczą także języka. Osoby reprezentujące OPS i JST mówią przede wszystkim językiem usług (co, komu, w jakiej formule, z jakimi ograniczeniami). Przedstawiciele PUP natomiast koncentruje się na instrumentach rynku pracy i aktywizacji, ale jednocześnie opisują działania „łączące systemy” – np. inicjowanie spotkań z OPS i NGO w związku ze zmianą przepisów i możliwością organizowania prac społecznie użytecznych przez podmioty ES. To bardzo istotne, bo pokazuje PES jako potencjalny węzeł integrujący (rynek pracy–pomoc społeczna–usługi lokalne), nawet jeśli ten potencjał w 2024 r. pozostawał jeszcze w fazie testowania i rozpoznawania.

W 2024 roku rola PES w usługach społecznych – w perspektywie badanych instytucji lokalnych – ujawniała się przede wszystkim jako praktyka uzupełniania i rozszerzania zdolności państwa/samorządu do świadczenia wsparcia. OPS częściej opisują PES jako warunek sprawczości w realizacji usług (szczególnie w złożonych obszarach wsparcia środowiskowego), natomiast część JST – jako zasób ograniczony lokalnie, zależny od dostępności wykonawców i realiów kadrowych. PUP wnosi perspektywę „łącznikową”: PES postrzegane są jako partnerzy działań aktywizacyjnych, z potencjałem do współrealizacji

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

rozwiązań na styku rynku pracy i lokalnych potrzeb społecznych, przy czym barierami pozostają stabilność finansowa, obciążenia formalne i ryzyka jakościowe związane z funkcjonowaniem części podmiotów w trybie „projektowym”.

Wybrane cytaty:

„Całościowo bardzo dobrze. Dla mnie jest to coś normalnego, że wykonując zadania publiczne wspieramy się organizacjami pozarządowymi. Jednostka nie byłaby w stanie realizować w takim zakresie, w takim wymiarze zadań z katalogu usług społecznych.”

„Usługi społeczne i zadania ustawowe, czyli prowadzenie ośrodków wsparcia. Mam tu na myśli na przykład środowiskowe domy samopomocy, dzienne domy pomocy, schroniska dla osób bezdomnych, placówki wsparcia dziennego, świetlice środowiskowe, (...) mieszkania treningowe i wspomagane. (...) Nowe dla nas usługi asystenckie, asystenta osobistego osoby niepełnosprawnej, opieka wytchnieniowa, (...) usługi sąsiedzkie jako nowa forma usług opiekuńczych.”

„Tak jak w większości chyba gmin, no to ograniczamy się do usług opiekuńczych, czasami asystenckich.”

Wizja rozwoju i rekomendacje:

Wypowiedzi przedstawicieli JST, OPS i PUP układają się w spójną narrację „pragmatycznego rozwoju”: respondenci w większości nie formułują rozbudowanych wizji strategicznych, lecz lokują swoje oceny i opinie w realiach codziennego zarządzania ograniczonymi zasobami, rosnącymi potrzebami społecznymi oraz formalno-proceduralnymi rygorami sektora publicznego. Kluczowe jest tu uchwycenie, że „przyszłość” ekonomii społecznej na poziomie lokalnym nie jest projektowana wyłącznie jako wzrost liczby PES, lecz raczej jako stopniowe poszerzanie zakresu powierzanych im ról (usługowych, integracyjnych, reintegracyjnych) i profesjonalizacja relacji międzysektorowych.

W perspektywie JST szczególnie silnie wybrzmiewa postulat „finansowego uruchomienia” współpracy z PES: respondenci opisują sytuację, w której gotowość organizacyjna czy techniczna bywa wtórna wobec deficytu środków i braku stabilnych, dedykowanych instrumentów. W ich logice rozwoju sektor ES może realnie „rosnąć” wtedy, gdy za deklaracjami idą **pule środków celowych** i rozwiązania, które upraszczają decyzję o angażowaniu PES (np. przez zachęty i obowiązki instytucjonalne). Ta narracja powraca również w bardziej „operacyjnym” wymiarze: ograniczone środki powodują, że ES pozostaje obszarem konkurującym z „pilniejszymi zadaniami”, a rozwój współpracy wymaga albo odciążenia administracji, albo wzmocnienia jej kompetencji (szkolenia, wsparcie merytoryczne).

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Wątek ten dopełniają wypowiedzi przedstawicieli PUP: urzędy pracy sytuują swoje możliwości w ramach instrumentów rynku pracy i akcentują zależność wsparcia dla PES od bieżącej dostępności środków na aktywne formy pomocy. Ta perspektywa nie jest tożsama z logiką JST (które mówią o zlecaniu zadań i usług), ale jest z nią kompatybilna. Rozwój ES ma sens wówczas, gdy można go „przetłumaczyć” na stabilne finansowanie miejsc pracy, staże, refundacje i inne narzędzia aktywizacyjne.

Przepływ informacji, wczesne planowanie, uczenie się na dobrych praktykach. W trzech grupach respondentów powtarza się potrzeba **systematycznego obiegu wiedzy**: zarówno o źródłach finansowania, jak i o sprawdzonych modelach współpracy. Respondenci nie tyle postulują jednorazowe wydarzenia, ile raczej „narzędzia” (baza rozwiązań, kanały informacyjne, stałe formaty spotkań), które skracają dystans informacyjny między instytucjami i redukują koszty uczenia się w rozproszonych gminach/powiatach. Wypowiedź jednej z osób reprezentujących OPS szczególnie dobrze pokazuje ten deficyt infrastruktury informacyjnej: organizacje i instytucje „szukają na własną rękę”, brakuje jednego, porządkującego miejsca, gdzie informacje o naborach i możliwościach wsparcia byłyby zebrane i uporządkowane.

Wątek upowszechniania dobrych praktyk pojawia się też w narracjach przedstawicieli PUP – tu ma on charakter „edukacyjny” i „motywacyjny”: rozpowszechnianie tego, co działa, jest rozumiane jako mechanizm wzmacniający aspiracje i kompetencje lokalnych podmiotów (oraz ograniczający „wyważanie otwartych drzwi”).

Jednocześnie wśród przedstawicieli JST widać ważny niuans: **nie tylko „co” upowszechniać, ale „kiedy” i „jak”**. Z perspektywy instytucji kluczowa jest przewidywalność i wyprzedzające planowanie (np. zaproszenia na wizyty studyjne z odpowiednim wyprzedzeniem).

W przeciwnym razie nawet wartościowe działania rozwojowe rozmijają się z cyklem pracy administracji (występują okresy kumulacji zadań, np. pod koniec roku).

Dobre praktyki jako „standardy relacji”: klarowność ról i oczekiwanie samodzielności partnerów. Za szczególnie istotne analitycznie należy uznać to, że „dobre praktyki” nie są w wypowiedziach sprowadzane wyłącznie do pojedynczych projektów, lecz do **standardu zarządzania współpracą**. Jeden z przedstawicieli JST wskazuje, że podstawą udanej współpracy jest jasne określenie zadań i oczekiwań oraz wybór partnera, który potrafi samodzielnie domknąć proces organizacyjno-księgowy. Zmniejszanie ryzyka konfliktów i chaosu we wdrażaniu poprzez precyzyjny podział ról i odpowiedzialności. Równoległe pojawia się przykład praktyki „codziennej”, osadzonej w lokalnym ekosystemie: współpraca z lokalnymi PES w działaniach pomocowych (np. dystrybucja żywności) – oceniana jako stabilna i „bezproblemowa”, co w narracji respondentów staje się argumentem za wzmacnianiem takich prostych, powtarzalnych modeli kooperacji.

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Przyszłość sektora: „musi rosnąć”, ale nie wszędzie w tym samym tempie. W części wypowiedzi JST przyszłość ES jest formułowana jako konieczność wynikająca z rosnących potrzeb (m.in. związanych z opieką i wsparciem osób starszych i z niepełnosprawnościami) – co nadaje temu wątkowi ton demograficzno-usługowy: rola PES „musi rosnąć”, bo bez poszerzenia lokalnych zasobów wsparcia system nie domknie potrzeb. Z kolei u części respondentów (zwłaszcza w PUP) pojawia się ostrożność: „powinno rosnąć”, ale doświadczenie pokazuje, że sama narracja o potencjale nie gwarantuje realnej dynamiki bez stabilnych zachęt, zainteresowania i popytu na instrumenty.

Materiał empiryczny zebrany na podstawie wywiadów z przedstawicielami JST, OPS i PUP pokazuje, że najważniejsze zagadnienia rozwoju ES na poziomie lokalnym koncentrują się wokół trzech osi:

- **stabilnego i celowego finansowania** oraz uproszczenia warunków współpracy z PES,
- **infrastruktury uczenia się** – systemowego przepływu informacji o źródłach wsparcia i dobrych praktyk, planowanych z wyprzedzeniem i dostosowanych do rytmu pracy instytucji,
- **standaryzacji współpracy** poprzez klarowny podział ról, przewidywalność i wzmacnianie samodzielności partnerów społecznych.

Wybrane cytaty:

„Wsparcie finansowe. Tak naprawdę wsparcie finansowe, co możemy chcieć więcej?”

„Dobrą praktyką w mojej ocenie jest jasne określenie zadań.”

„Powiem szczerze, że tutaj na naszym ośrodku, na naszym terenie nie ma żadnych tych podmiotów.”

„Myślę, że warto rozpowszechniać to, co dobre.”

„Jesteśmy ściśle uzależnieni od tego, jakimi w danym momencie dysponujemy środkami, żeby móc ich realnie wesprzeć.”

6. Podsumowanie, wnioski i rekomendacje

Poniżej przedstawiamy wnioski i rekomendacje z badania z uwzględnieniem opisu zidentyfikowanych problemów, wizji stanu pożądanego oraz proponowanych kierunków działań (sposobu wdrożenia).

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Tabela 50. Wnioski i rekomendacje

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresaci	Sposób wdrożenia
1	<p>Rozwój usług społecznych i proces tworzenia centrów usług społecznych (CUS) jest ważną perspektywą rozwojową dla sektora ekonomii społecznej, nie tylko w województwie łódzkim, ale również na poziomie ogólnopolskim.</p> <p>W województwie łódzkim powstają pierwsze centra usług społecznych (CUS), jednak od lat funkcjonują tu specyficzne, wypracowane w regionie, innowacyjne rozwiązania w obszarze usług społecznych, jak centra usług środowiskowych (CUŚ).</p> <p>Wykorzystanie tej szansy jest uzależnione od wielu czynników, w tym m.in. od upowszechnienia zlecenia usług społecznych przez JST (OPS, CUS) podmiotom ekonomii społecznej oraz ustanowienia akceptowalnych dla obu stron zasad współpracy.</p>	<p>Rekomenduje się kontynuację działań na rzecz rozwoju usług społecznych w regionie, w tym dalsze wspieranie procesu tworzenia centrów usług społecznych (CUS).</p> <p>Ważne jest również wykorzystanie specyficznych doświadczeń województwa łódzkiego, związanych z wdrażaniem modelu CUŚ. Proponuje się uruchomienie prac studyjnych i eksperckiej refleksji na temat możliwości wymiany dobrych praktyk i transferu wiedzy między CUS a CUŚ.</p> <p>Jednocześnie zaleca się tworzenie warunków do jak najszerszego włączenia PES w proces rozwoju usług społecznych, w tym poprzez zlecenie usług społecznych PES przez JST i jednostki organizacyjne, jak OPS i CUS.</p>	OWES, RCPS w Łodzi, IZ FEŁ, JST, PES	<p>kontynuacja działań na rzecz powstawania nowych i rozwoju istniejących CUS w regionie</p> <p>upowszechnianie wiedzy na temat usług społecznych i CUS</p> <p>uruchomienie prac studyjnych i pogłębionej debaty eksperckiej na temat możliwości wymiany dobrych praktyk i transferu wiedzy między CUS a CUŚ (takie możliwości istnieją np. w systemowym projekcie pn. „Laboratorium Aktywnej Spójności” (LAS)</p> <p>zlecenie usług społecznych PES przez instytucje publiczne (JST, OPS, CUS...), w tym również stosowanie takich rozwiązań, jak klauzule i aspekty społeczne w zamówieniach publicznych</p> <p>edukowanie i wzmacnianie kompetencji PES</p>

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresaci	Sposób wdrożenia
				<p>w obszarze realizacji usług społecznych</p> <p>upowszechnianie wiedzy o ekonomii społecznej wśród JST</p> <p>sieciowanie instytucji publicznych (JST, OPS, CUS...) z sektorem ekonomii społecznej (PES), w tym m.in. w kontekście wypracowania akceptowalnych dla obu stron warunków współpracy</p> <p>przewodzenie analiz w kontekście możliwości włączenia sektora ES w proces deinstytucjonalizacji usług społecznych</p>
2	<p>Ważną cechą sektora i systemu wsparcia ekonomii społecznej (nie tylko w województwie łódzkim) jest jej „projektowy” charakter. Oznacza to, że wiele działań jest uzależnionych od działań realizowanych w ramach projektów, co wiąże się z pewną doraźnością i akcyjnością, w tym zwłaszcza brakiem stabilnego finansowania.</p>	<p>Warto podjąć prace studyjne i koncepcyjne, aby – przy docenieniu mechanizmów projektowych – zwiększyć możliwości wdrażania rozwiązań systemowych w sektorze ekonomii społecznej. Niektóre z tych potencjalnych rozwiązań musiałyby zostać zmienione na poziomie ogólnopolskim, a także w ramach polityki wydatkowania środków z Unii Europejskiej.</p>	<p>MRPiPS, RCPS w Łodzi, IZ FEŁ</p>	<p>zapewnienie trwałości działań realizowanych w ramach projektów (np. poprzez zapewnienie finansowania po zakończeniu projektów)</p> <p>stopniowe odchodzenie od postrzegania działań w sferze ekonomii społecznej jako „projektowych” na rzecz myślenia „systemowego”</p>

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresaci	Sposób wdrożenia
				stopniowe uniezależnienie systemu wsparcia ES od finansowania z UE (np. OWES jako stałe elementy systemu, a nie tylko projekty finansowane ze środków unijnych)
3	Jedną z barier rozwoju sektora ekonomii społecznej w regionie są wyzwania związane z zapewnieniem kadry PES. Z jednej strony chodzi o zapewnienie odpowiedniej liczby pracowników („rąk do pracy”) i wzmocnienie ich kompetencji, z drugiej – budowanie profesjonalnej kadry zarządzającej PES.	Rekomenduje się podjęcie działań na rzecz upowszechniania wiedzy o ekonomii społecznej, w tym zachęcania mieszkańców regionu (w tym zwłaszcza młodzież) do budowania ścieżek kariery wokół ekonomii społecznej. Tego rodzaju działania powinny być realizowane we współpracy z systemem edukacji i szkolnictwa wyższego w regionie.	OWES, RCPS w Łodzi, PES	realizacja kampanii edukacyjnych i promujących pracę w sektorze ekonomii społecznej wzmocnienie współpracy ze szkołami i uczelniami wyższymi w regionie wsparcie kadry zarządzającej PES
4	W sektorze ekonomii społecznej (w całej Polsce, w tym również w województwie łódzkim) występuje deficyt kompetencji menedżerskich, co jest spowodowane m.in. niską atrakcyjnością finansową w porównaniu z sektorem komercyjnym. W łódzkich PES funkcjonuje jednak wielu liderów, którzy mają potencjał rozwoju, przy czym wzmocnienia wymagają ich umiejętności zarządcze.	Zaleca się podejmowanie działań na rzecz wzmocnienia kompetencji menedżerskich w sektorze ES. Pożądane jest tworzenie odpowiednich instrumentów wsparcia, jak również korzystanie ze współpracy z biznesem komercyjnym.	OWES, RCPS w Łodzi, PES	wzmocnienie instrumentów wsparcia na rzecz upowszechniania kompetencji zarządczych kadry PES: mentoring, profesjonalne szkolenia i doradztwo biznesowe, tworzenie biznesplanów... wzmocnienie współpracy i działań sieciujących z lokalnym biznesem komercyjnym (komunikacja, przepływ

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresaci	Sposób wdrożenia
				<p>kompetencji menedżerskich)</p> <p>rozwój i dywersyfikacja oferty OWES skierowanej do PES znajdujących się na różnych poziomach rozwoju</p>
5	<p>Niezmiernie ważne jest wykorzystanie szans i perspektyw rozwojowych sektora ekonomii społecznej w województwie łódzkim. Oznacza to nie tylko precyzyjną identyfikację najbardziej rozwojowych obszarów, branż czy nisz rynkowych, ale również ustawiczne podejmowanie prac analitycznych, koncepcyjnych i eksperymentalnych.</p>	<p>Warto wykorzystać informacje zamieszczone w niniejszym opracowaniu, dotyczące m.in. nisz czy branż, w których potencjał rozwoju sektora ekonomii społecznej jest największy. Konieczne jest również kontynuowanie prac studyjnych w tym obszarze, zwłaszcza, że otoczenie społeczno-gospodarcze ulega dynamicznym przeobrażeniom.</p>	<p>OWES, RCPS w Łodzi, PES</p>	<p>upowszechnienie roli PES jako realizatorów usług społecznych (w tym dla OPS i CUS)</p> <p>dopasowanie oferty PES do głównych trendów społeczno-demograficznych w regionie, np. rozwój usług na rzecz seniorów lub OzN</p> <p>uwzględnienie aktualnego kontekstu międzynarodowego, np. rozwój usług w obszarze budowania odporności społecznej lub reintegracji migrantów</p> <p>przewodzenie prac studyjnych i eksperymentalnych, w tym tworzenie innowacji społecznych i testowanie nowych rozwiązań (jak np. Kręgi Wsparcia lub inne rozwiązania o charakterze</p>

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresaci	Sposób wdrożenia
				relacyjnym i środowiskowym
6	Mimo podejmowanych od wielu lat działań w tym obszarze poziom wiedzy w otoczeniu (wśród przedstawicieli instytucji, ale również wśród mieszkańców) na temat ekonomii społecznej wciąż jest zbyt niski. Jednocześnie wizerunek sektora ekonomii społecznej jest daleki od zadowalającego, m.in. rozpowszechnione są negatywne stereotypy względem PES i osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.	Konieczne jest kontynuowanie działań na rzecz upowszechnienia wiedzy o ES, jak również budowania pozytywnego wizerunku sektora ekonomii społecznej, PES i ich pracowników lub podopiecznych.	OWES, RCPS w Łodzi, PES	<p>prowadzenie kampanii społecznych na rzecz upowszechniania wiedzy (np. poprzez pokazywanie dobrych praktyk) i budowania pozytywnego wizerunku sektora ES</p> <p>upowszechnianie wiedzy o ES wśród przedstawicieli instytucji publicznych w regionie, w tym m.in. wśród decydentów w JST</p> <p>edukacja we współpracy ze szkołami i uczelniami wyższymi w regionie</p>

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

7. Spis tabel i wykresów

Spis tabel:

TABELA 1. INSTYTUCJONALNY SCHEMAT SYSTEMU WSPARCIA EKONOMII SPOŁECZNEJ W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM	11
TABELA 2. LISTA PRZEDSIĘBIORSTW SPOŁECZNYCH W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM	24
TABELA 3. LICZBA PRZEDSIĘBIORSTW SPOŁECZNYCH Z PODZIAŁEM NA WOJEWÓDZTWA	30
TABELA 4. LISTA SPÓŁDZIELNI SOCJALNYCH W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM	31
TABELA 5. LISTA SPÓŁDZIELNI PRACY W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM	35
TABELA 6. LISTA SPÓŁDZIELNI INWALIDÓW W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM	36
TABELA 7. LISTA ZAKŁADÓW PRACY CHRONIONEJ W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM	36
TABELA 8. LISTA WARSZTATÓW TERAPII ZAJĘCIOWEJ (WTZ) W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM	38
TABELA 9. LISTA ZAKŁADÓW AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ (ZAZ) W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM	41
TABELA 10. LISTA CENTRÓW INTEGRACJI SPOŁECZNEJ (CIS) W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM	41
TABELA 11. LISTA KLUBÓW INTEGRACJI SPOŁECZNEJ (KIS) W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM	42
TABELA 12. STRUKTURA PRÓBY W BADANIU PES – PODZIAŁ NA SUBREGIONY	43
TABELA 13. FORMA PRAWNA PES Z PODZIAŁEM NA SUBREGIONY	43
TABELA 14. POSIADANIE STATUSU PRZEDSIĘBIORSTWA SPOŁECZNEGO PRZEZ PES Z PODZIAŁEM NA SUBREGIONY	44
TABELA 15. RODZAJ PROWADZONEJ DZIAŁALNOŚCI PRZEZ PES Z PODZIAŁEM NA SUBREGIONY	45
TABELA 16. BRANŻA PROWADZONEJ DZIAŁALNOŚCI PRZEZ PES Z PODZIAŁEM NA SUBREGIONY	46
TABELA 17. POSIADANIE ZASOBÓW MATERIALNYCH PRZEZ PES Z PODZIAŁEM NA SUBREGIONY	47
TABELA 18. ŹRÓDŁA PRZYCHODU PES Z PODZIAŁEM NA SUBREGIONY	48
TABELA 19. ODBIORCY USŁUG LUB PRODUKTÓW PES Z PODZIAŁEM NA SUBREGIONY	48
TABELA 20. ZASIĘG TERYTORIALNY DZIAŁALNOŚCI PES Z PODZIAŁEM NA SUBREGIONY	49
TABELA 21. OKRES PROWADZENIA DZIAŁALNOŚCI PRZEZ PES Z PODZIAŁEM NA SUBREGIONY	49
TABELA 22. NAJCZĘŚCIEJ STOSOWANY PRZEZ PES RODZAJ UMOWY W 2024 R. Z PODZIAŁEM NA SUBREGIONY	50
TABELA 23. LICZBA OZŃ ZATRUDNIANYCH PRZEZ PES W 2024 R. Z PODZIAŁEM NA SUBREGIONY	51
TABELA 24. LICZBA WOLONTARIUSZY WSPÓŁPRACUJĄCYCH PES W 2024 R. Z PODZIAŁEM NA SUBREGIONY	52
TABELA 25. POZIOM PRZYCHODÓW PES W 2024 R. Z PODZIAŁEM NA SUBREGIONY	52
TABELA 26. SAMOOCENA KONDYCJI EKONOMICZNEJ PES W 2024 R. Z PODZIAŁEM NA SUBREGIONY	53
TABELA 27. DYNAMIKA ZMIAN PRZYCHODÓW PES W 2024 R. W PORÓWNANIU Z ROKIEM 2023 Z PODZIAŁEM NA SUBREGIONY	54
TABELA 28. OCENA MOŻLIWOŚCI UZYSKANIA WSPARCIA PRZEZ PES W REGIONIE	55
TABELA 29. OCZEKIWANE PRZEZ PES FORMY POMOCY NIEFINANSOWEJ	56
TABELA 30. OCZEKIWANE PRZEZ PES FORMY POMOCY FINANSOWEJ	57
TABELA 31. OCENA DOSTĘPU DO INFORMACJI NA TEMAT MOŻLIWOŚCI UZYSKANIA WSPARCIA DLA PES	58
TABELA 32. KORZYSTANIE PRZEZ PES ZE WSPARCIA RÓŻNYCH INSTYTUCJI	59
TABELA 33. POZIOM ZADOWOLENIA PES ZE WSPARCIA RÓŻNYCH INSTYTUCJI	60
TABELA 34. KORZYSTANIE PRZEZ PES ZE WSPARCIA RÓŻNYCH INSTYTUCJI LOKALNYCH	61
TABELA 35. POZIOM ZADOWOLENIA PES ZE WSPARCIA RÓŻNYCH INSTYTUCJI	62
TABELA 36. WSPÓŁPRACA PES Z PRZEDSIĘBIORCAMI KOMERCYJNYMI W 2024 ROKU	63

Projekt „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej dla województwa łódzkiego”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021 -2027

TABELA 37. PODEJMOWANIE DZIAŁAŃ NA RZECZ SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ PRZEZ PES W 2024 ROKU.....	64
TABELA 38. PODEJMOWANIE DZIAŁAŃ NA RZECZ ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU PRZEZ PES W 2024 ROKU	65
TABELA 39. TRUDNOŚCI WEWNĘTRZNE ZWIĄZANE Z FUNKCJONOWANIEM PES W 2024 ROKU	66
TABELA 40. TRUDNOŚCI ZEWNĘTRZNE ZWIĄZANE Z FUNKCJONOWANIEM PES W 2024 ROKU	67
TABELA 41. DZIAŁANIA NA RZECZ ROZWOJU PODEJMOWANE PRZEZ PES W 2024 ROKU	68
TABELA 42. REALIZACJA USŁUG SPOŁECZNYCH PRZEZ PES NA ZLECENIE OPS W 2024 ROKU	69
TABELA 43. ŚWIADCZENIE USŁUG O CHARAKTERZE ŚRODOWISKOWYM PRZEZ PES W 2024 ROKU	71
TABELA 44. PODEJMOWANIE DZIAŁAŃ REINTEGRACYJNYCH LUB REHABILITACYJNYCH DLA PRACOWNIKÓW LUB PODOPIECZNYCH PES W 2024 ROKU	71
TABELA 45. STRUKTURA PRÓBY Z PRZEDSTAWICIELAMI JST – PODZIAŁ NA POWIATY	74
TABELA 46. STRUKTURA PRÓBY Z PRZEDSTAWICIELAMI JST – PODZIAŁ NA SUBREGIONY	74
TABELA 47. STRUKTURA PRÓBY Z PRZEDSTAWICIELAMI JST – PODZIAŁ NA RODZAJ JST	75
TABELA 48. PODEJMOWANE FORMY WSPÓŁPRACY Z PES/PS	78
TABELA 49. UTRZYMYWANIE PRZEZ JST KONTAKTÓW Z OWES A PODZIAŁ NA SUBREGIONY	82
TABELA 50. WNIOSKI I REKOMENDACJE	128

Spis wykresów i ilustracji:

ILUSTRACJA 1. PODZIAŁ TERYTORIALNY NA SUBREGIONY W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM.....	15
WYKRES 2. FORMY WSPÓŁPRACY PES Z PRZEDSIĘBIORCAMI KOMERCYJNYMI W 2024 ROKU.....	63
WYKRES 3. DZIAŁANIA NA RZECZ SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ PODEJMOWANE PRZEZ PES W 2024 ROKU	64
WYKRES 4. DZIAŁANIA PES NA RZECZ ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU PODEJMOWANE W 2024 ROKU	65
WYKRES 5. SAMOOCENA POZIOMU WIEDZY NA TEMAT EKONOMII SPOŁECZNEJ I MOŻLIWOŚCI WSPIERANIA PES/PS.....	77
WYKRES 6. ZLECENIE USŁUG SPOŁECZNYCH PES W 2024 ROKU.....	79
WYKRES 7. NOWE USŁUGI, KTÓRE W PRZYSZŁOŚCI MOGŁYBY BYĆ ZLECANE PES PRZEZ JST	80
WYKRES 8. OCENA SYSTEMU WSPARCIA ES W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM	83
WYKRES 9. SAMOOCENA POSIADANIA INFORMACJI NA TEMAT MOŻLIWOŚCI WSPIERANIA ES W WOJ. ŁÓDZKIM.....	84